

Haaveiluvelliä ja polttamatonta pihlajan tuhkaa
Miten ja miksi muistoja kerrotaan Lyttylän koulukartanosta

Tuulia Nurminen
Pro gradu -tutkielma
Turun yliopisto
Historian, kulttuurin ja taiteiden tutkimuksen laitos
Kulttuurituotannon ja maisemantutkimuksen koulutusohjelma
Kulttuuriperinnön tutkimus
Joulukuu 2014

Turun yliopiston laatujärjestelmän mukaisesti tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu Turnitin OriginalityCheck-järjestelmällä.

TURUN YLIOPISTO

Historian, kulttuurin ja taiteiden tutkimuksen laitos / Humanistinen tiedekunta

NURMINEN, TUULIA: Haaveiluvelliä ja polttamatonta pihlajan tuhkaa - Miten ja miksi muistoja kerrotaan Lyttilän koulukartanosta

Pro gradu – tutkielma, 88 sivua, 25 liitesivua

Kulttuuriperinnön tutkimus

Joulukuu 2014

Muistitietoa käsittelevä tutkimukseni selvittää sitä, miten ja miksi muistoja kerrotaan Lyttilän koulukartanosta. Tutkin myös sitä, mitä muistojen kertomisella viestitään. Porin kaupunkiin kuuluvassa Lyttilän kylässä on vanha koulukartano, jonka kaikki kyläläiset tuntevat, ja se on paikka, jossa monet muistot elävät vielä nykyäänkin.

Tutkimusaineistonani ovat lyttiläläisten henkilöiden teemakirjoitelmat ja – haastattelut. Nämä muistelmat edustavat muistelijoidensa omakohtaisia näkemyksiä ja tulkintoja menneestä. Lyttiläläisten teemakirjoitelmista ja – haastatteluista välittyy se, miten tärkeää heille on kuulua tähän kyläyhteisöön.

Käytän tutkimuksessani lähiluvun, teemoittelun ja tyypittelyn menetelmiä, jotka ovat laadullisen aineiston analyysitapoja. Keskityn tutkimusaineistoni analysoinnissa niihin lyttiläläisten kertomuksiin, joissa muistellaan koulunkäyntiin liittyviä asioita. Tutkimuksessani selvitän myös niitä ilmiöitä, jotka liittyvät agraarisen kulttuurin muutokseen 1900-luvulla (oppivelvollisuuden lisääntyminen, kansakoulun perustaminen Lyttilään, koulunkäynnin ja työnteon vaikutus lyttiläläisten arkielämään, köyhyyden ja kurin kokemukset sekä sotavuodet).

Siihen, miten lyttiläläiset kertovat muistojaan, on vaikutuksensa sillä, mihin asioihin he haluavat ottaa kantaa, minkälaisessa tilanteessa muistoja kerrotaan, minkälaisia asioita yhteisö pitää muistamisen ja kertomisen arvoisina sekä minkälaisia kertomisen tapoja he ovat oppineet. Myös lyttiläläisten muistojen keräämisen, tallentamisen ja tuottamisen prosessit vaikuttavat siihen, miten kansakouluun liittyvistä muistoista kerrotaan. Lyttiläläiset kertovat muistojaan siksi, että he haluavat palata hetkeksi menneeseen, muistella muistoja yhdessä toisten kanssa sekä vertailla menneisyyttä ja nykyhetkeä. He haluavat jakaa nuoremmille sukupolville tietoa siitä, millaista koulunkäynti heidän lapsuudessaan on ollut.

Lyttiläläisten muistelukerronta välittää henkilökohtaisten menneisyyden tulkintojen lisäksi tietoa siitä, millaisia sosiaalisia ja kollektiivisia ulottuvuuksia muistitiedolla on. Pirjo Korkiakankaan sanoin henkilökohtainen historiamme muodostuu sekä yksilöllisistä että kollektiivisista kokemuksista, joita säilytämme muistoissamme. Kertominen on sosiaalisen vuorovaikutuksen väline. Tämä pitää paikkansa myös lyttiläläisten muistelukerronnassa.

Asiasanat: Kansakoulu, Lyttilä, kylä, muistitieto, teemakirjoitelmat, teemahaastattelut, narratiivinen näkökulma, kerronta, lähiluku, kommunikatiivinen muisti.

Sisällys

1. Aluksi	1
1.1. Tutkimuksen lähtökohdat	2
1.2. Tutkimusaineisto	4
1.3. Tutkimusmenetelmät	11
2. Muistitieto tutkimuksen kohteena	15
2.1. Narratiivinen näkökulma muistitietoaineistoon	21
2.1. Muistitiedon tutkijan subjektiivisuus	22
3. Lyttylän kylä ja koulukartano	25
3.1. Lyttyläläiset teemakirjoittajat	28
3.2. Lyttyläläiset teemahaastattelut	30
4. Lyttyläläisten teemakirjoittamat muistot	32
5. Lyttyläläisten teemahaastatteluissa kertomat muistot	45
6. Miten muistoja kerrotaan?	57
6.1. Teemakirjoitelmien sisältämä kerronta	59
6.2. Muistelukerronta teemahaastatteluissa	62
7. Miksi muistoja kerrotaan?	70
8. Lopuksi	74
Lähteet	84
Liitteet	
Liite 1. Lyttyläläisten teemakirjoitelmät	
Liite 2. Keruukirje	
Liite 3. Lyttyläläisten teemahaastattelut	

1. Aluksi

Silloin kun...

Oli vuosi 1938. Aloitin koulun Lyttilän kansakoulussa 8-vuotiaana. Alakoulu sujui leikiten, koska osasin jo kouluun mennessä lukea, kirjoittaa ja laskea. Syyslukukauden olin 1. luokalla ja kevätlukukauden 2. luokalla. Yläkoulun puolella oli suuremmat vaatimukset. Opettaja oli ankara ja vaativainen. Monet keskeyttivät koulunkäynnin, koska oli liian vaikeata. (KMLA, LK 2008 TK/M/2.)

Jokaisella meistä on omat muistomme ja sisäiset tarinamme. Ne ovat jatkuvia ja luomme niitä uudelleen koko ajan. Menneisyyden tapahtumat ovat niin moninaisia, että voimme esittää niistä monenlaisia eri tulkintoja. Menneisyyttä ei voi muuttaa, kuten ei myöskään omaa tarinaansa. Muistot ovat omiamme, mutta silti haluamme jakaa ne muiden kanssa kertomalla niistä. Valikoimme nykyhetkessä sen, mitä muistoja kenellekin kerromme, miten ja miksi. Muistamisen prosessin luonne on aktiivinen, sillä menneisyydestä valitaan tiettyjä asioita, jotka koetaan muistamisen arvoisiksi. Menneisyyttä muistellaan tiettyinä aikoina tietyin tavoin. Muistitiedon tutkijana tehtävänäni on kysyä ja selvittää, miksi näin on.

Sisäisessä tarinassaan ihminen tulkitsee omaa elämäänsä tarinallisten merkitysten kautta, mielensä sisäisessä prosessissa. Sisäistä tarinaa ilmaistaan ja muodostetaan kerronnassa ja toiminnassa. Se jää silti osittain myös piiloon, kun jokaista kertomusta ei kerrota eikä kaikkia suunnitelmia toteuteta. Sosiologiaa ja sosiaalipsykologiaa tutkineen professori Vilma Hännisen mukaan sisäiset tarinamme ovat muodostuneet kulttuurisesta tarinavarannostamme ja kokemushistoriastamme, kun olemme soveltaneet näistä saamiemme malleja omaan yksilölliseen tilanteeseemme, kokemukseemme ja toimintaamme. Sisäisen tarinan avulla tulkitaan elämäntilannetta, elämässä tapahtuvia asioita ja muutoksia. Se määrittelee ihmiselle hänen identiteettinsä. Se myös sijoittaa yksilöllisen elämän laajempaan sosiaaliseen kokonaisuuteen. Sisäisellä tarinalla on erilaisia piirteitä, sillä se nostaa relevantteina esiin tilanteen toisia puolia jättämällä joitakin vastaavasti varjoon. Sisäisen tarinan kautta valotetaan mahdollisuuksia ja uhkia, hahmotetaan tapahtumien kulkuja syinä ja seurauksina jotka ovat monitasoisia, arvioidaan asioita tärkeiksi ja vähemmän tärkeiksi, asetetaan rajoja ja standardeja toiminnalle, jäsennetään elämänprojekteja sekä muovataan emotionaalisia merkityksiä, joita tapahtumilla on. (Hänninen 2003, 20, 50 & 58.)

1.1. Tutkimuksen lähtökohdat

Muistitiedon tutkijana minua kiinnostaa tutkia sitä, miten ja miksi muistoja kerrotaan. Esimerkkinäni ovat Lyttilän koulukartanoon liittyvät muistot.

Tutkimuskysymyksenäni ja koko tutkimukseni taustalla on sen selvittäminen, miten ja miksi muistoja kerrotaan Lyttilän koulukartanosta.

Minusta on mielenkiintoista tarkastella sitä, miten muistoja kerrotaan teemakirjoitelmien ja -haastattelujen muodossa. **Tavoitteenani on lisäksi kiinnittää huomiota siihen, mistä muistoista kerrotaan, sekä siihen, mitä muistojen kertomisella viestitään.** Muistoista kertomista tarkastelen teemakirjoitelmien ja – haastatteluaineistojen kautta, jotka ovat lyttiläläisistä henkilöistä koostuvien ryhmien muistelemia ja kertomia. Pyrin etsimään vastauksia näihin edellä mainitsemiini kysymyksiin tutkimusaineistoni sekä tutkimuskirjallisuuden avulla. Vaikka tutkinkin muistitietoa, sijoittuu tutkimus ajallisesti nykyhetkeen. Aika ja ajan käsite liittyvät läheisesti tutkimusaiheeseeni, sillä muistoja ja muistelua ei olisi olemassa ilman aikaa. Hieman laajemmin ajateltuna tutkimukseni selventää sitä, mitä kaikkea menneisyyden tutkimukseen liittyy, miten muistitietotutkimus unohtaa ajatuksen niin sanotusta perinteisestä menneisyyden tulkinnasta, sekä miksi kaiken kaikkiaan muistitiedon tutkijat tutkivat menneisyyttä ja sen ilmiöitä.

Tutkimukseni aihe liittyy siis muistitietotutkimukseen. Muistitiedon tutkijana minua kiinnostaa muistelun prosessi tietyn ihmisryhmän tuottaman muistitiedon kautta. Tarkastelen myös yhteisöllistä muistia ja siinä ilmeneviä muistelun ja kerronnan tapoja. Tutkimusaihe on jatkuvasti ajankohtainen, sillä ihmisiä kiinnostaa aina suhde menneeseen esimerkiksi yhteiskunnallisessa murroksessa, sillä menneen kautta hahmotetaan tulevaa ja omaa identiteettiä, sekä omaa ja muiden paikkaa yhteisössä.

Tutkimukseni sijoittuu ajallisesti nykyhetkeen ja paikallisesti Lyttilän kylään, joka kuuluu Porin kaupunkiin. Kylän keskeisenä paikkana on kaikkien kyläläisten tuntema rakennus, joka oli ensin yksityisomistuksessa kartanona 1800-luvun lopulla ja sen jälkeen 1900-luvulla kansakouluna. Lyttilän entinen koulu ja sen nykytilanne tarjoavat erilaisia tutkimisen arvoisia aiheita, sillä nykyään koulukartano toimii erilaisten kerhojen toimintapaikkana ja toisinaan siellä järjestetään myös kokouksia, näyttelyitä tai juhlia. Kerron Lyttilän kylästä sekä koulukartanosta tarkemmin luvussa kaksi. Vanha koulu on kylän maamerkki, jonka kaikki kyläläiset tuntevat ja tietävät, ja se on paikka, jossa monet vuosikymmeniä vanhat muistot elävät vielä tänäkin päivänä.

Kuvassa Lyttilän koulukartanon julkisivu 2000-luvulla (Kuva: Tuulia Nurminen, 2010).

Näin Lyttilän koulukartanoa kuvailee lyttiläläisnainen teemakirjoituksessaan:

Lyttilän entinen koulukartano

Muuttaessani Lyttilään asumaan, pieneen ja kauniiseen kylään, näin siellä monia tutkimisen ja tutustumisen kohteita. Vaaleaksi maalattu koulurakennus, silloin vielä koulukäytössä viehätti minua. Se on keskellä kylää mahtavasti mäen päällä, toimien kuin maamerkkinä. Suuri ikivanha tammi oli portin pielessä, jonka myrsky myöhemmin kaatoi. Vanhat omenapuut puutarhassa ovat kuin sopivat kehykset vanhalle entiselle kartanorakennukselle. Tyyllisesti rakennus ei viittaa erityiseen tyyliuuntaan, vaan on silloista kartanorakentamista ja kaksikerroksinen. Viitteitä kansallisromantiikkaan näyttää olevan. Puupitsiset koristeleikatut avoterassi ja sisäänkäynti portaiden kaiteet sekä koruleikatut katon kärkikolmiot kertovat taitavasta rakentamisesta. Näin etufasadi on ollut komea ja kaunis. Vuosien saatossa monien omistajien vaihtuessa rakennus on muuttanut ilmettään. Koristeellinen ulkoterassi on poistettu, näin asujat ovat jättäneet myös oman kädenjälkensä. Jos antaa ajatuksen lentää ajassa taaksepäin, voisi kuulla työn äänet ja kartanon väen jokapäiväisissä askareissaan.

Lähemmin tutustuessani talon historiaan viehtymys on vain lisääntynyt. Oma kyläkoulu on ollut Lyttilän lapsille hyvä alku opin tielle. (KMLA, LK 2008 TK/N/5.)

Miksi valitsin tutkimukseni keskeiseen rooliin juuri Lyttilän kylän ja sen keskustassa sijaitsevan koulukartanon? Lyttilä sekä kylän päärakennus ovat itsellenikin tärkeitä, merkityksellisiä paikkoja ja ne sisältävät minulle rakkaita muistoja lapsuuden kesistä ja huolettomista heinäkuun kesälomapäivistä. Lyttilä merkitsee minulle myös paikkaa, johon identiteettini sekä sukuni vaiheet ovat juurtuneet ja kiinnittyneet. Koulukartano on paikka, jossa isäni, tätini, isoisäni

veljineen ja siskoineen sekä isoisäni äiti ovat aloittaneet koulunkäyntinsä. Itse en ole kuitenkaan Lyttylässä opintietäni kulkenut.

Muistelllessani aurinkoista ja helteistä iltapäivää noin kahtakymmentä vuotta sitten piirtyy mieleeni näkymä vanhasta ja mahtipontisesta koulukartanosta sekä sen pihapiiristä. Olemme menossa polkupyörillä veljeni, serkkuni ja ystäväni kanssa uimarannalle. Käymme ostamassa jäätelöt kyläkaupasta, joka sijaitsee vastapäätä koulukartanoa. Syötyämme jäätelöt käymme tutkimassa koulukartanoa ja sen piha-aluetta jännittyneinä ja uteliaina. Nykyään kyseinen kartano- ja koulurakennus tuntuu lähes yhtä mahtipontiselta sekä mielenkiintoiselta paikalta, vaikkakin lapsuudessa voimakkaimmin koetut jännitys ja uteliaisuus ovat jo hieman laantuneet. Koulukartano vaikuttaa vieläkin olevan sellainen paikka, joka voisi kertoa monenlaisia tarinoita ja salaisuuksia elinkaarensa ajalta kartanovuosista kansakouluaikoihin ja nykypäivään. Lyttylän kylä ja sen koulukartano ovat siis itselleni läheisiä ja tärkeitä paikkoja. Laajemmin ajateltuna tutkimusaihe on aina ajankohtainen ja koskettaa henkilöitä Lyttylän ulkopuoleltakin. (Nurminen 2013, 3.)

Muistitiedon tutkijalla ei ole suoraa pääsyä menneisyyteen. Menneisyyttä tulee tarkastella menneisyyden esityksinä, joita ovat erilaiset kielellisesti ja kuvallisesti tuotetut representaatiot. Niillä on kytköksensä aina myös toisiin, aiempiin menneisyyden esityksiin. Representaatiot perustuvat aina osittaisiin ja valikoituihin näkökulmiin, minkä vuoksi ne eivät ole täydellisiä esityksiä menneisyydestä. Jokainen, joka tuottaa representaatioita, rakentaa kohteestaan oman esityksensä valitsemalla siitä tiettyjä aineksia ja jättämällä toisia aineksia pois. Representaatiot ovat aina aktiivisen tuottamisen tulosta. Niiden avulla vaikutetaan tulkintoihin, joita meillä on menneisyydestä, ja niillä kuvataan menneisyyttä. Representaatiot eivät kuitenkaan kuvasta tai heijasta menneisyyttä sellaisenaan, vaan niiden kautta menneisyyttä koskevia tulkintoja jäsennetään ja tuotetaan uudelleen. (Heimo 2010, 16.) Representaatioita tuottavat niin lyttyläläiset teemakirjoittajat ja teemahaastateltavat, kuin minä itsekkin tutkijana, lukijana sekä tulkintojen tekijänä.

1.2. Tutkimusaineisto

Tutkimusaineistoni koostuu teemakirjoitusaineistosta ja teemahaastatteluaineistosta. Niissä tuotetaan uudestaan niitä muistoja, jotka liittyvät koulukartanoon, kylän tärkeimpään rakennukseen ja kaikkien kyläläisten tuntemaan maamerkkiin. Teemakirjoittajina ja teemahaastateltavina ovat Porin Lyttylässä nykyään asuvat ja ennen asuneet henkilöt. Teemakirjoitelmista ja –

haastatteluista koostuvassa tutkimusaineistossani Lyttilän entinen koulukartano esiintyy paikkana, johon niin kyläyhteisön kuin sen asukkaidenkin muistot tiiviisti liittyvät. Teemakirjoitelmat ja – haastattelut muodostavat tutkimuksestani aineistolähtöisen. Tutkimusaineisto on tutkimukseni pääosassa, joten otteet teemakirjoitelmista ja – haastatteluista elävöittävät tekstiä ja auttavat mielikuvien muodostamisessa, sekä sen ymmärtämisessä, minkälaisista muistoistaan lyttiläläiset haluavat meille kertoa ja miksi.

Teemakirjoituksia ja kirjeitä tutkimusaineistona tutkinut filosofian tohtori Hilka Helsti Helsingin yliopiston kulttuurien tutkimuksen laitokselta tuo esille artikkelissaan ”Hedelmällisen tiedon lähteillä – teemakirjoitukset tutkimuksen lähteenä” sen, miten aineistolähtöistä tutkimusta tehdessään tutkijan kannattaa ensin tutustua aineistoon ja vasta sitten alkaa pohtia tarkempia kysymyksenasetteluja sekä teoreettisia näkökulmia. Hilsti kirjoittaa lisäksi siitä, miten ne tiedot, joita tutkijalla on jo ennestään aiheesta, vaikuttavat siihen, mitä asioita tutkimusaineistosta ”nousee esille”. (Helsti 2005, 155–156.) Kenen tahansa tutkijan on otettava huomioon se, että aineistosta ei automaattisesti ”nouse” tai ”tule ilmi” mitään itsestään, vaan tutkija päättää, rajaa ja valitsee sen, mihin asioihin hän kiinnittää huomiota ja minkälaisiin tutkimuskysymyksiin hän on etsimässä vastauksia. Jokainen tutkimus on aina omanlaisensa, vaikka samaa aihetta olisikin tutkittu aiemmin, sillä jokaisella tutkijalla on omat kiinnostuksen kohteensa ja tutkimusaineiston lähestymis- ja tulkintatapansa. Olen samoilla linjoilla Helstin kanssa, vaikka toisaalta ajattelen asian niin, että jo tutkimuksen alussa tutkimusaineiston hahmottaminen sekä kontekstin löytäminen omalle tutkimukselle ja tutkimuskysymyksille voi olla helpompaa, mikäli tutkija on jo jonkin verran tietoinen tulevan tutkimuksensa kysymyksenasetteluista, rajauksesta ja tutkimusaiheeseensa liittyvistä teorioista.

Tutkimusaineistoni toisena osana ovat lyttiläläisten henkilöiden kirjoittamat teemakirjoitelmat. Ne koostuvat yhdeksän henkilön kirjoituksista, jotka käsittelevät Lyttilän koulukartanoon sijoittuvia muistoja. Teemakirjoitelmat liittyvät muun muassa erilaisten tapahtumien, harrastustoiminnan, juhlien tai koulunkäynnin kuvauksiin. Teemakirjoitelmien kokoaminen tapahtui siten, että lähetin keruukirjeen 30 valitsemalleni henkilölle (ks. liite 2), jotka asuivat tai olivat ennen asuneet Lyttilässä.

Hilka Helsti kirjoittaa artikkelissaan käsitteistä ”perinteen keruu” ja ”kansatieteelliset kyselyt”, joista muut alan tutkijat ovat puhuneet muistitietoon liittyen. ”Keruu” on käsitteenä hieman harhaanjohtava ja se voi luoda vääränlaisia mielikuvia. Perinne, tai esimerkiksi muistot ja kertomukset, eivät ole missään tiedon puussa tai korissa valmiina odottamassa tutkijaa niitä keräämään tai

poimimaan. Helsti mainitsee, että ne oletukset, joita kirjoittavilla kertojilla on esimerkiksi kertomuksen lukijasta tai perinteen kerääjästä (arkisto, seura jne.), vaikuttavat siihen, millä tavoin kertojat valitsevat kertomustensa sisällön tai keinot, joilla he kertovat. Vaikka muistitietoa usein tallennetaan ja kerätään erilaisilla kyselyillä tai keruukutsuilla, on edellä mainituilla menetelmillä aikaansaatu tutkimusaineisto omanlaisensa otos tietyn vastaajaryhmän tulkinnoista Helstin mukaan. (Helsti 2005, 150.)

Teemakirjoitelmien keruu, tai sanotaan vaikkapa hankinta tai kokoaminen, tapahtui vuonna 2008 kandidaatintutkielmaani varten. Laadin ensin keruukirjeen, jossa rajasin hieman teemakirjoitelmien aihepiiriä sekä kerroin miksi ja mihin tarkoitukseen lyttyläläisten teemakirjoitelmia olin tarvitsemassa. Valitsin vastaajajoukkoon jo ennestään tuntemiani lyttyläläisiä henkilöitä: heitä, joille ajattelin muistoista kirjoittamisen ja kertomisen olevan helppoa sekä mukavaa. Rajasin mahdollisen vastaajajoukon ennen keruukirjeiden lähettämistä heidän ikäryhmiensä mukaan (en siis lähettänyt keruukirjettä jokaiselle lyttyläläiselle) ja ajatuksenani olikin saada muistitietoa kahdelta ikäryhmältä: henkilöiltä, jotka kävivät koulua 1930–1950-luvuilla, ja heiltä, joiden koulunkäynti ajoittui 1950–1970-lukuihin. Perustelen teemakirjoitusaineiston hankintaan liittyvää rajaustani siten, että koin tärkeäksi sekä mielenkiintoiseksi tarkastella niitä muistoja, joissa kerrotaan sotavuosista (1930–1940-luvut), jälleenrakennuksen ajasta (1950–1960-luvut) sekä kansakoulun viimeisistä vuosista (1970-luku). Teemakirjoitelmien keruun ja tallentamisen lisäksi kyse oli myös muistitiedon tuottamisesta, joka sai alkunsa lyttyläläisille lähettämäni keruukirjeen myötä.

Lähetin keruukutsuja yhteensä 30 kappaletta. Vastauksia saapui yhdeksän, joista vastanneiden joukossa naisia oli viisi ja miehiä neljä. Vastausprosentti oli siis 33. Odotin saavani enemmänkin vastauksia, mutta toisaalta teemakirjoitelmien lukumäärä oli tarpeeksi riittävä tutkimustani ajatellen. Jokainen saamani vastaus päättyi arvokkaaksi osaksi tutkimusaineistoani. Sen otoksen perusteella, jota tutkimusaineistoni teemakirjoitelmat edustavat, voidaan tarkastella sitä, mitä halusin saada selville laatimani tehtävänannon kautta, mikä oli oma roolini sekä vaikutukseni tutkimusaineistoni kokoamisessa, sekä sitä, minkälaisiin vastauksiin teemakirjoittajat sitten tämän seurauksena päätyivät.

Muistitiedon tutkijana olen osallistunut itse tutkimusaineistoni tuottamiseen. Jo teemakirjoitelmien tehtävänannossa ja otsikossa olen ohjeistanut valitsemiani henkilöitä kirjoittamaan niistä muistoista, jotka liittyvät Lyttylän entiseen koulukartanoon ja sitä kautta kansakouluvuosiin. Sekä teemakirjoittajien ja –haastateltujen sekä itseni tutkijan subjektiviteetteihin liittyen on olennaista kiinnittää huomiota sellaisiin asioihin, kuin että kuka muistelee ja kuka ei, mitä ja

miten he muistelevat ja mitä he eivät muistele, sekä vielä siihen, että miksi he muistelevat niin kuin muistelevat. Keruukirjeessä pyysin lyt tyläläisiä kirjoittamaan mistä tahansa kyseiseen rakennukseen liittyvistä muistoista, mutta ennakko-odotukseni tulevasta tutkimusaineistoni sisällöstä eivät pitäneetkään täysin paikkaansa. Tutkijan subjektiivisuuteni, osaksi itse tiedostamani ja tiedostamattamani vaikutukseni teemakirjoitelmien syntyyn sai aikaan sen, että suurimmassa osassa teemakirjoitelmia palattiin koulun penkeille muistelemaan pääasiassa kansakouluaikoja, jotka ovatkin osoittautuneet lyt tyläläisille teemakirjoittajille erittäin tärkeiksi elämänkulun osiksi muistella ja kertoa.

Muun muassa folkloristiikkaa, muistitietoa ja narratiivisuutta tutkinut filosofian tohtori, erikoistutkija ja perinteentutkimuksen dosentti Jyrki Pöysä on maininnut, että kirjoitetussa aineistossa on kyse pyydetyistä kirjoittamisesta, eikä valmiiksi olevista henkilökohtaisista teksteistä, kuten esimerkiksi kirjeistä tai päiväkirjoista (Pöysä 2006, 224). Sitä, miksi lyt tyläläiset keskittyivät muistelemaan oikeastaan vain kansakouluaikojaan, selittää osaksi Pöysänkin mainitsema pyydetty kirjoittaminen rajatulla tehtävänannon otsikolla (ks. liite 2. keruukirje). Jo keruukirjeen rajattu otsikko johdatteli lyt tyläläisiä vielä tiiviimmin kirjoittamaan juuri kansakouluun liittyvistä muistoista. Temaattiselle kirjoittamiselle on ominaista se, että vastaajat osallistuvat tutkimusprosessiin sitoutuneesti ja aktiivisesti tuottamalla laveasti kirjoitettua aineistoa tutkijan asettamiin väljiin kysymyksiin, kirjoittaa etnologista muistia ja muistelua tutkinut filosofian tohtori ja etnologian professori Pirjo Korkiakangas (Korkiakangas 1996, 63). Nämä Korkiakankaan edellä mainitsemat temaattisen kirjoittamisen ominaispiirteet käyvät ilmi myös lyt tyläläisten teemakirjoittajien kohdalla.

Tekstinäyte teemakirjoitelmien aineistosta:

Aloitettuani kansakoulun meillä oli keskiviikkopäivät vapaita. Asuin saarella ja jouduin veneellä kulkemaan osan matkasta. Syksyisin jokainen oppilas joutui keräämään määrätyn määrän puolukoita, joista joskus aina oli ruokana puolukkapuuroa. Koulun tontilla kasvatettiin perunaa ja oppilaat osallistuivat sen nostamiseen. Koululla oli myös kellari. Koulu oli puulämmitteinen. Talonmies hoiti luokkahuoneiden lämmityksen. Oppilaat joutuivat usein kantamaan puita opettajien asuntoihin. Rakennuksessa ei ollut alkuaikoina vesijohtoa. Oppilaiden juomalaitteessa oli iso vesisäiliö jota jouduttiin aina täyttämään uudelleen veden loputtua. (. KMLA, LK 2008 TK/M/1.)

Tutkimusaineistoni toisena osana on videomateriaali, joka sisältää lyt tyläläisten kertomaa muistitietoa. Se on tuotettu Satakunnan Elävän Kuvan Keskus ry:n (SEKK ry) hankkeessa ”Muistitieto eläväksi kuvaksi” vuonna 2008. Hanketta hallinnoi Karhuseutu ry. Satakunnan Elävän Kuvan Keskuksen ”Muistitieto eläväksi kuvaksi”-projekti pyrki tallentamaan Karhuseudun kylien muistitietoa,

tarinoita, valokuvia ja maisemia tulevia sukupolvia ajatellen teemanaan ”jokainen kylä on elokuvan arvoinen.” Lyttylästä haastattelemalla kerätty muistitieto koottiin SEKK ry:n projektissa kyläelokuviksi, Lyttylä-trilogiaksi, vuosina 2007–2009. Se sisältää kolme dvd – elokuvaa: ”Lapsuusmuistoja Lyttylästä”, ”Koulumuistoja Lyttylästä” ja ”Aikuisuuden kynnyksellä”. ”Muistitieto eläväksi kuvaksi”-projektin työntekijät (Hannu Elo, Yki Räikkälä ja Ari Impola) toivoivat saavansa tallennettua mahdollisimman paljon eri-ikäisten paikallisten ihmisten muistikuvia omilta lapsuudenajoilta menneiltä vuosikymmeniltä Lyttylässä. He kuvasivat haastatteluja aidoissa paikoissa ja kohteissa, kuten esimerkiksi haastateltavien kodeissa sekä koulukartanolla. SEKK ry:n järjestämänä Lyttylä-trilogian ensimmäisen kyläelokuvan ensi-ilta oli joulukuussa 2007, jolloin Lyttylän koulukartanolla järjestettiin iltamat kaikille kyläläisille. (Hannu Elon sähköpostiviesti Tuulia Nurmiselle 2013.)

Lyttyläläiset kokoontuivat koulukartanon isoon luokkaan lokakuussa 2008, jolloin koululla esitettiin Lyttylä-trilogian toinen osa, ”Koulumuistoja Lyttylästä.” (Kuva: Tuulia Nurminen, 2008.)

Ajatus muistitiedon tallentamiseen sai alkunsa siitä, kun Lyttylän Kiinteistöyhdistyksen kokouksessa keskusteltiin siitä, mitä kaikkea kylään muuttaneet henkilöt haluaisivat mahdollisesti tietää kylästä. Myös projektissa haastattelijana toiminut sekä kylään takaisin muuttanut, Hannu Elo, oli kiinnostunut saamaan tietoja kylän vaiheista. Yki Räikkälä Satakunnan Elävän Kuvan Keskuksesta kertoi hänelle, että projektia muistitiedon tallentamisesta oltiin suunnittelemassa ja kysyi häneltä, että olisiko hänellä kiinnostusta osallistua projektiin. Hannu Elo ilmaisi olevansa kiinnostunut. Eipä aikaakaan, kun Yki

Räikkälä otti häneen taas yhteyttä ja totesi, että ”siitä sitten tekemään eikä vain puhumaan”. Satakunnan Elävän Kuvan Keskukseen ja MEKA TV:n Ari Impola liittyi mukaan ja jo ensimmäisessä palaverissa projektin luonne alkoi selkiintyä, muistelee Hannu Elo projektin alkuvaiheita. (Hannu Elon sähköpostiviesti Tuulia Nurmiselle 2013.)

Projektin tavoitteena oli jatkaa muistitiedon keräämistä ja tallentaa se edelleen jälkipolville sekä myös tutkimukselliseen käyttöön. Vaikka projektissa olikin kyse muistitiedon keräämisestä ja sen tallentamisesta, siinä myös samalla tuotettiin muistitietoa lyttyläläisten teemahaastatteluiden kautta. Hannu Elon, Yki Räikkälän, Ari Impolan, Satakunnan Elävän Kuvan Keskukseen ja Lyttylän Kiinteistöyhdistyksen yhteisenä pyrkimyksenä oli tuoda nykyisten sukupolvien tietoon sitä, miten ennen Lyttylässä oli menetelty erilaisissa asioissa ja miten rikasta elämä oli ollut nuorena myös silloin ennen, kertoo Hannu Elo. Hän lisää, että muistitiedon keräämisellä on kotiseutu- ja kulttuurihistoriallinen merkityksensä. Sen julkaiseminen verestää myös iäkkäämpien muistoja ja antaa nykypolville tietoa siitä, miten kukin haastateltavista on kokenut tapahtumat omalla tavallaan. Elon omien kokemusten mukaan muistitiedon tallentamisessa rikkauden voi nähdä olevan juuri siinä, miten materiaalin koonnin yhteydessä voi havaita erilaisia tunteita ja toimintatapoja samoista asioista ja tapahtumista. Havaitsin tämän seikan pitävän paikkansa analysoidessani lyttyläläisten teemahaastatteluja.

Hannu Elo kertoi lisäksi siitä, miten onnekkaita he projektin suhteen olivat, kun sisällöllisesti ja teknillisesti onnistunutta ja käytettävää materiaalia tuli niin paljon, että heidän oli järkevää rakentaa koko julkaisu trilogiaksi. He katsoivat, että tärkeintä oli saattaa katsojille mahdollisimman yhtenäinen osa-alue katsottavaksi. Tästä syystä he päättivät jakaa koko muistitiedon tallentamisen tuloksen kolmeen aiheeseen (lapsuus, - koulu- ja nuoruusmuistot). Materiaali oli luokiteltu kysymys- ja aihekohdittain niin, että tulevaisuudessa sitä olisi helppo käyttää erilaisissa tutkimuksissa. Haastattelujen kautta projektin työntekijät löysivät myös vanhan perinnepelin ja – leikin nimeltä pilppu, jota aikoinaan leikittiin Lyttylän koulun pihalla. Toukarin koulussa peliä alettiin pelata uudelleen, kun oppilaat laativat sen säännöt kirjalliseen muotoon ja tutustuivat peliin perinpohjaisesti. Pilppu oli ollut unohduksissa 1950-luvun alusta saakka. Elo toteaa, että pilppu on vain yksi esimerkki siitä, mitä muistojen tallentamisella ja kansankulttuuriin perehtymisellä voidaan saada selville. (Hannu Elon sähköpostiviesti Tuulia Nurmiselle 2013.)

Projektin työntekijät valitsivat haastateltavat yhteisten suunnitelmiensa mukaan. Hannu Elo kertoo, että he saivat jo aiemmin haastattelemiltaan henkilöiltä

arvokkaita vinkkejä liittyen siihen, ketkä iäkkäämmistä henkilöistä saattaisivat vielä muistaa asioita ja keitä heidän kannattaisi haastatella. Syntyi niin sanottu lumipalloefekti, josta Elo kertoo olleensa hyvin kiitollinen. Suunnitelman kysymyksistä ja painotettavista asioista Hannu Elo laati Ari Impolan kanssa. Heillä oli tuolloin aikomuksenaan tehdä vain yksi, lyhyt dvd -tallenne. Alkuvalmistelut haastatteluja varten suoritettiin alkukevällä 2007. Seuraava kesä menikin Elon kertoman mukaan kuvausvalmisteluiden ja kuvausten parissa. Syksyllä 2007 materiaalia olikin jo koossa niin paljon, että projektin työntekijät huomasivat dvd -tallenteita tulevan enemmän kuin vain yhden kappaleen. He jakoivat kuvatun materiaalin kolmeen osaan (”Lapsuusmuistoja Lyttylästä”, ”Koulumuistoja Lyttylästä” ja ”Aikuisuuden kynnyksellä”). Haastattelijalla, Hannu Elolla, oli hänen omien sanojensa mukaan paljon ”poimittavaa muistilaatikoiden kätköistä”, sillä haastattelujen ja keskusteluiden tavoitteena oli tallentaa tietoa muistoista, joissa puhuttiin leikkipaikoista, leikeistä, onkipaikoista, taruista ja kummitusjutuista, saduista, loruista, kokoontumispaikoista kuten esimerkiksi ”tappitorista”, tanssipajoista, vapaa-ajasta, yhteisöllisyydestä, nuorisoseuratoiminnasta, kulkemisesta ja liikkumisesta paikasta toiseen, sodasta, pula-ajasta, kauppojen merkityksestä kylälle, laulujuhlista ja kädentaidoista. (Hannu Elon sähköpostiviesti Tuulia Nurmille 2013.)

Hannu Elo laati haastatteluja varten 60–70 kysymystä. Hän kertoo valinneensa kysymykset niin, että niissä olisi jonkinlainen punainen lanka. Haastatteluissa syntyneet lyttyläiset henkilöt muistelivat varhaislapsuuteensa, kansakouluaikaansa, aikaa koulun jälkeen sekä nuoruuteen ja täysi-ikäisyyteen liittyviä muistojaan. Lyttyläisten teemahaastatteluista koostuva aineisto on myös kulttuurihistoriallisesti merkittävää, Hannu Elo huomauttaa. Kyläelokuvien kertomuksissa liikutaan entisen kartano- ja koulurakennuksen lisäksi kyläläisten leikki- ja kokoontumispaikoilla. Elokuissa muistellaan myös erilaisia leikkejä ja loruja, vapaa-aikaa, nuorisoseuratoimintaa, kylän yhteisöllisyyttä ja sitä miten se toimi sekä näkyi ennen, kauppojen merkitystä kylälle ja sotavuosia, eli oikeastaan kaikkea sitä, mitä satakuntalaisella maaseudun kyläyhteisöllä voikaan olla kerrottavanaan. (Hannu Elon sähköpostiviesti Tuulia Nurmille 2013.)

Tekstinäyte teemahaastattelujen aineistosta:

Sieltä oli ylisempään pojat ja alisenpään pojat oli kyllä ja ne otti joskus yhteen sillai et ne löi aidanseipäilläki ja ne koulun tykönä muistaakseni kokoontu sillai. Mää olin nii nuori et mä en ollu näitten mukan mut joskus mää vahingos tuli sinne ja joku kuuli sielt et hae Lauri ny minul seipää jostai ja mää hai jostai seipää ja sit mää lähdi karkuu mut ne tappeli kyllä. (SEKK, LK 2008 36:59, TH/M/7.)

Satakunnan Elävän Kuvan Keskukseen tuottamasta materiaalista olen valinnut tarkasteluni ja analyysini kohteeksi Lyttylä-trilogian toisen osan nimeltään ”Koulumuistoja Lyttylästä” siitä syystä, että tässä osassa lyttyläläiset henkilöt kertovat nimenomaan kouluun liittyvistä muistoistaan. Lisäksi teemahaastattelut ja teemakirjoitukset vastaavat aihepiiriltään sekä sisällöltään osin toisiaan ja ne voidaan luokitella melko samankokoisiksi aineistoiksi, mikäli nyt ylipäättään kirjoitettua ja puhuttua aineistoa on mahdollista näin vertailla. Pyrkimyksenäni on noudattaa samanlaista rajausta kuin teemakirjoitusten kohdalla ja keskittyä vain kouluun liittyvien muistojen tulkintaan.

Kyseinen dvd-levy on valmistunut vuonna 2008 ja se on kestoltaan 53 minuuttia ja 55 sekuntia pitkä. Dvd-levyn systematiikka perustuu minuutteihin. Tämän mukaan etenevät myös jokaisen teemahaastattelun alkamisajankohdat, ja olenkin erottanut teemahaastattelujen repliikit toisistaan tämän minuuttijaon perusteella. Teemahaastatteluiden litterointijärjestys noudattaa sekin dvd-levyn järjestystä. Olen litteroinut repliikit siten, että silloin, kun kohtauksessa on useampi puhuja, on jokaisen repliikin edessä kullekin teemahaastattelulle kuuluva koodi haastattelujen erottamiseksi toisistaan (ks. liite 3). Sen sijaan niissä kohtauksissa, joissa esiintyy vain yksi henkilö, olen maininnut haastateltavan koodin pelkästään viitemerkinnässä.

Haastattelut ja kyselyt ovat humanistisen tutkimuksen aineiston keruumenetelmiä. Muistelmat edustavat muistelijoidensa näkemystä ja tulkintaa menneestä. Ne perustuvat jokaisen omakohtaisiin kokemuksiin. Tässä kohdin tuleekin pohtia sitä, miten oikeaa tai aitoa tietoa henkilöiden omiin kokemuksiin perustuvat muistot ovat. Koska jokainen tulkitsee asioita omalla tavallaan ja omista lähtökohdistaan, ei muistitiedon tutkimuksessa voida määritellä jotain oikeaksi tai vääräksi tiedoksi. Aineisto on silloin luotettavaa, kun se perustuu haastateltavien omakohtaisiin kokemuksiin. Aineistoa on kuitenkin tarkasteltava kriittisesti, sillä muistotkin muuttuvat ajan kuluessa ja saavat uusia merkityksiä. Tutkimusaineistoni mahdollistaa kysymykseen ”miten kerrotaan?” vastaamisen. Perustelen siis omaa tutkimustani ja syitä sen tekemiseen relevantin aineiston (lyttyläläisten teemakirjoitelmat ja teemahaastattelut) avulla.

1.3. Tutkimusmenetelmät

Tutkija saa tietoa tutkimuskohteestaan käyttämällä erilaisia tutkimusmenetelmiä. Niitä käytetään tieteellisten periaatteiden mukaan ja ne kuuluvat legitiimiin tutkimusprosessiin. Tutkija abstrahoi, pelkistää ja jäsentää tutkimustuloksiaan johtopäätelmissään suhteuttaen niitä aikaisempiin alan tutkimuksiin sekä

käsitteisiin, joihin hän viittaa ja joita hän pitää tutkimuksensa lähtökohtina. (Aaltio-Marjasola 2002.) Jotta lukija ymmärtäisi, miten tutkimuksessa on päästy juuri tiettyihin tuloksiin, on tutkijan tärkeää kuvata sitä, mitä hän on tutkimuksessaan tehnyt sekä millaisia tutkimusmenetelmiä hän on käyttänyt tutkimustulostensa aikaansaamiseksi. Tavoitteenani on kertoa muun muassa siitä, millä tavalla olen koonnut tutkimusaineistoni sekä siitä, millä tavoilla olen analysoinut ja teemoitellut sitä. Käytän tutkimuksessani tulkinnan, analysoinnin sekä erilaisiin kertomisen tapoihin ja kertomisen motiveihin liittyviä tutkimusmenetelmiä. Samalla tarkastelen ja analysoin aineistoja yksityiskohtaisesti.

Lyttylän entinen koulu ja siihen liittyvät tapahtumat ja muistot ilmenevät eri tavoin lyttylälaisten teemakirjoitelmissa sekä teemahaastatteluissa. Oman rikkautensa tutkimukseni aihepiiriin tuo se, miten eri henkilöt saattavat muistaa ja yhtäaikaaisesti pitää muistamisen arvoisina samoja asioita. Tutkimusaineistossani Lyttylän entinen koulukartano esiintyy muistelmassa paikkana, johon liittyvistä tapahtumista ja muistoista lyttyläläiset kertovat erilaisia ja samanlaisia asioita (Nurminen 2013, 5). Keskityn tutkimusaineistoni analysoinnissa pääasiassa niihin lyttylälaisten muistoihin ja kertomuksiin, joissa muistellaan entistä koulurakennusta sekä koulunkäyntiin liittyviä asioita. Tällainen rajausta on tarpeen muun muassa tutkimusaineiston koon vuoksi. Analysoin tutkimusaineistoani lähiluvun, teemoittelun ja tyypittelyn menetelmien avulla.

Muistitietoa ja muun muassa omaehtoista historiantuottamista tutkinut filosofian tohtori Anne Heimo Turun yliopiston kulttuurien tutkimuksen laitokselta on käyttänyt väitöskirjassaan lähilukua tutkimusmenetelmänään. Hän määrittelee lähiluvun metodiksi, jossa kiinnitetään huomiota tekstin yksityiskohtiin. Yleisesti kulttuurientutkimuksen alalla tunnettu lähiluku on peräisin kirjallisuudentutkimuksesta, ja sitä käytetään kuvaamaan erilaisten aineistojen lukemista, joka on toistuvaa ja tarkkaa. Lähilukua voi käyttää kahdella eri tavalla, myötä- ja vastavirtaan. Anne Heimon mukaan myötävirtaan lukemisen tavoitteena on tavoittaa tekstin tuottajan näkökulma. Vastavirtaan lukemista käytetään silloin, kun pyritään tunnistamaan tekstin rivien välissä piileviä ja epäsuoria merkityksiä. Heimo on toteuttanut lähiluvun menetelmää lukemalla aineistoja suhteessa toisiinsa ja kiinnittämällä huomiotaan eri aineistojen välisiin yhtäläisyyksiin, aineistoissa toistuviin tulkintoihin ja aiheisiin. Hän kertoo myös tarkastelleensa lähiluvun kautta sitä, miksi tietystä asiasta on kerrottu vaihtoehtoisella tavalla toisessa aineistossa tai sitä ei ole mainittu lainkaan. Näin aineistojen väliset erot ovat tulleet esille. (Heimo 2010, 71.) Käytän tutkimuksessani lähiluvun menetelmää teemakirjoitelmien sekä – haastatteluiden analysoinnissa, sillä pyrin hahmottamaan kyseisen menetelmän avulla esimerkiksi

sitä, mitkä asiat toistuvat lytlyläisten henkilöiden kertomuksissa ja mitä erilaisia merkityksiä niistä voidaan löytää. Tärkeää on lisäksi tekstin tuottajan näkökulman tavoittaminen.

Lähestyn tutkimusaineistoani myös teemoittelun tutkimusmenetelmän kautta, joka kuuluu laadullisen aineiston analyysitapoihin. Jari Eskola ja Juha Suoranta kirjoittavat teoksessaan ”Johdatus laadulliseen tutkimukseen”, että tematisointi on metodi, jonka avulla aineistoa yleensä ensin lähestytään. Sitä, miten tietyt teemat esiintyvät ja ilmenevät aineistossa, on mahdollista vertailla nostamalla aineistosta esiin niitä teemoja, jotka valaisevat tutkimusongelmaa. Aineisto voidaan esittää erilaisten kysymystenasettelun kokoelmana, kun aineistosta on poimittu sen sisältämät keskeiset aiheet. Eskola ja Suoranta kirjoittavat siitä, miten onnistuneen teemoittelun tunnistaa tutkimustekstistä teorian ja empirian lomittumisesta toisiinsa. Heidän mukaansa kvalitatiivisen aineiston analysointi saatetaan joskus jättää sitaattikokoelmaksi, joka on aikaansaatu tematisoinilla. Vaikka vastauksista irrotetut, teemoittain järjestetyt sitaatit ovat mielenkiintoisia, ne eivät välttämättä riitä pitkälle menevään analyysiin tai johtopäätösten luomiseen. Teemoittelu on tutkimusmenetelmä, joka sopii myös jonkin käytännöllisen ongelman ratkaisemiseen, ja näin esimerkiksi tarinoista voi poimia sellaista tietoa, joka on olennaista tutkimusongelman kannalta. (Eskola & Suoranta 1998, 175–176 & 179.) Teemoittelu on sopiva työkalu tutkimusaineistoni tarkasteluun, sillä sen avulla voin tarkastella sitä, miten tietyt teemat ilmenevät lytlyläisten teemakirjoitelmissa ja – haastatteluissa (esimerkiksi opettajien arvostus, koulukuri, koulussa tapahtuva työnteke jne.).

Tutkimusmenetelmänäni käytän lisäksi tyypittelyä. Teemoittelun ohella se on menetelmä, jossa aineistoa ryhmitellään tyypeiksi samankaltaisuuksia etsimällä. Tällöin aineisto yleensä esitetään eräänlaisten mallien eli yhdistettyjen tyyppien avulla. Tyypittelyä varten tarinajoukko tulee jäsentää aina jollain tavalla, toisin sanoen teemoittelemalla. Tyypittely on lukijaystävällisempi aineiston esittelytapa. Tyypittelyssä aineisto ryhmitellään selviksi ryhmiksi samankaltaisia tarinoita, eli tyypeiksi. Eskola ja Suoranta kirjoittavat, että tyypit tiivistävät ja että niihin sisällytetään kaikkea sellaista, mitä ei yksittäisessä vastauksessa välttämättä ole. Heidän mukaansa tyypit kuvaavat parhaimmillaan mielenkiintoisesti, laajasti ja taloudellisesti aineistoa. (Eskola & Suoranta 1998, 182.) Lytlyläisten teemakirjoitelmia ja teemahaastatteluja on mahdollista tyypitellä esimerkiksi sen mukaan, miten moni lytlyläinen kertoo samasta kansakouluun liittyvästä tapahtumasta.

Jari Eskola ja Juha Suoranta mainitsevat kolme erilaista tapaa tyyppien muodostamiseen. Ensimmäinen tapa on autenttinen, yhden vastauksen sisältävä

tyyppi ja se toimii esimerkkinä aineiston laajemmasta osasta. Toinen tapa edustaa mahdollisimman laajaa tyyppiä. Se on yhdistetty ja siinä aineistosta on otettu huomioon vain sellaisia asioita, jotka esiintyvät kaikissa osissa tai suuressa osassa aineistoa. Kolmatta tyyppien muodostamistapaa kuvaa myös mahdollisimman laaja tyyppi, mutta siinä tyyppiin on otettu asioita, jotka ovat esiintyneet vaikkapa vain yhdessä vastauksessa. Eskolan ja Suorannan mukaan tässä viimeksi mainitussa tyypissä on olennaista sen sisäinen loogisuus ja se, että tyyppi ei ole sellaisenaan todennäköinen, mutta se on silti mahdollinen. (Eskola & Suoranta 1998, 182–183.)

Muistitietotutkimuksessa tutkimusaineistoa voidaan lähestyä myös kolmella eri tavalla: selittävästi, ymmärtävästi ja emansipatorisesti, sanoo kasvatustieteitä tutkinut Sirkku Rautakilpi. Selittävä muistitietotutkimus selittää menneisyyden ilmiöitä erilaisten aineistojen avulla, jolloin aineiston tarkoituksena on täydentää ja elävöittää tutkimusta. Tällaisessa tutkimuksessa laajat kyselyt ovat tutkimusaineistona ja tutkimusta elävöittävät muutamit haastattelut.

Muistitietotutkimus on mikrohistoriallista, mainitsee Rautakilpi.

Muistitietoaineisto on faktalähde aivan kuten muutkin lähdetyytit, teknisen tiedonintressin ollessa keskeistä. Muistitiedon tutkijan tulee ottaa huomioon aina tulkinnan mahdollisuudet ja ne rajoitukset, joita lähdetyytillä on. Selittävässä muistitietotutkimuksessa tavoitellaan sellaista kuvausta menneisyydestä, johon tutkijalla ei ole juurikaan ollut vaikutusta. Tutkijan oma paikantaminen tutkimuksessa ei saa kovin suurta merkitystä selittävässä muistitietotutkimuksessa. Silti refleктоiva paikantaminen kuuluu aina jollain tapaa muistitietotutkimukseen. (Rautakilpi 2008.)

Ymmärtävä muistitietotutkimus on sellaista, jossa muistitieto on tutkimuksen keskeinen ja usein myös ainoa lähde, ja siinä tulkitaan menneisyyttä koskevaa muistitietoa. Tutkimuksen keskiössä voi olla vaikkapa muistelun prosessi, jolloin muistitieto toimii tutkimuksen kohteena. Ymmärtävässä muistitietotutkimuksessa tutkimustulos on subjektiivinen rekonstruktio menneisyydestä eikä se pyrikään olemaan menneisyyden yksi selitysmalli. Erityisen keskeistä tässä lähestymistavassa on tutkijan oma refleктоiva paikantaminen suhteessa tutkimuskohteeseen, tutkimusprosessiin sekä lopullisiin tutkimustuloksiin. Tutkijan ja tutkittavan subjektiiviteetit ovat huomion kohteina, jolloin ihmisten omat tulkinnat menneisyydestä ovat tutkimuksen keskiössä, ja muistitiedosta muodostuu keskeinen väline kulttuurin ymmärtämiseen. (Rautakilpi 2008.) Myös tässä tutkimuksessa tarkastellaan tutkijan ja tutkittavien subjektiiviteetteja.

2. Muistitieto tutkimuksen kohteena

Muistitiedon tutkijat puhuvat eri tavoin muistista, muistoista ja kerronnasta. Tutkijan tavoitteena on selvittää sitä, miksi kertomuksia menneestä kerrotaan edelleen. Muistitietotutkimuksen keskiössä ovat menneisyyden monet äänet. Muistitiedon tutkijaa kiinnostavat arki sekä siinä ilmenevät jokapäiväiset tapahtumat. Muistitietohistoriaa katsotaan usein pienistä näkökulmista käsin, esimerkiksi tarkkailemalla arjen ilmiöitä, unohdettuja tai dokumentoimattomia yhteisöjä (Fingerroos & Haanpää 2006, 27). Muistojen kertomisen yhtenä motiivina on niiden jakaminen toisten kanssa. Muistoilla on siis myös sosiaalisia ja kollektiivisia ulottuvuuksia. Kertomalla muistojaan, sekä valitessaan, mitä muistelija kertoo tai ei kerro, hän viestii ja kommunikoi muiden kanssa yksilö- ja yhteisötasolla. Muistojen kertomiseen liittyviin narratiiviseen näkökulmaan sekä kommunikatiivisen muistin käsitteeseen palaan hieman tarkemmin luvussa seitsemän.

Tutkimukseni sijoittamiseksi muistitiedon tutkimuksen kentälle olen saanut tutustua kirjallisesti useisiin muistitiedon tutkimusta tekeviin henkilöihin. Heistä tutkimukseni tieteellisen argumentaation kannalta tärkeimpinä henkilöinä mainitsen etnologian professorin Pirjo Korkiakankaan, italialaisen oral history – käsitettä tutkineen amerikkalaisen kirjallisuuden professorin Alessandro Portellin Rooman yliopistosta sekä filosofian tohtorit Anne Heimon, Pauliina Latvalan, Jyrki Pöysän, Saara Tuomaalan sekä Taina Ukkosen.

Professori Pirjo Korkiakangas kirjoittaa, että muistot voivat herättää menneisyyden elämään nykyajassa. Muistot palauttavat muistelijan menneisiin kokemuksiin, ja näin menneistä kokemuksista tulee muistamisen arvoisia. Se, mikä on muistamisen arvoista, on muistelijan itsensä määriteltävissä. Muistelija ottaa menneen haltuunsa aivan kuin ei olisi menettänytään sitä, ja aivan kuin muistot kaikkine yksityiskohtineen olisivat todellisia. (Korkiakangas 1996, 35). Olen samaa mieltä Pirjo Korkiakankaan kanssa siitä, että muistelija itse määrittelee sen, mikä on muistamisen arvoista. Siihen, mikä on muistamisen arvoista, on lisäksi vaikutuksensa yhteisöllä ja myös sillä hetkellä, jossa muistelija muistelee menneisyyttään.

Ajallisesti muistitietotutkimus sijoittuu nykyhetkeen, vaikka siinä tarkastellaankin menneisiin tapahtumiin liittyviä muistoja. Mennyttä tulkitaan siis aina nykyhetkessä. Filosofian tohtori Pauliina Latvala, joka on tutkinut muun muassa suvun muistitietoa ja historiakerrontaa, kirjallisia ja suullisia muistitietoaineistoja sekä poliittista kulttuuria, korostaa omassa tutkimuksessaan sitä, miten muistelukerronnassa tulevat esille muistamisen tärkeys sekä yhteisöllinen tarve

tulkita ja arvioida menneisyyttä vastapainona asiantuntijahistorialle. (Latvala 2005, 35.) Menneisyys saa uusia merkityksenantoja erilaisten yksilöiden tulkintojen kautta yhteisön muistiin heijastettuna. Muistitiedon tutkimuksessa etsitään vastausta siihen, mikä on muistamisen arvoista. Sen määrittelevät yhteisö, aika sekä historiallinen diskurssi (Latvala 2005, 51). Yhteisten tapahtumien kerronnalle voi muodostua kulttuurinen malli, kuten esimerkiksi kuvauksissa karjalaisista evakoista, Latvala toteaa.

Ariella Van Luyn, australialainen filosofian tohtori ja suullisen historian tutkija, sanoo artikkelissaan, että yleensä suullisen historian kirjoitukset ja äänitallenteet saattavat joskus vaikuttaa hajanaisilta ja merkityksettömiltä ilman asiayhteyttään. Ne voivat sisältää usein toisiinsa heikosti liittyviä kertomuksia, joita on rasiitettu epäolennaisilla yksityiskohdilla. Suulliset tarinat myös näyttävät rajoittuvan tietylle yleisölle, yleensä tutkijoille ja historian lukijoille. Suullisia historioita voidaan myös täyttää kaunokirjallisen teoksen tietyn ajan ja paikan aidoilla ja intiimeillä yksityiskohdilla, sekä paljastaa äänellisiä strategioita, jotka antavat suullisille kertomuksille niiden valloittavan ominaisuuden, sanoo Van Luyn. Suullisen historian kirjoittaminen fiktiivisempään muotoon saattaa tarjota yhden strategian suullisten historioiden tekemiseksi johdonmukaisemmaksi laajemman yleisön ja erityisesti kaunokirjallisuuden lukijoiden sitouttamiseksi. (Van Luyn 2010, 1.)

Van Luyn pohtii lisäksi sitä, miten kerronta tulisi määritellä. Hänen mukaansa suullisen historian tutkijat hyväksyvät yleisesti venäläisten formalistien määritelmän, joka esittää, että kertomuksilla on kolme osatekijää: teema tai aihe, keskustelu ja lajityyppi. Tietoa sisällytetään ja välitetään kerronnan avulla. Kerronnan kieli, sen sisältö, sijainti, kertoja ja kuuntelija tarjoavat kumulatiivisia käsityksiä siitä tiedosta, kuka on puhumassa ja kuka kuuntelemassa. Nämä kaikki ovat sekoittuneet kerronnan esittelyyn ja sen uudelleen esittämisen merkityksiin. Näiden tietojen analysointi antaa suullisille historioitsijoille ja kansatieteilijöille puitteet suullisen historian tulkintaan, sijoittamiseen ja ymmärtämiseen kulttuurisen kontekstin sisällä. (Van Luyn 2010, 3.)

Muistia, muistitietotutkimusta sekä muun muassa kulttuurisia ja poliittisia narratiiveja tutkinut filosofian tohtori ja etnologian dosentti Outi Fingerroos sanoo, että menneisyyden tulkinnat voivat olla muodoltaan yhtä hyvin puhetta kuin tekstejä. Maisema, monumentit, rakennettu kulttuuriperintö ja erilaiset kuvat, oikeastaan siis kaikki ympärillämme, sisältävät myös muistin jälkiä. Muistitieto on tutkimuksessa tulkinnan inspiroiija ja apuväline tulkinnan rakentamiseen, sekä samanaikaisesti tutkimuksen lähde ja kohde. Historiallisten faktojen avulla vastataan kysymyksiin ”mitä?”, ”miksi?”, tai ”milloin?”. Outi

Fingerroos toteaa, että muistitietotutkijan tavoitteena ei ole etsiä faktoja muistista ja kerronnasta. Muistitietotutkimuksen kohteina ovat muistamisen ja tiedon tuottamisen funktiot ennemminkin kuin muisti itse, joten totuudesta kysytyt kysymykset eivät ole muistitietotutkimuksen keskiössä. Muistitiedon tutkija keskittyy tutkimaan sitä, kenen näkökulmasta jokin asia on totta. (Fingerroos 2010, 60 & 62.)

Muistitietotutkimusta on tehty Suomessa jo noin 40 vuoden ajan. 1970- ja 1980-luvuilla työväen- ja elämäkertatutkijoiden vaikutus sai aikaan muistitietotutkimuksen saapumisen Suomeen. Aluksi muistitiedon määrittely aiheutti ongelmia, sillä sitä ei pidetty tarpeeksi kiteytyneenä. Tutkijat pohtivat 1970- ja 1980-luvuilla muun muassa sitä, että voitiinko muistitietoa luokitella folkloreen kuuluvaksi, sekä sitä, mikä oikeastaan näennäisesti tositapahtumiin pohjautuvista perinteenlajeista oli muistitietoa ja mikä ei (esimerkiksi kronikaatit, memoraatit, jutut, huhut tai juorut). Folkloristiikassa muistitietotutkimus sai vakiintuneen aseman 1990-luvulla. Tutkijat alkoivat kiinnittää huomiotaan siihen, miten kertojat tulkitsivat menneisyyttään, ja siihen, miten aineistoja tuotettiin. Folkloristiselle muistitietotutkimukselle on tyypillistä muistitiedon tarkasteleminen kokemuskertomuksina tai folklorena. Tällaisia aineistoja voivat olla esimerkiksi historialliset tarinat, juorut, anekdootit eli kaskut sekä uskomukset, kuvailee Anne Heimo. 2000-luvulla folkloristiikan alalla on ilmestynyt useita tutkimuksia, jotka pohjautuvat muistitietoaineistoihin, ja niiden vaikutukset ovat ulottuneet oman tieteenalan ulkopuolelle. Näissä tutkimuksissa muistitieto on nähty samanaikaisesti sekä lähteenä että tutkimuksen kohteena. (Heimo 2010, 44.)

Muistiin liittyvää tutkimusta tehdään useilla tieteenaloilla. Muisti- ja muistitietotutkimus ovat saaneet jalansijaa niillä tieteenaloilla, joilla tarkastellaan representaatioon liittyviä kysymyksiä, kuten esimerkiksi kirjallisuustieteissä, mediatutkimuksessa ja kulttuurin tutkimuksessa. Anne Heimon mukaan muistitietotutkimus sijoittuu muistitutkimuksen kattotermin alle. Nämä kaksi käsitettä eroavat toisistaan siten, että muistitietotutkimuksessa ollaan kiinnostuneita yksittäisten ihmisten menneisyydestä, kun muistitutkimus tarkastelee esimerkiksi erilaisia fyysisiä tai symbolisia muistin paikkoja sekä niitä prosesseja, jotka liittyvät ryhmien muistojen syntymiseen, välittämiseen, muotoutumiseen ja vastaanottoon. (Heimo 2010, 37.)

Muistaminen on sosiaalinen ja kulttuurisidonnainen prosessi. Se, mikä on hyväksyttyä muistamista, muistelua, muistojen kertomista, mitä pidetään muistamisen arvoisena ja tärkeänä muistona välittää eteenpäin, vaikuttaa muistamiseen. Muistelu perustuu tunnelmien ja vaikutelmien kuvaamiseen

historiallisten tositahtumien kiinnittäessä niitä osaksi yhteistä muistiperinnettä. Muistellessa asioita järjestellään ja jäsennetään uudelleen. Lisäksi muistelussa yhteistä menneisyyttä rakennetaan uudelleen ja jäsennetään muuttamalla osittain mennyttä vastaamaan nykyhetken tarpeita. Muisteluprosessissa muisteliija vertaa omaa elämäänsä suhteessa historiaan tuottamalla täydentäviä, myötäileviä tai kritisoiivia tulkintoja menneestä. Muisteluprosessi on siis moninainen. Tästä syystä muistitiedon tutkijat ovat nähneet tärkeäksi sen, että kysely- ja muita muistitietoaineistoja tulkittaisiin useasta suunnasta. Tällä tavoin esimerkiksi tutkijoiden on mahdollista kuulla vastaajien henkilökohtaisista ja yksityisistä, jaetuista, julkisista ja yhteisöllisistä kokemuksista. Muistitietoaineistoa tulkitessa tulisi ottaa huomioon myös se, että muistin eri tasot voivat sekoittua muistelutilanteessa. Muistelun avulla yksilö pyrkii myös hallitsemaan ja tulkitsemaan menneisyyttään. Muistitiedon tutkija tulkitsee jo sitä, mitä on kerran tulkittu aikaisemmin. Muisteliija on jo tehnyt kertaalleen itse tulkintaa omasta elämästään, josta sitten tutkija tekee oman tulkintansa. (Rautakilpi 2008.)

Muistitietoaineiston tutkimusmenetelmät herättävät monenlaisia tutkimuseettisiä kysymyksiä. Yksi näistä kysymyksistä koskee tiedonhankinnan tapoja ja suhtautumista tiedonantajiin, on Pauliina Latvala todennut. Hän on esittänyt kirjoitettuun elämäkertamateriaaliin liittyvän kolme eettistä kysymystä, jotka ovat keskeisiä myös muun muistitietoaineiston käyttämisen kohdalla. Latvalan mukaan ensimmäinen näistä kolmesta kysymyksestä on se, kenen ääni tulee kuulluksi aineiston kautta. Toiseksi hän pohtii sitä, mitä seurauksia kertojalle voi olla aineiston julkaisemisella. Latvalan kolmas kysymys keskittyy tarkastelemaan sitä, miten tietoisia kertojat ovat antamiensa tietojen käytöstä. (Olsson 2005, 287–288.)

Italialainen muistitiedon tutkija Alessandro Portelli on tutkinut käsitettä ”oral history”, suullinen historia. Portellin tutkimustulokset, huomiot ja kommentit ovat sovellettavissa koko muistitietotutkimuksen alalle. Portelli mainitsee teoksessaan ”The Battle of Valle Giulia”, että suullisen historian tutkijan tehtävänä on kirjoittaa niin, että lukijoita muistutetaan koko ajan suullisista tekstin lähtökohdista. Portelli esittää kysymyksiä siitä, miten historiallista yksityinen elämä on sekä miten henkilökohtaista historia on. Suullista historiaa ei ole olemassa ilman kahden kohtaamista, toisella on tarina kerrottavanaan ja toisella tarina muokattavanaan. (Portelli 1997, 6-10.) Kulttuuri on kiinnittynyt ihmisiin, jotka luovat ja kokevat sen (Portelli 1997, 57). Tarinat yhdistävät sen, mitä historia merkitsee ihmisille. Alessandro Portelli kirjoittaa, että jos kaikki muisti olisi kollektiivista, voisi yksi kertoja edustaa koko kulttuuria. Näin ei kuitenkaan ole. Muistista muodostuu yhteistä vasta silloin, kun se on kuvattu ja liitetty

yksilöön myyteissä ja kansanperinteessä, yhteiskunnassa ja instituutioissa.

Kuten kaikki ihmisen toimet, muisti on sosiaalista ja se voidaan jakaa. (Portelli 1997, 157).

Anne Heimon mukaan oral history – käsitteen määritelmässä on kyse omakohtaisesti koetusta tiedosta, joka on esitetty suullisesti. Määritelmä perustuu siihen, että silminnäkijöitä on haastateltu menneisyyden tapahtumista historian rekonstruomiseksi. Heimo lisää, että oral history – termi voi olla myös yhtä kuin haastattelumenetelmä, muistitietoaineisto, tutkimusmenetelmä, historiankirjoituksen laji tai ne historiaa koskevat käsitykset, joita kertojilla on. Oral history, eli suomeksi käännettynä suullinen historia, liitetään muistitietotutkimukseen tai muistitietohistoriaan. Suomalaisarkistot sisältävät paljon kirjoitetussa muodossa olevia kokoelmia. Tästä johtuen muistelu- ja teemakirjoitusaineistoihin perustuva muistitietotutkimus on saanut hyvän jalansijan Suomesta. Koska aineistoista niin suuri osa on kirjoitetussa muodossa, on muistitiedon painottaminen ollut perusteltu ratkaisu suullisen historian sijasta, Heimo kirjoittaa. Muistitieto tarkoittaa siis erityyppisiä menneisyyden tulkintoja, jotka voivat perustua kertojan omakohtaisiin kokemuksiin tai sukupolvelta toiselle välitettyyn historialliseen perinteeseen, määrittelee Anne Heimo. (Heimo 2010, 38.)

Laadullisen tutkimuksen tavoitteena on kuvata tai ymmärtää tiettyä toimintaa eikä siinä pyritä tilastollisiin yleistyksiin. Siksi laadullisessa tutkimuksessa aineiston valintaa ohjaavat laadulliset kriteerit määrällisten sijaan. Lähteiden valinta tapahtuu ennalta asetettujen kriteerien mukaan ja suunnitellusti. Laadullinen tutkimus on aineiston osalta silloin riittävä, kun aineistokokonaisuus kylläntyy, eikä uusi aineisto tuo enää esille uusia teemoja. Anne Heimo esittää tämän näkökulman olevan ristiriidassa sen näkemyksen kanssa, joka Alessandro Portellilla on muistitiedosta loputtomana aineistona. Muiston esittämiseen vaikuttavat kaikki sitä ennen ja sen jälkeen tapahtuneet asiat jokaisella kerrontakerralla, tätä mieltä on Alessandro Portelli. Tämän ajatuksen mukaan muistitietoaineistojen kautta on mahdollista tehdä aina vain uusia tulkintoja rajattomasti, riippumatta teemojen rajallisesta määrästä. (Heimo 2010, 69.)

Heimo ja Portelli näkevät muistitiedon aineistona hieman eri tavoin.

Suhteuttaessani näitä kahta näkemystä omaan tutkimusaineistooni voin todeta niiden molempien pitävän paikkansa. Lyt tyläläisten teemakirjoitelmista ja teemahaastatteluista on mahdollista tehdä aina uudelleen uusia tulkintoja ja analyyseja esimerkiksi sen mukaan, kertovatko lyt tyläläiset muistojaan jokaisella muistelukerralla samalla lailla kuin ennen vai muuttuuko heidän kerrontansa jokaisessa muistelutilanteessa. Toisaalta tutkimuskysymys ja tutkijan valitsemat aineistonlähestymistavat määrittävät sitä, milloin aineistokokonaisuus kylläntyy

eikä se avaa enää uusia teemoja tutkijalle. Laadullista tutkimusta ajatellen lytlyläläisten teemakirjoitelmat ja teemahaastattelut rajautuvat kuitenkin tiettyjen teemojen sisälle, vaikka niistä olisikin mahdollista tehdä rajattomasti uusia tulkintoja.

Tutkimusmenetelmiin liittyen erityyppisten kirjoitettujen aineistojen ja esimerkiksi teemakirjoitelmien lähestymistapaa määrittää muun muassa se, mitä asioita niiden kirjoittajat ovat painottaneet. Anne Heimo erottelee kirjoitetut aineistot omaelämäkerralliseen, muistelukerronnalliseen tai muistitietoon, sekä teemakirjoituksiin. Omaelämäkerrallinen aineisto syntyy kirjoittajan oman näkökulman kautta, jossa muistellaan ja tarkastellaan omaa elämää. Kun kirjoittaja muistelee tiettyä menneisyydessä sijaitsevaa tapahtumaa tai ajankohtaa, on kyse muistelukerronnalliseen tai muistitietoon perustuvasta aineistosta. Teemakirjoitukset ovat kirjoittamalla tuotettu aineisto, jossa kirjoittaja tarkastelee tavallisesti jotain tutkijasta lähtöisin olevaa teemaa. Anne Heimo huomauttaa lisäksi, että myös tarkastelunäkökulma määrittää aineistoa ja että sama kirjoitus on avoin erilaisille tavoille tarkastella sitä. Tutkijan kannattaa pohtia sitä, että tarkasteleeko hän aineistoa erillisten teemojen kautta vai lähestyykö hän aineistoa kokonaisuutena ja korostaen yksilön näkökulmaa. Tutkijalla on siis monenlaisia mahdollisuuksia tutkimusaineistonsa analysointiin. (Heimo 2010, 75.) Tässä tutkimuksessani lähestyn lytlyläläisten teemakirjoitelmia ja – haastatteluita erillisten teemojen kautta, mutta samalla myös kokonaisuutena.

Kuten folkloristi ja filosofian tohtori Taina Ukkonen omassa tutkimuksessaan mainitsee, tulisi muistitietotutkimuksen kysymystenasetteluiden noudatella haastateltavien arkielämään ja kokemuspiiriin liittyviä teemoja. Ne ennakkohypoteesit, joita tutkijalla on, ovat toissijaisia. Muistitietoa tutkittaessa tärkeää on paitsi aiemmin ohitetun tai näkymättömän menneisyyden näkyväksi tekeminen, myös ihmisten omien kokemusten ja menneisyyden tulkintojen esiin saaminen sekä niiden vakavasti ottaminen. (Ukkonen 2000, 48.)

Niihin valintoihin, joita tutkija tekee tutkimustyössään, vaikuttavat hänen ikänsä, sukupuolensa, taustansa ja mielenkiintonsa kohteet. Toisen tutkijan taustasta ja valintaperusteista johtuen voisi samasta aineistosta muodostua erilainen kuva. Pauliina Latvala sanoo, että omaelämäkerrallisten tekstien yhteydessä on pohdittu esimerkiksi sitä, mitä aineistolta kysytään ja miten tietoisia ovat tutkijoiden asettamat kysymykset aineistolle. Olennaista on, että aineiston lukemista ja luokittelua ohjaavat tutkimusintressit, eikä yhtä ja oikeaa aineiston lukutapaa voida esittää. (Latvala 2005, 20 & 23–24.) Tutkimuskysymykseensä vastaamiseksi tulee muistitiedon tai kulttuurin tutkijan, aivan kuin kenen tahansa tutkijan, tietää, mitä hän on kysymässä tutkimusaineistoltaan ja mihin

kysymyksiin hän on etsimässä vastauksia. Selkeä kysymyksenasettelu onkin muistitietotutkimuksen sekä koko humanistisen tutkimuksen punainen lanka.

2.1. Narratiivinen näkökulma muistitietoaineistoon

Muistojen kertomista voidaan lähestyä esimerkiksi narratiivisesta näkökulmasta. Narratiivista käännettä on tarkasteltu ensin kirjallisuustieteissä ja sen jälkeen folkloristiikassa. 1980-luvulla tutkijat alkoivat korostaa kertomuksen huomattavaa kulttuurista merkitystä. Tuolloin myös todettiin, että oikeastaan mitä tahansa tekstiä on mahdollista tarkastella sellaisena kertomuksena, jolla on oma rakenteensa. Folkloristiikan ja elämäkertatutkimuksen lisäksi narratiivisella käännteellä on ollut vaikutusta monilla muillakin aloilla. Rolf Jensen, joka on tanskalainen tulevaisuudentutkija, on todennut, että ihmiskunta on siirtymässä informaatioyhteiskunnasta sellaiseen tarinayhteiskuntaan, jossa korostetaan sitä, miten merkittävää tarinoiden, elämysten ja sekä kokemusten kertominen on. (Ukkonen 2003.) Tästä todistavat myös omalla tavallaan lytlyläläisten teemakirjoitelmat, joissa tärkeää on se, miten kukin kirjoittaja tulkitsee menneisyyttään kertomalla omaa tarinaansa.

Kerronnalla ja kertomuksilla on kulttuurista merkitystä siksi, että ne tarjoavat vakuuttavia tulkintoja elämälle sekä tapahtumille sen sijaan, että niiden kautta eroteltaisiin faktoja fiktiosta. Narratiivisessa näkökulmassa kertominen saa erilaisia lähestymistapoja. Kertominen voidaan nähdä nimenomaan tulkintana tai merkitysten tuottamisen tapana. Kerronnan ei varsinaisesti ajatella heijastavan tai kuvaavan tapahtumia, vaan olennaisempaa on tapahtumien tulkitseminen. Kerronnan prosessissa, aina tilanteen mukaan, tuotetaan kertomuksia kulttuurisesti määräytyneiden kerronnallisten mallien ja ilmaisukeinojen avulla. (Ukkonen 2003.) Kulttuuri määrittelee esimerkiksi sitä, minkälaisista muistoista on sopivaa kertoa ja minkälaisia muistoja voidaan pitää muistamisen kannalta arvokkaina. Tässä tutkimuksessa olen pyrkinyt selvittämään muun muassa sitä, minkälaisia muistoja lytlyläläiset pitävät muistamisen kannalta arvokkaita.

Kerronnallinen eli narratiivinen tutkimus näkee kertomukset inhimillistä toimintaa ja ajattelua jäsentävinä. Narratiivinen tutkimus pyrkii myös ymmärtämään kertomuksia. Tarkastelun kohteena ovat niin kertomisen muoto kuin sen käyttö. Kerronnallista tutkimusta on harjoitettu eri tieteenaloilla ja erilaisista lähtökohdista. 1960-luvulta lähtien on kertomuksiin kohdistunut tutkimus ollut runsasta ja tätä vaihetta onkin nimitetty kerronnalliseksi käännteeksi. 1970-luvulla niillä aloilla, joilla tutkittiin kulttuurisia ilmiöitä ja prosesseja, alettiin kiinnittää huomiota ilmiöiden kerronnallisiin aspekteihin. Kerronnallinen käänne tapahtui, kun näitä kerronnallisia aspekteja alettiin

havainnollistaa niiden käsitteiden ja mallien avulla, jotka olivat peräisin narratologiasta. Suomalainen kerronnallinen tutkimus tekee eron kertomuksen (narrative) ja tarinan (story) välille. Kertomuksella on erilaisia esittämistapoja, sillä se voidaan esittää suullisesti, kirjallisesti tai visuaalisessa muodossa Anne Heimon mukaan. Kertomuksella on tapahtumakulkunsa, johon tarina viittaa. Olennaista on myös se, että samasta tarinasta voidaan esittää useita toisistaan poikkeavia kertomuksia. (Heimo 2010, 53.)

Narratiivinen näkökulma historian tutkimuksessa tarkoittaa ennen kaikkea tutkijan tietoisuutta tutkimusaineiston ja tutkimustekstien kerronnallisuudesta, kertomusluonteisuudesta, tekstuaalisuudesta sekä niiden historiallisista konteksteista. Historiantutkimus, joka on hahmotettu narratiivisesti, pyrkii ymmärtämään ajallisten, tilallisten ja kulttuuristen elementtien vaikutusta erilaisiin ilmaisuihin, niiden muotoihin ja sisältöihin. Tutkijan itsensä tuottamat tekstit sekä historiatiede sisältyvät näihin edellä mainittuihin ilmaisuihin menneisyyttä koskevaa tietoa säätelevänä ja tuottavana instituutiona. Tutkimustekstit ja tutkimuslähteinä käytetyt tekstit hahmottuvat kolmella eri tavalla: kerronnallisina kokonaisuuksina, fragmentteina eli katkelmina tai merkitysisältöinä. Sosiaaliset juonirakenteet, prosessit tai selitysmallit kiinnittyvät tiettyyn aikaan tai paikkaan. Niiden kautta hahmotetaan inhimillistä kokemista ja toimintaa. Nämä piirteet, jotka on sidottu eri kertomustyyppeihin, eli genreihin, koostuvat episodeista tai tapahtumista. Tutkija pyrkii niiden avulla selittämään kulttuurisia tai poliittisia ilmiöitä. (Tuomaala 2004, 29–30.) Tutkimuksessani selvitän niitä ilmiöitä, jotka liittyvät muun muassa agraarisen kulttuurin muutokseen, kuten esimerkiksi oppivelvollisuuden lisääntymiseen, kansakoulun Lyttylään perustamiseen, koulunkäynnin ja työnteon vaikutukseen lyttyläläisten arkielämään, köyhyyden ja kurin kokemuksiin sekä sotavuosiin.

2.2. Muistitiedon tutkijan subjektiivisuus

Puhuttaessa muistitietotutkimuksen tutkimusmetodeista esille nousevat väistämättä tutkijan subjektiivisuus sekä itsereflektio. Muistitiedon tutkijalla on yleensä henkilökohtaiset sitoumuksensa ja monesti tutkimus sivuaa tutkijan oman elämän kiinnostuksen kohteita. Näin on myös tämän tutkimuksen kohdalla. Tutkija päättää myös sen, mitä hän pitää oman tutkimuksensa diskursseina, sillä diskurssien tunnistaminen tapahtuu aina tutkijan ehdoilla (Heimo 2010, 72). Lisäksi tutkimus perustuu usein tutkijan omiin tulkintoihin ja subjektiiviseen näkökulmaan.

Tutkija on subjekti. Hän tutkii objektia, joka on luonteeltaan tutkijan itsensä kaltainen. Ihminen on tutkijana ja tutkimuskohteena kaksitahoinen olento. Émile

Durkheim, ranskalainen sosiologi ja antropologi, on sanonut ihmisen olevan yksilöllinen olento ja biologinen organismi, jonka toimintojen piiri on tästä syystä jyrkästi rajallinen. Durkheimin mukaan ihminen on toisaalta sosiaalinen olento, joka edustaa muusta luonnosta poikkeavaa todellisuutta intellektuaalisesti ja moraalisesti katsottuna. Professori Iris Aaltio-Marjasola toteaa, että ihminen kuuluu sosiaaliseen todellisuuteen, joka eroaa muusta todellisuudesta mutkikkuutensa vuoksi, mutta joka on myös luonnollista todellisuutta. (Aaltio-Marjasola 2002.)

Subjektiviteetti kuvaa sitä, millainen tai mitä subjekti on, eli siis subjektin tietynlaisuutta. Professori Suvi Ronkaisen mukaan termiä ”subjektiviteetti” käytetään, kun viitataan subjektin tietynlaisuuteen sekä korvataan dekonstruoitu subjektin käsite. Yksinkertaisemmin sanottuna subjektiviteetin voidaan katsoa tarkoittavan sitä, millainen minuus minulle, sinulle tai heille on muodostunut. Subjektiviteetin termistä puhutaan myös silloin, kun tarkastellaan niitä asioita, joita henkilö arvostaa, sekä sitä erityistä tapaa, jolla hän ajattelee, tuntee ja toimii. (Ronkainen 1999, 30–31.) Tätä tutkimusta tehdessäni olen havainnut olevani subjektiivinen tutkija. Olen osallistunut itse tutkimusaineistoni teemakirjoitelmien tuottamiseen esimerkiksi jo nimeämällä keruun aiheen ja rajaamalla tehtävänannon keruukirjeessä. Mielenkiintoista on tarkastella sitä, mitä vaikutuksia näillä asioilla sitten on ollutkaan tutkimukseni tuloksiin. Tarkastelen tutkijan itsereflektiota ja subjektiivista roolia myös teemahaastatteluaineiston kautta, jossa en ole itse osallistunut millään tavoin aineiston keruuseen, vaan haastattelijana toimiikin toinen henkilö ja jonka materiaaliin, aihepiiriin tai informanttien valitsemiseen minulla ei ole ollut mitään vaikutusta. En ole myöskään osallistunut teemahaastatteluihin haastateltavan roolissa.

Muistitietotutkimuksessa tutkijan subjektiivisuuden tarkastelu on tärkeää ja sitä ei voi analysoinnissa ohittaa. Filosofi Juha Varto on kirjoittanut kahdenlaisista tutkijoista. Hän jakaa tutkijat kahteen eri tyyppiin, tekniseen ja kysyvään. Teknisen tutkijan maailmansuhde on välineellinen ja hänelle on tärkeää, että tutkimusta arvotetaan sellaisena toimintana, joka tuottaa yleispäteviä tuloksia. Hänen tavoitteenaan on tarjota neutraalia informaatiota ja katsoa samalla asioita niiden ulkopuolelta. Tekniselle tutkijalle menetelmät ovat keskeisiä ja niiden tekniset yksityiskohdat takaavat tutkimuksen laadun. Toinen Juha Varton kuvaama tutkijan tyyppi on kysyvä. Kysyvän tutkijan maailmansuhde on osallistuva, sillä hänen tutkimustyönsä on kietoutunut elämäntähtäimiin, josta puolestaan hänen kysymyksensä nousevat. Hänen pyrkimyksensä on sen ongelmallistaminen, mikä on itsestään selvää ja mitä pidetään normaalina tai luonnollisena. Kysyvän tutkijan näkökulmasta tutkija ja tutkittava kuuluvat samaan todellisuuteen, joten hän näkee, että tutkimustyö on elämäntähtäimiin osallistuvaa toimintaa ja että tutkimuksella on vaikutuksia useille eri tahoille.

Kysyvä tutkija ei näe tosiasioita neutraaleina, vaan hänen mukaansa arvottaminen on tosiasioiden ymmärtämistä. Hänen tutkimuksensa päämääränä on inhimillisen olemassaolon rikastaminen sekä maailman ja itsemme ymmärryksen syventäminen. Kysyvän tutkijan tutkimuksella on aina syvä eettinen merkityksensä inhimillisen toiminnan arvottamisessa. (Varto 2005, 16–17.)

Miellän itseni näistä kahdesta Juha Varton edellä mainitsemista tutkijan tyypeistä kysyväksi tutkijaksi. Humanistinen tutkija kirjottaa itsensä näkyväksi tutkimuksensa tekstiin, jolloin tutkijan oma ääni tulee kuuluviin. Lisäksi humanistinen tutkija saa olla ”minä”, joka on muotoillut tutkimuskysymyksensä vastatakseen myös siihen. Olen kysyvä tutkija, sillä tutkimukseni tavoitteita ovat muun muassa muistojen kerrontaan liittyvien erilaisten elämäntapojen ymmärtäminen sekä itsen ja maailman ymmärryksen syventäminen muistitietotutkimuksen näkökulman kautta.

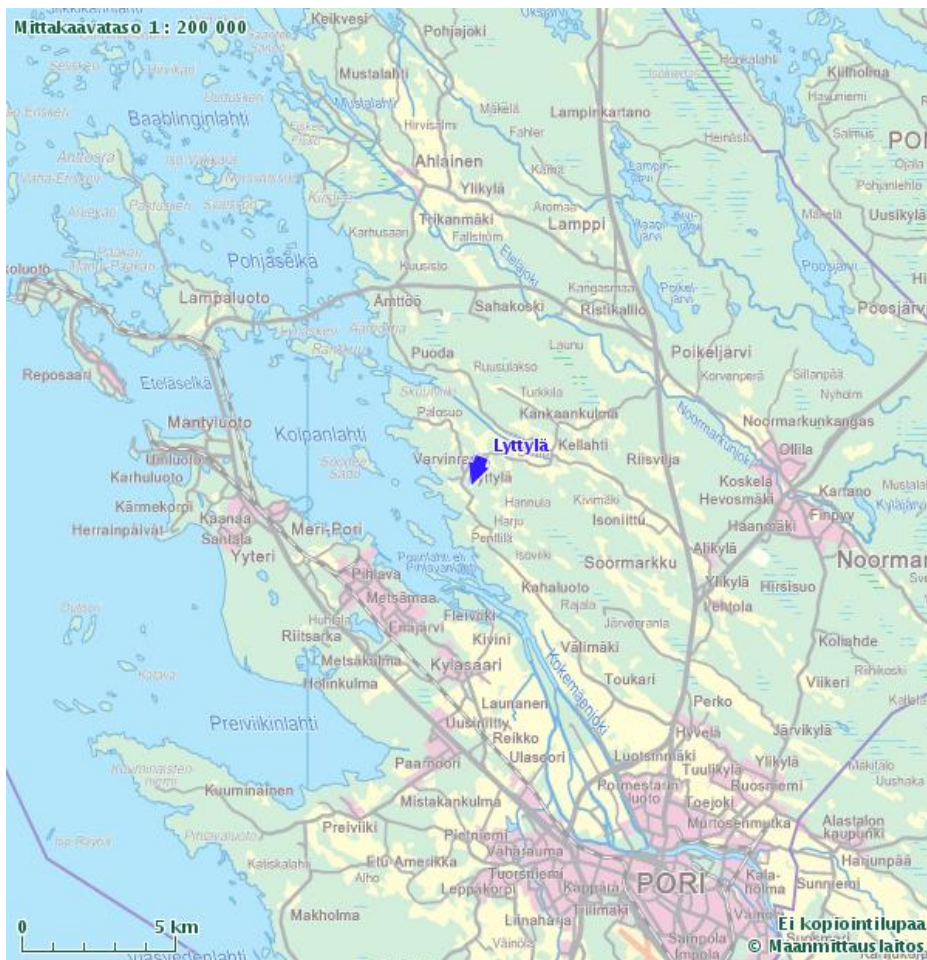
Tutkija ei voi pysytellä irrallaan kentästään, vaan hänestä tulee aina väistämättä osa sitä, on etnologi Katriina Siivonen sanonut. Tutkimuksen kohde ja kysymyksenasettelu ohjaavat tutkijan katsetta, kuten myös tutkimuksen kenttä. Kenttä muodostuu tutkijan ja kohteen välisessä vuorovaikutuksessa, eikä se ole pelkästään fyysinen paikka. Tutkija tavoittelee kentällään tutkimuksen kannalta oleellisia hetkiä, joita jatkuvassa muutoksessa olevassa kulttuuri sisältää. (Heimo 2010, 68.) Tutkimuksessani liikun kahdella eri kentällä, joiden voidaan ajatella olevan Lyttilän koulukartanon rakennus ja pihapiiri (fyysinen paikka) sekä lyttiläisten teemakirjoitelmissa ja –haastatteluissa kerrotut muistot ja niiden kautta tulkittu menneisyys (henkinen paikka). Tutkijan subjektiviteettiini liittyy myös se, miten olen päätenyt osaksi tutkimuksen kenttääni sen vuorovaikutussuhteen kautta, joka on lyttiläisten ja itseni välillä.

Kokemus on prosessi, jonka kautta sosiaaliset olennot ja subjektiviteetti rakentuvat, toteaa italialainen professori ja kirjailija Teresa De Lauretis. Ihminen asettuu tai asetetaan yhteisölliseen todellisuuteen ja sen suhteisiin tässä prosessissa. Ihminen havainnoi, ymmärtää ja tuntee subjektiivisesti sen, mikä on sosiaalista ja materiaalista. Oman lapsuuden muistelussa on näkökulma aina subjektiivinen ja kokemuksellinen, joten kerronnan eri ulottuvuudet liitetään yhteen tästä näkökulmasta lähtien. Tapahtumahistoriallinen todellisuus muodostaa vain kokemuskertomusten rungon. Subjektiivinen kokemus, joka jäsentyy muistoina ja ilmaistaan muisteluna, toimii yhdistäjänä kokemuskertomuksissa eletyn elämän ja elämän kuvauksen välillä. Kokemus edellyttää inhimillisissä tunne- ja valtasuhteissa sekä niiden merkityksenannossa muodostuvaa henkilökohtaista muistia. Subjektiivisuus, eli oman minuuden

kokeminen ja määrittely, on jatkuva vuorovaikutuksellinen prosessi. Subjektiivisuutta luodaan myös erilaisten ”näkymättömien” kuulijoiden kanssa tiettyjen kerronnallisten ja retoristen keinojen avulla. Kiinteitä, pysyvyyteen pyrkiviä osia, joilla rakennetaan henkilökohtaista ja sosiaalista jatkuvuutta, on varsinkin identiteettiä koskevassa omakohtaisessa kerronnassa. (Tuomaala 2004, 35 & 41.) Myös Lyttiläisten muistelukerronnassa omaa lapsuutta muistellaan subjektiivisten ja kokemuksellisten näkökulmien kautta, ikään kuin täydentäen tällä tavoin tapahtumahistoriallista todellisuutta.

3. Lyttilän kylä ja koulukartano

Lyttilän kylä kuuluu Porin kaupunkiin. Se sijaitsee Kokemäenjoen rannalla vastapäätä Pihlavaa, noin 10 kilometriä kaupungin keskustasta katsottuna pohjoiseen. Lyttilä on aiemmin kuulunut entiseen Porin maalaiskuntaan.

Lyttilän sijainti kartalla (1: 200 000, Kansalaisen karttapaikka, Maanmittauslaitos, 2014).

Vuonna 2013 Lyttilässä oli asukkaita 296 (Porin kaupungin konserni- ja taloushallinto 2013, 14–15). Lyttilässä maasto on hyvin kumpuilevaa ja kallioperäistä. Viljelysmaat ovat enimmäkseen pienehköjä. Aikoinaan Lyttilä oli tärkeä paikka kalastukselle ja laivanvarustukselle. Kartanokaudelta on vielä olemassa myös kouluna toiminut kartano, johon kuului paljon pienempiä tiloja ja torppia. Lyttilän kylän arvioidaan olevan asutettu jo 1500-luvulla, mutta

kaivauksissa löytyneet todisteet, kuten muun muassa vanhat kalakatiskat ja uhripaikat, kertovat siitä, että kylässä olisi ollut asutusta jo pakanuuden loppuajoilta asti, eli suunnilleen 700–800 vuotta sitten. (Rimpinen noin 1950.)

Lyttylän kartanon elinkaari on ollut monivaiheinen. Koulukartanon nykyinen päärakennus on valmistunut todennäköisesti vuosina 1870–1880. Pehr Birkman, kartanon omistaja 1800-luvun loppupuolella, oli henkilö, jonka yhteiskunnallinen asema ja suhteet olisivat hyvinkin voineet edesauttaa kansakoulun perustamista Lyttylään jo 1800-luvulla. Lähes kolme vuosisataa kestänyt kartanokausi sai Lyttylässä päätöksen 17.12.1900, kun kartanon sen hetkiset omistajat Olga ja Waldemar Heyman myivät kartanon ja sen tilat 22 entiselle torpparilleen. (Viro 2007, 48). Vuoden 1902 alussa aloite kansakoulusta tehtiin Porin maaseurakunnalle. Talolliset tarjosivat kartanon suurta päärakennusta koulutilaksi. Myöhemmin päärakennusta kunnostettiin ja talousrakennus rakennettiin koulua varten. Sen jälkeen päärakennusta on korjattu sekä laajennettu vuosina 1924, 1928 ja 1950. (Viro 2007, 162.)

Suomalaisella koulutuksella on lähes tuhatvuotinen historia. Sen erilaiset vaiheet ulottuvat koulutuksen alkuun sydänkeskiajan katedraalikouluihin, sieltä 1840-luvulle suomenkielisiin oppikouluihin, vuoteen 1870 jolloin koulu ja kirkko erosivat toisistaan sekä vuoteen 1921, jolloin oppivelvollisuuslaki säädettiin. Yleiseurooppalainen kansallinen ajattelun voimistuminen 1800-luvulla on suomenkielisen koulutuspolitiikan syntymisen taustalla. Suomessa snellmanilaisessa fennomaniassa, jossa kansalliset ja sivistykselliset aatteet ilmenivät, korostui yksikielisyys eli suomen kieli. Suomenkielisen koululaitoksen syntyyn on kuitenkin keskeisin vaikutus ollut Uno Cygnauksella. Maaseudun kyläkouluverkosto syntyi vuonna 1898, kun piirijakoasetus tuli voimaan. Uudistusaineita koulutuksessa lisäsivät tuolloin yhteiskunnassa virinneet taloudellinen nousu, työväenliike, naisasialiike ja raittiusliike, joiden ansiosta perustettiin muun muassa työväenopisto. Kansakoulut aloittivat toimintansa oppivelvollisuuslain seurauksena. Opetuksen voidaan sanoa todella käynnistyneen valtakunnallisesti vasta 1930-luvun lopulla. (Latvala 2005, 217–218.)

Oppivelvollisuus muutti laaja-alaisena prosessina yksittäisten lasten, heidän perheidensä ja kyläyhteisöjen elämää. Oppivelvollisuuden organisoimisella oli voimakkaita taloudellisia vaikutuksia paikallisella tasolla, ja sillä oli vaikutuksensa kansallisessa politiikassa, lainsäädännössä ja kansantaloudessa. Siirtyminen perinteisestä, agraarisesta lapsuudesta moderniin lapsuuteen tapahtui oppivelvollisuuden kautta muutoksen ollessa juridinen, institutionaalinen ja sosiaalinen sekä laajimmillaan kulttuurinen. Lasten kohdalla tämä merkitsi sitä,

että heidät siirrettiin isäntävallasta osaksi modernia valtiopaternalismia.

Lapsen päivittäiset oikeudet ja velvollisuudet oppivelvollisena muodostuivat suhteessa valtiovaltaan, ja hänestä tuli moderni ”valtio-ihminen”. Maalaislapsille oppivelvollisuus tarkoitti yhteiskunnallista kuria, joka ilmeni yhtä aikaa sekä pakkona että mahdollisuutena, oikeutena ja velvollisuutena. Näin syntyi lapsikansalaisuus, joka oli uusi suomalaislapsuuden muoto. Kansalaisuus piirtyi jokaisen maalaislapsen identiteetin ja elämänkulun osaksi koulutiellä. Kansallinen pedagogiikka teki maalaislapsuudesta aivan erityistä suomalaista lapsuutta vaikuttamalla tietyllä tavalla lasten elämään ja lapsuuden ihanteeseen. (Tuomaala 2004, 348.)

Maaseudun institutionaalisen ja esteettisen modernisoitumisen keskeisenä osana oli kansakoulujen muodostuminen osaksi kulttuurimaisemaa. Valtakunnallisia mallipiirustuksia noudattavat koulurakennukset luokkahuoneineen, käytävineen ja juhlasaleineen ilmestyivät tupien, pirttien, kamarien ja aittojen rinnalle maalaislasten arkiseen elämänpiiriin. Maalaiskouluista ryhdyttiin rakentamaan samanlaisia moderneja opetustiloja, jollaisia kaupunkilaiskoulut olivat. Niiden tuli vastata valtakunnallisia normeja, joita terveydenhoidolle ja opetukselle oli asetettu. Rakennetuissa kouluissa oli suuret ikkunat, veisto- ja voimistelusaleja, opettajien huoneita ja jopa keittiötiloja. Aikaisemmin rakennetut koulut täydentyivät korkealuokkaisiksi rakennuksiksi. (Tuomaala 2004, 125.)

Lyttylän kylässä elämä muuttui huomattavasti, kun oma kansakoulu aloitti toimintansa 28.8.1906. Ensimmäisenä lukukautena oppilaita oli 36, joista tyttöjä oli 19 tyttöä ja poikia 17. Ensimmäisinä opettajina toimivat Johannes Virtamo ja Hilma Wahlroos. Virtamon jälkeen yläkoulun opettajaksi tuli Juho Vihtori Pohjanhonka (1883–1948), joka hoiti arvostettua tehtäväänsä lähes 40 vuotta. Pohjanhonka oli erittäin tärkeä ja kaikkien tuntema henkilö Lyttylässä, ja vielä nykyäänkin hänen opetustyönsä elää lyttyläläisten kansakouluun liittyvissä muistoissa. Vuoden 1924 elokuussa Lyttylän ja Toukarin yhteinen alakoulu aloitti toimintansa. Sen opettajaksi tuli Olga Viitala, jonka ura kesti melkein 40 vuotta. Pohjanhongan jälkeen yläluokkien opettajana toimi Vilho Välimäki. Olga Viitalan jäätyä eläkkeelle seuraavat opettajat olivat Lauri ja Pirkko Lehtonen. Lehtoset opettivat lyttyläläisiä koulun lakkauttamiseen, eli vuoteen 1970 saakka. Koulun pitkäaikaisena keittäjänä oli Lempi Sundelin. (Viro 2007, 164–165.)

Koulu lakkautettiin, kun uuden omistajan, Porin kaupungin mielestä, rakennus oli niin huonokuntoinen, ettei siinä voitu enää pitää koulua. Sitten rakennuksen vuokrasi Veijo Vuori puutyöverstastaan varten. Kun verstaan toiminta päättyi, Lyttylän kiinteistöyhdistys vuokrasi koulukartanon kokoontumis- ja juhlapaikaksi

kyläläisiä varten. Tähän tarkoitukseen rakennusta käytetään edelleen. (Viro 2007, 165.)

Eläminen kunnollisena perheenjäsenenä, uutterana työntekijänä ja nöyränä kristittynä oli kuulunut agraariyhteisön ihmisihanteeseen. Maalalaislapsista kasvatettiin oppivelvollisuuskoulussa kansalaisia, joiden sidokset haluttiin säilyttää maatalouteen ja agraariseen arvomaailmaan. Talonpoikainen arvomaailma tulkittiin kansallisessa politiikassa ja pedagogiikassa uudenlaisena, toimivana ja tarpeellisenä mallina modernissa yhteiskunnassa. Samaan aikaan kaikista lapsista tuli kasvattaa kansallisen yhtenäisyyden, terveyden ja puhtauden vaalijoita kansakoulun opetuksessa korostuneiden hygienististen ja orgaanisten näkemysten mukaan. (Tuomaala 2004, 351.) Myös Lyttylässä lasten agraariseen arvomaailmaan perustuvassa kasvatuksessa niin kotona kuin koulussa korostuivat uutteruus ja ahkeruus, nöyryys ja kunnollisuus.

3.1. Lyttyläläiset teemakirjoittajat

Kerroin lyttyläläisistä teemakirjoittajista jo alustavasti luvussa 1.4.

Tutkimusaineisto. Tutustuessani lyttyläläisiin teemakirjoittajiin olen pyrkinyt kiinnittämään huomiota muun muassa kyseisen kirjoittajajoukon erityispiirteisiin. Tällaisia erityispiirteitä oman tutkimukseni ja teemakirjoitelmien aineiston kohdalla ovat esimerkiksi kirjoittajien ikä ja tausta, ajankohta, jota muistelu koskee, mistä kirjoittajat teemakirjoitelmissaan kertovat ja mistä syistä sekä minkälaisia tulkintoja he tekevät kertoessaan muistojaan.

Lyttyläläisten henkilöiden teemakirjoitelmat

Teemakirjoittajien koodit:		
Sukupuoli	Koodinimi	Ajankohta, jota muistelu koskee
1. Nainen	TK/N/1	1930-ja 1940-luku
2. Nainen	TK/N/2	1940-luku
3. Nainen	TK/N/3	1940-ja 1950-luku
4. Nainen	TK/N/4	1950-luku
5. Nainen	TK/N/5	1960-luku
6. Mies	TK/M/1	1920-luku
7. Mies	TK/M/2	1930-ja 1940-luku
8. Mies	TK/M/3	1960-luku
9. Mies	TK/M/4	1960-luku
Koodit: TK=teemakirjoitelma, N=nainen, M=mies, numerot 1-9=järjestys numeroina		

Teemakirjoittajat esiintyvät tutkimuksessani anonyymeinä ja koodattuina, sillä osa teemakirjoittajista ei ole halunnut nimeään mainittavan tutkimuksessani. Vastaajissa oli sekä sotavuosina että myöhemmin koulua käyneitä henkilöitä. Teemakirjoittajat olivat enimmäkseen vanhempaa ikäluokkaa edustavia. Kuten Hilka Helsti toteaa, kertomisen tarve kasvaa iän myötä (Helsti 2005, 152). Miksi vanhemmat ihmiset kirjoittavat menneestä enemmän kuin nuoret? Tiedämme, että nuorilla on harvemmin innostusta kirjoittaa elämäkertansa. Sen lisäksi, että menneestä kertominen koetaan tärkeäksi, asiaan vaikuttavat myös esimerkiksi keruukutsujen teemat (esimerkiksi lyttiläisten koulukartanoon liittyvät muistot 1930–1970-luvuilta).

Niiden lyttiläisten teemakirjoittajien joukossa, jotka keruukirjeeseen vastasivat, oli sekä enemmän että vähemmän kirjoittamiseen tottuneita henkilöitä. Ne henkilöt, joiden olisin voinut olettaa vastaavan, eivät sitä tehneet ja päinvastoin sitten henkilöt, joilta en olisi odottanut osallistumista, innostuivatkin kirjoittamaan pidempiä kertomuksia. Tutkimusaineistoni lyttiläisten teemakirjoittajien teksteistä voi päätellä, että he ovat tottuneita kirjoittajia.

Suomessa hyvä kirjoitustaito onkin nykyään tavallista oppivelvollisuuden sekä pitkään kestäneen kansansivistystyön ansiosta. Kirjoittajatyypien tarkasteluun vaikuttaa lisäksi myös sen arvioiminen, miten tottuneita tutkimuksen kohteena olevat henkilöt ovat ilmaisemaan itseään kirjallisesti. (Helsti 2005, 151.)

Teemakirjoitelmien perusteella itsensä ilmaiseminen kirjoittamalla on lyttiläisille luontevaa, sillä suurin osa keruukirjeeseen vastaajista kirjoitti enemmän kuin yhden A4-sivun kokoisen sivun. Jotkut heistä innostuivat kirjoittamaan kolmen, jopa neljän tai viidenkin sivun verran.

Hilka Helsti pohtii artikkelissaan sitä, minkälaiset ihmiset yleensä päättävät osallistua kirjoituskilpailuihin, ja vastaavasti sitä, miksi tutkimuksen kannalta merkittävät henkilöt eivät osallistu muistelemiseen, kirjoittamiseen ja kertomiseen (Helsti 2005, 151). Kun itse tarkastelin lyttiläisten teemakirjoittajien tyypittelyä, pohdin sitä, miksi lyttiläiset teemakirjoittajat kirjoittivat niin kuin kirjoittivat. Ymmärsin, että myös sillä oli vaikutuksensa, että he tiesivät tai tunsivat minut ennestään ja että he olivat ehkä kirjoittaneet muistojaan paperille osoittaen ne osaksi suoraan minulle. Tarkastellessani teemakirjoituksia lähemmin mieleeni tuli ajatus myös siitä, että eivätkö lyttiläiset kehdanneet kertoa muuta kuin mitä he kertoivat tuolloin ja mistä syistä ylipäätään he kirjoittivat minulle ja muille mahdollisille lukijoille juuri näistä asioista?

Alessandro Portelli on kirjoittanut, että niillä muutoksilla, jotka ovat tapahtuneet kertojan subjektiivisessa tietoisuudessa tai hänen sosio-ekonomisessa tilassaan, voi olla vaikutusta niihin asioihin, minkälaisia vivahteita kertomus saa, miten kertomusta arvioidaan ja miten se kerrotaan. Portellin mukaan kaikkein arvokkainta tietoa saattaa olla se tieto, minkä kertoja jättää kertomatta erilaisista syistä, eikä niinkään se, mitä hän kertoo. Ne teot, jotka ovat olleet ennen aivan normaaleja tai oikeutettuja ovatkin nykypäivän valossa sellaisia tekoja, joita ei voida hyväksyä eikä niistä haluta puhua (Portelli 2006, 58). Tämä pitää paikkansa myös lyttiläisten teemakirjoitelmien kohdalla. Kehtaaminen ja kertomatta jättäminen liittyvät osittain toisiinsa, sillä kertoja ei välttämättä kehtaa nykyhetkessä kertoa sellaisista asioista, jotka ovat olleet ennen arkipäiväisiä ja tavanomaisia Lyttilässä. Muistelun sijoituessa ajallisesti nykyhetkeen ovat muistelijan muisteluhetkellä tekemät päätökset kertomisesta tai kertomatta jättämisestä silloin oikeutettuja ja hänellä on myös oikeus jättää jotain kertomatta niin halutessaan.

Tutkimusaineistoni teemakirjoitelmien kohdalla kehtaamista voi tarkastella sen kautta, mitä lyttiläiset ovat halunneet kertoa kokemistaan sotavuosista tai esimerkiksi koulukurista. Teemakirjoitusaineistoa lukiessaan lukija voi pohtia sitä, mistä syistä teemakirjoittajat ovat kuvanneet sotavuosien köyhyyttä tai tiukkaa kuria pitävää opettajaa yleensä ottaen suhteellisen hienosanaisesti ja negatiivisimpia ilmauksia säästellen. Lukija voi lisäksi ajatella, että kaikki kirjoittajat tai jotkut heistä ovat tietoisesti ja tarkoituksenmukaisesti jättäneet jotain kertomatta. Seuraavassa teemakirjoitelmien tekstinäytteessä lyttiläinen naisteemakirjoittaja muistelee avoimesti sotavuosina kokemiaan köyhyyttä ja puutetta:

Vaatimatonta oli monin tavoin. Saimme siskoni kanssa kuitenkin ensimmäiset hiihtohousut, kun äiti vaihtoi villoilla jotakin harmaata raitaista kangasta (hänen sisarensa ompeli). Vanhoja aikuisten vaatteita purettiin ja saatiin materiaalia kasvavien lasten vaatteisiin. Mutta vielä sota-ajan jälkeen monta vuotta tyttölapsi sai aivan hävetä kehoja vaatteitaan. (KMLA, LK 2008 TK/N/1.)

3.2. Lyttiläiset teemahaastattelut

Koulumuistojaan Lyttilästä kertoi teemahaastatteluissa 21 henkilöä. Heistä naisia oli kymmenen ja miehiä 12. Teemahaastattelut olivat syntyperäisiä, vanhempaan ikäluokkaan kuuluvia lyttiläisiä, jotka olivat käyneet kansakoulua sotavuosien aikaan, mutta myös myöhemmin. Haastateltavat olivat iältään 69–96 vuotta. Kyläelokuvissa, eli siis ”Lyttilä-trilogiassa”, tarkasteltiin muistojen kertomisen kautta sitä, miten kukin teemahaastateltu on kokenut ja tuntenut asioita eri

aikakausina, kertoo haastattelijan roolissa toiminut Hannu Elo. (Hannu Elon sähköpostiviesti Tuulia Nurmiselle.)

Lyttyläläisten henkilöiden teemahaastattelut

Sukupuoli	Koodinimi	Ajankohta, jota muistelu koskee
mies	HAAST	Haastattelija
nainen	TH/N/1	1920-luku
mies	TH/M/1	1940-luku
mies	TH/M/2	1940- ja 1950-luku
nainen	TH/N/2	1930-luku
nainen	TH/N/3	1930-luku
mies	TH/M/3	1920- ja 1930-luku
mies	TH/M/4	1950-luku
mies	TH/M/5	1940-luku
nainen	TH/N/4	1950-luku
nainen	TH/N/5	1950-luku
nainen	TH/N/6	1940-luku
nainen	TH/N/7	1930-luku
mies	TH/M/6	1930- ja 1940-luku
nainen	TH/N/8	1930- ja 1940-luku
mies	TH/N/7	1930- ja 1940-luku
mies	TH/M/8	1930-luku
mies	TH/M/9	1940- ja 1950-luku
mies	TH/M/10	1930-luku
mies	TH/M/11	1940-luku
nainen	TH/N/9	1920-luku
mies	TH/M/12	1930- ja 1940-luku
nainen	TH/N/10	1920-luku

Henkilöitä haastateltiin myös kevättalvella 2008. Haastateltujen joukko kasvoi tuolloin muutamalla henkilöllä. Haastateltavat eivät olleet saaneet etukäteen kysymyksiä itselleen, mutta osa heistä tiesi, että tällaista muistitiedon tallentamisen projektia oltiin tekemässä. Elo valitsi haastateltavakseen heitä, joilla niin sanotusti ”muisti vielä pelasi”, osaksi sattumanvaraisesti ja myös muiden henkilöiden vihjeiden perusteella. Kysymyksiä oli yhteensä 39, mutta Elo ei esittänyt kaikkia kysymyksiä jokaiselle haastateltavalle aikarajan vuoksi. Hän kertoo, että joskus saattoi kulua aikaa tuntitolkulla jutellessa haastateltavan kanssa. Elon mukaan haastattelutilanteet olivat sujuvia ja haastateltavat olivat perin tuttavallisia hänelle. Korostaakseen tuttavallisuuttaan haastateltavat

käyttivät useasti repliikkiä ”eks tiä”, mikä kuvasti haastateltavan halua saada haastattelija mukaan keskusteluun ja olemaan samaa mieltä haastateltavan kanssa sekä muistelemaan asioita yhdessä. Lyttyläläiset kertoivat haastatteluissa niin positiivisesti kuin negatiivisesti sävyttyneistä muistoistaan. Hannu Elo kertoo, että koska hän itsekkin on kyläläinen, kokivat lyttyläläiset hänet läheiseksi ja hänelle lyttyläläisten oli helppo kertoa asioita.

Lyttyläläiset teemahaastatellut eivät ole tutkimuksessani täysin anonymiä, toisin kuin teemakirjoittajat. Teemahaastatellut esiintyvät omilla nimillään tutkimusaineistoni toisessa osassa, dvd – tallenteessa. Teemakirjoitus- ja teemahaastatteluaineistojen tutkimuksellisen ja tieteellisen samanarvoisuuden säilyttämiseksi olen kuitenkin päättänyt käyttämään teemahaastatelluista koodinimiä sekä tutkimuksessani että heidän haastatteluissaan kertomien muistojen analysoinnissa. Edellä mainitussa taulukossa oleva lyttyläläisten teemahaastateltujen koodien järjestys perustuu dvd-tallenteella näkyviin oikeisiin henkilönimiin sekä niiden aakkosjärjestykseen. Olen jättänyt teemahaastateltujen oikeat nimet pois tutkimuksestani myös siksi, ettei lukija kiinnittäisi huomiotaan siihen, kuka lyttyläläisistä milloinkin on äänessä.

4. Lyttyläläisten teemakirjoittamat muistot

Muistellessaan ja muistoistaan kertoessaan muistelija tuottaa todellisuuden tulkintoja, eikä hänen päätarkoituksenaan olekaan kertoa tapahtumien todellisuudesta. Muistelijan, kertojan tai haastateltavan kertomukset ovat erilaisia versioita menneisyydestä. Kertomalla muistelija ottaa kantaa nykytilanteeseen sekä arvioi myös omaa elämäänsä. Muistelija voi kertoa lapsuudestaan joskus myös kantaa ottavasti ja retorisesti. (Korkiakangas 1996, 36.) Myös lyttyläläisten teemakirjoitelmat kertovat osaltaan siitä, miten teemakirjoittajien kertomukset ovat kukin ainutlaatuisia menneisyyden versioita, eikä niille ole tarvetta etsiä vastakohtia tai edes kiistää niiden todenperäisyyttä.

Teemakirjoitettuihin aineistoihin suhtautuminen oli 1990-luvulle asti epäluuloista. Epäiltiin, että vastaajat olisivat olleet kykeneviä tai halukkaita tuottamaan ”objektiivisia” aineistoja. Vastaajat saatiin osallistumaan ensimmäisiin keruukyselyihin tarjoamalla palkintoja, mutta myös painostamalla tai nolaamalla. Vastaajien odotettiin vastaavan tietyllä tavalla tutkijoiden ja keruita organisoivien tahojen puolelta. Kerääjien ei toivottu esittävän liian yksilöllisiä näkemyksiä tai tulkintojaan. Ajateltiin, että aito perinne oli mahdollisimman vanhaa, suullista ja laajalle levinnyttä. Niiden henkilöiden, jotka aiemmin vastasivat keruukyselyihin, katsottiin olevan tärkeässä asemassa

yhteisössään ja olevan kiinnostuneita varsinkin kotiseutuhistoriastaan. Hyvä vastaaja oli mieltynyt yksityiskohtiin, hänellä oli hyvin kehittynyt tarkkailukyky ja hänellä oli taitoa kuvailla kokemuksiaan. Näiden ajateltiin olevan käytännössä miesten ominaisuuksia. Folkloristi ja professori Satu Apo on maininnut, että arkistoaineiston pitkään jatkunut miesvaltaisuus on osaksi selitettävissä kerronnan sosiaalisilla konventioilla. Kertojan roolia ei ennen pidetty naisille sopivana, sanoo Anne Heimo. (Heimo 2010, 76.)

Nykyään keruukyselyihin voi vastata kuka tahansa suomalainen. Samalla vastaukset ovat muuttuneet henkilökohtaisemmiksi ja realistisemmiksi, kuin mitä ne aikaisemmin ovat olleet. Kirjoittajien on katsottu kirjoittavan vapaammin, joten muutokseen suhtautuminen on ollut suopeaa. Tiedämme, etteivät kaikki ihmiset kirjoita ja lähetä kirjoituksiaan tutkijoiden käytettäväksi. Asian voi tulkita niin, että kirjoittavissa henkilöissä on jotain mikä erottaa heidät muista, jotain erityislaatuista. Kirjoituskilpailuihin osallistuvia henkilöitä ei ole tutkittu perusteellisesti, mutta useiden tutkimusten perusteella kirjoittajiksi valikoituneet henkilöt ovat herkkiä ja elämässään paljon kokeneita henkilöitä, joille kokemusten jäsentäminen kirjoittamalla on ominaista. Kirjoittajat haluavat opettaa muita ja heillä on myös tarve hallita omaa elämäänsä analysoimalla menneisyyttään. Lisäksi joissain tapauksissa hallitsevasta historian tulkinnasta poikkeavan historian julkistaminen koetaan jopa velvollisuudeksi. Kertominen on vahvistanut sosiaalisia kykyjä ja sen tarjoamien vakiintuneiden mallien avulla on pohdittu niin yhteisön elämänmenoa kuin yksilön toimia ja suhteita. Kertominen on siis ollut sosiaalisen vuorovaikutuksen väline. Kertomisen syynä saattaa olla myös yksinkertaisesti se, että osallistuja harrastaa kirjoittamista tai että hänellä on ollut aikaa kirjoittaa. (Heimo 2010, 76.) Lyt tyläläiset ovat kertoneet muistoistaan kirjoittamalla muun muassa siksi, että osa heistä on harrastanut kirjoittamista ja heille itsensä ilmaiseminen kirjallisesti vaikuttaisi olleen luontevaa ja helppoa. Tutkimusaineistoni lyt tyläläiset teemakirjoittajat ovat myös vanhempaa ikäluokkaa edustavia, joten voidaan ajatella, että heillä on ollut aikaa muistella, vastata keruukirjeeseeni ja kirjoittaa paperille kansakouluun liittyviä muistojaan.

1990-luvun kuluessa naiset ovat osallistuneet teemakirjoituskilpailuihin innokkaammin kuin miehet. Syynä muutokseen on ollut muun muassa se, että teemakirjoitusten aiheet ovat muuttuneet naisia suosivimmiksi ja niissä on ollut aiempaa henkilökohtaisempia aiheita. On katsottu, että naisille henkilökohtaisista asioista kertominen olisi helpompaa kuin miehille. Lisäksi nykyään naisia pidetään miehiä aktiivisempina kirjoittajina. (Heimo 2010, 77.) Lyt tyläläisten teemakirjoittajien kohdalla vastaajien joukossa oli enemmän naisia kuin miehiä. Tarkkaa syytä tällaiselle sukupuolijakaumalle ei voida määritellä, mutta

todennäköisesti asiaan ovat vaikuttaneet muun muassa keruun aihe, keruukirjeen otsikointi ja tehtävänanto, keruun ajankohta sekä harrastuneisuus.

Suomalaista lapsuuskäsitystä värittävät maalaislapsuus ja agraarinen työnteke, jotka antavat sekä lapsuuden muistelemiselle että tulkinnalle yhteisen lähtökohdan, toteaa Saara Tuomaala tutkimuksessaan. 1960-luvun suureen rakennemuutokseen asti suomalaislasten enemmistö kasvoi maaseudulla. (Tuomaala 2004, 25.) Lapsuus ja arkielämä satakuntalaisessa maalaiskylässä kaikkine agraariseen kulttuuriin liittyvine asioineen välittyvät lyttyläläisten teemakirjoitelmista, joissa kerrotaan maaseudulla asumisesta ja kasvamisesta aikuiseksi.

Teemakirjoitelmissa muistelijat muistelevat lapsuuttaan sekä kouluvuosiaan, jotka olennaisesti liittyvät toisiinsa. Kirjoittajat kuvaavat lapsuutensa tapahtumia suhtautuen niihin milloin neutraalisti, humoristisesti, hiljaa hyväksyen tai jopa esittäen kritiikkiä ja kannanottoja niin sanotusti rivien välistä, epäsuorasti. Myös lyttyläläisten teemakirjoitelmissa menneisyys saa erilaisia tulkintoja. Jokaisella muistelijalla voi olla oma versionsa menneestä tapahtumasta, kuten näistä kahdesta teemakirjoitelmien tutkimusaineiston tekstinäytteestä käy ilmi:

Jälki-istuntoa saaneet joutuivat lauantai-iltapäivisin kärsimään rangaistuksensa. Kaksi poikaa oli suorittamassa omaansa. Heidät oli määrätty seisomaan nurkkaan karttatelineen taakse. Opettaja oli mennyt käymään yläkerrassa. Pojat olivat riisuneet saappaansa ja jättäneet ne siihen missä olivat seisoneet. Koska kartta oli edessä näytti kuin siellä olisi seisottu kuten pitikin. Opettaja ei heti huomannut että pojat olivat livistäneet ikkunasta pihalle. (KMLA, LK 2008 TK/N/4.)

Oppilas joutui rangaistuksena telineeseen pystytetyn kartan taakse seisomaan. Kun hän sai luvan tulla pois, niin kartan takaa alta näkyi vain saappaat. Oppilas oli mennyt ikkunasta ulos ja kotiin. (KMLA, LK 2008 TK/M/2.)

Naisteemakirjoittaja kertoo tapahtumasta yksityiskohtaisemmin ja hieman pidemmin, miesteemakirjoittaja puolestaan tiiviisti ja lyhyesti. Emootiot vaikuttavat muistikokemuksen muodostumiseen. Asioita muistetaan eri lailla, ja muistettu tapahtuma tai tilanne voi olla hyvin erilainen kahdelle henkilölle. Nämä erot voivat johtua useasta eri syystä: kirjoittajan sukupuolesta, iästä, ideologisesta tai poliittisesta taustasta, hyvästä tai huonosta muistista tai siitä, miten tärkeäksi tai yhdentekeväksi muistelijä kyseisen tapahtuman itselleen kokee. Muistamisella on lisäksi yhteisöllinen luonteensa, joka liittyy yhteisön muistiin. Tämänkin yksittäisen tapahtuman muistelussa toissijainen seikka on se, kumpi kertomuksista on oikeasti totta, tai onko kumpikaan. Se, mitä menneisyydestä kerrotaan, paljastaa sen, mitä kulloisessakin nykyisyydessä pidetään muistamisen arvoisena, ja sen, miten nykyisyydessä rakennetaan käsitystä menneisyydestä.

Muistellessa menneitä tapahtumia kerrotaan aina menneisyyttä enemmän nykyisyydestä (Miettunen 2010, 49).

Lapsuus on sekä tuttua että vierasta aikuisille. Monet lapsuuden aikaiset tapahtumat ja kokemukset ovat vuosien myötä unohtuneet, vaikka lapsuus on ollut osa elämänkulkuamme. Lapsuus on kuitenkin osa henkilökohtaista historiaamme, ja kannamme sitä mukanaamme. Lapset ja lapsuus ovat jatkuvasti läsnä eri tavoin arkielämässämme. Emme kuitenkaan voi enää täysin samaistua lasten kokemusmaailmaan, sillä tapamme käsittää asioita ja tulkita kokemaamme ovat muuttuneet aikuisiksi kehittyessämme. Muistellessamme menneitä tapahtumia niistä voi kehkeytyä merkityksellisiä kertomuksia sekä itsellemme ja myös muille. Kun kerromme muistoja lapsuudestamme, sivuamme samalla sekä lapsuusaikamme että kertomishetken käsityksiä ja tulkintoja lapsuudesta. Lapsuusmuistomme muokkautuvat jatkuvasti uudelleen elämänkulkumme aikana. (Korkiakangas 1996, 11.) Lyttyläläisten teemakirjoittajien kertomukset käsittelevät lähestulkoon kaikkea sitä, mitä 1900-luvun suomalaisen maalaiskylän lapsen elämään on kuulunut. Teemakirjoitelmissaan lyttyläläiset kertovat työstä, ruuasta, puutteesta, sairauksista, sota-ajasta, kurista, urheilusta, lauluista, leikeistä, lapsuuden idyllistä, itse koulurakennuksesta, koulumatkoista, häistä, hirvijuhlista sekä hauskoista sattumuksista niin kuin he itse muistavat ja tulkitsevat ne kokeneensa. Teksteissä vertaillaan myös menneisyyttä ja nykyaikaa. Seuraavien teemakirjoitelmien tekstinäytteiden avulla pyrin tuomaan esille sitä, minkälaisia asioita lyttyläläiset teemakirjoitelmissaan muistelevat.

Työnteko:

Lasten työn ja leikin välinen ero ei ole muistoissa aina niin selkeä, vaan lapsuuden työ muistetaan leikinomaisena, kokemuksellisesti nautittavana ja myös pienen lapsen ”vakavana” työnä. Työntekoon liittyvät muistot koetaan tärkeinä, sillä ne auttavat hahmottamaan lapsuutta kokonaisena, omaan elämään liittyvänä ajanjaksona. Työn tekemisen oppiminen on nähty aikuistumisen lisäksi tärkeänä keinona lasten kasvatuksessa ja sosiaalistamisessa. (Korkiakangas 1996, 88, 91 & 201.) Työnteon tärkeys korostuu esimerkiksi siinä, että teemakirjoittajista varsinkin iäkkäämmät henkilöt muistelevat teksteissään mielellään työntekoa ja siihen osallistumista. Lyttyläläisten teemakirjoitelmissa kuvataan työntekoa koululaislasten näkökulmasta.

Agraarisen ihanteen mukaan feminiininen ja maskuliininen työpari vastasi yhdessä talonpidosta. Maalaiskansakouluissa tytöt ja pojat toimivat järjestäjinä heteroseksuaalisen normin mukaan, jossa naiset huolehtivat kodin sisätilojen siisteydestä, kun miesten vastuulla oli talon kunnossapitäminen ja huoltaminen.

Keskiluokkaista ydinperheideologian noudattavaan ajatukseen kuului jako mies- ja naiskansalaisiin, joilla oli erilliset, mutta toisiaan täydentävät tehtäväkentät. Cygnaeuslaisten ihanteiden mukaan järjestäjävuorojen kautta opetettiin käytännöllistä kansalaiskasvatusta ahkeruudella, puhtaudella, järjestelmällisyydellä ja kurinalaisuudella. Pedagogisen tilan ylläpitämiseksi tyttöjä ja poikia samanaikaisesti harjaannutettiin sukupuolittain eriytyneeseen ja yhteiseen toimintaan. Lapset vastasivat yksilöinä päivittäisestä siisteydestä ja lämmityksestä. Vastuu siirtyi työparilta toiselle, jolloin järjestäjänä toimiminen kuului kollektiivisesti koko luokalle, ja näin järjestäjinä olleiden tyttöjen ja poikien työn tulokset hyödyttivät koko luokkayhteisöä. (Tuomaala 2004, 137.)

Lyttyläläisten teemakirjoitelmissa kerrotaan siitä, miten kaikki oppilaat osallistuivat kaikenlaisiin töihin sukupuolesta riippumatta. Lyttylässä järjestäjänä toimiminen kuului koko luokalle, ja lyttyläläiset lapset vastasivat yksilöinä koulutilojen viihtyvyydestä, josta sitten hyötyivät kaikki luokkayhteisön jäsenet. Lyttyläläinen mieshenkilö muistelee, miten organisoitua oppilaille kuuluva työ koulussa olikaan. Lyttyläläisen miesteemakirjoittajan kirjoituksesta kuvastuu se, miten hän muistaa kokeneensa lapsuuden työnsä toisaalta leikinomaisena ja kokemuksellisesti nautittavana, toisaalta vakavana ja oikeana työnä:

Oppilaat osallistuivat itse koulun toimintoihin. Ylemmiltä luokilta oli aina vuorollaan viisi järjestäjää; ylijärjestäjä, luokan, käsityö-voimistelusalin, eteisen järjestäjä ja kintturi. Ylijärjestäjä vastasi siitä, että kaikki toimivat. Luokkari tuuletti välitunnilla luokan ja valvoi ettei luokassa asiattomasti oleskeltu. Kintturi soitti kellolla välitunnin päättyneeksi ulko-ovella ja puhdisti sisään tulevien jalkineet. Jos joku yritti suoraan sisälle, niin kintturi räähähti että ”kintut”. Järjestäjät kantoivat lämmitysklapit sisälle, myös opettajalle yläkertaan. Vettä täytyi myös kantaa. Eteisen seinässä oli säiliö, jota täytettiin. Sen alla oli pesuallas. (KMLA, LK 2008 TK/M/2.)

Näitä rappuja lyttyläläislapset kulkivat edestakaisin koulupäivinänsä suorittaessaan erilaisia työtehtäviä opiskelun ohella, esimerkiksi kantamalla vettä ja puita kartanon yläkertaan opettajan asuintiloihin. (Kuva: Tuulia Nurminen, 2014.)

Kurinpito:

Kansakoulun opettajan tuli olla järjestyksen, puhtauden, ahkeruuden, työnhalun, oikeuden ja totuuden konkreettinen ruumiillistuma. Opettajan tehtävänä oli edustaa maalaishylästä julkista institutionaalista valtaa, joka määritteli lasten ja heidän perheidensä arkea ja juhlaa. (Tuomaala 2004, 314.) Lyttilän lapsia opettanut Juho Vihtori Pohjanhonka oli juuri tällainen henkilö. Vaikka hän saattoikin olla pelätty kurinpitonsa vuoksi, häntä myös samalla kunnioitettiin ja arvostettiin. Pohjanhonka on yksi Lyttilän historian keskeisistä henkilöistä ja hänen persoonansa on tullut tutuksi usealle lyttiläläiselle.

Opettajiin, opetustilanteisiin ja koulutovereihin kiteytyy monitahoisia mikropoliittisia merkityksiä maalais- ja työläislapsuuden muistoissa. Tunteet, toiveet ja halu muotoilivat lasten oppimista ja sitä koskevia muistoja. Tämä ilmenee kokemuskertomuksista. Oppiminen koostui erilaisista oppimistapahtumista ja –kokemuksista oppilaiden ja opettajien välillä ja se muodosti sosiaalisten ja emotionaalisten elementtien vuorovaikutusprosessin. Se, miten lapset reagoivat koulun yhtenäiseen kasvatukseen, vaihteli perheestä ja yksilöstä toiseen. Muistellut tunteet antavat tietoa ja ymmärrystä siitä, millaisia koulun ihmissuhteet ja niihin sisältyvä arjen vallankäyttö olivat. Päivittäisiin oppimiskokemuksiin luokassa kytkeytyivät opettajiin ja ikätovereihin kohdistuneet rakkaus, kiintymys ja kunnioitus, vastenmielisyys, vihamielisyys ja pelko, kuten myös myötätunto tai halveksunta joita tunnettiin köyhiä ja ”poikkeavia” oppilastovereita kohtaan. Tunteet vaikuttivat kulttuurisiin muutoksiin ja jatkuvuuksiin lasten, opettajien ja vanhempien välisissä kohtaamisissa ja ne olivat oppimiskokemusten keskeisiä jokapäiväisten käytäntöjen ja diskurssien osatekijöitä. (Tuomaala 2004, 332–333.)

Lyttiläläisten kirjoitukset kertovat myös tiukasta kurinpidosta ja ne viittaavat jopa fyysiseen väkivaltaan. Kylässä lähes 40 vuotta opettajana ollut J. V. Pohjanhonka on jäänyt teemakirjoittajien mieleen kuria pitävänä sekä vaativana hahmona. Teemakirjoitelmissa ei silti suoraan arvostella tai tuomita tätä edesmennyttä opettajaa, sillä 1900-luvun agraariyhteisössä lasten oli tyytyminen asemaansa eikä omista tuntemuksista ollut tapana puhua. Muistelut paljastavat, miten lapset kokivat koulussa aikuisten auktoriteetin ja siihen liittyvän kurinpidon (Korkiakangas 1996, 207).

Pohjanhonka ja hänen kurinpitonsa herättävät tarkastelemaan sitä, että onko sillä, miten lyttiläläislastenkin on ennen ollut tyytyminen asemaansa ja tiukkaan koulukuriin, ollut vaikutuksensa siihen, miten lyttiläläiset haluavat nykyhetkessä teemakirjoitelmissaan muistaa ja kertoa opettaja Pohjanhongasta? Jos näin on,

voidaan vain todeta, että Pohjanhongalla on ollut näiltäkin osin hyvin suuri vaikutus lyttyläläisiin, ja saattaa olla, että näin vahvan vaikutuksen ansiosta Pohjanhonkaa muistellaan lyttyläläisten keskuudessa vielä pitkään. Seuraavassa tekstinäytteessä kerronta fokusoituu opettaja Pohjanhonkaan. Pohjanhonka nostetaan useissa kertomuksissa esille johtuen muun muassa hänen ominaisuuksistaan ja opetustyylistään. Hänestä lukija voi muodostaa kertomusten kautta mielikuvan, jossa hän on 1900-luvun maalaiskansakoulua edustavana opettajana vaativa, fyysistäkin kuria käyttävä, mutta silti samalla lapsia arvostava, heitä kunnioittava ja motivoiva.

Isäni L. R. oli käynyt kaksi vuotta Lyttilän koulua. Opettajana oli ollut Pohjanhonka. Isäni oli ollut hyvin vilkas oppilas, hänen viimeiseen koulutodistukseen oli kirjoitettu ”suositellaan käytettäväksi polttamatonta pihlajan tuhkaa”, joka tarkoitti että lapselle pitäisi antaa piiskaa. Urheilu isälläni oli 10, muut numerot huonoja. Seuraavana kesänä opettaja hänet nähtyään oli sanonut: ”Jos suoritat laskennon ehdot pääset seuraavalle luokalle ja saat päästötodistuksen”. Isäni oli vastannut: ”Lähden isäni mukana Pihlavan Alströömin tehtaille työhön enkä tarvitse päästötodistusta”. Hän oli Alströömin palvelussa noin 40 vuotta. (KMLA, LK 2008 TK/M/1.)

Kolmannella luokalla vaihtui opettaja nimeltään J. V. Pohjanhonka. Tämän opettajan muistavat varmaan kaikki kyläläiset, jotka hänen luokallaan ovat olleet. Nurkka ja karttakeppi ovat tutut välineet, joita tämä opettaja käytti. Hän oli kuitenkin opettaja, jota lämmöllä muistan. Hän laittoi oppilaat varsinaisen opetuksen lisäksi keväisiin puutarhatöihin sekä pihaharavointiin. Teimme kylän teistä ja asumuksista kartan siis suurensimme ja merkitsimme kylän paikannimet karttaan. (KMLA, LK 2008 TK/N/2.)

Lyttilän kansakoulun oppilaita vuodelta 1931, keskellä opettaja J. V. Pohjanhonka. (Kuva: Lauri Rantalan arkisto, 2008.)

Urheilu ja liikunta:

Urheilun harrastaminen oli Lyttylässä pojille itsestään selvyys. Hiihtämistä pidettiin erittäin tärkeänä liikuntamuotona niin tyttöjen kuin poikienkin keskuudessa. Miehet muistelevat teemakirjoitelmissa urheilua harrastuksena, joka oli paljon leikkimistä päämäärätietoisempaa. Poikien urheiluharrastuksiin liittyi urheiluseuroille ominaisia järjestäytymisen muotoja (Korkiakangas 1996, 217). Tästä kertovat myös lyttyläläismiesten teemakirjoitelmien kuvaukset. Naisteemakirjoittajien teksteissä muistellaan urheilun sijaan niitä ulkoleikkejä ja –pelejä, joita tytöt harrastivat.

Talvella oli viikoittain hiihtokilpailuja. Myöskin oli silloisen Porin maalaiskunnan koulujen välisiä kilpailuja. Mieleeni on jäänyt kilpailumatka Ruosniemeen. (Silloin esim. Ruosniemi ja Vähä-Rauma kuuluivat Porin maalaiskuntaan.) Kilpailuun valitut oppilaat joutuivat menemään hiihtäen Ruosniemeen (välimatka noin 20 km). Pakkasta oli ja tuulen viima lisäsi pakkasen purevuutta. Yksi huoltomies oli hevosella mukana. Rekeen mahtui muutama oppilas kerralla, jos oli vaikeuksissa. Kilpailun päätyttyä lähdettiin kotimatalle. Toukarin Tuorin kartanon isäntä Siimon Valli oli nähnyt tai kuullut meidän retkestämme ja kutsui meidät levähtämään luokseen. Emännöitsijä tarjosi kuumaa mehua ja pikkuleipiä. Jokaiselle annettiin sokeripalan päällä anistippoja vilustumista vastaan. Lyttylän koulu menestyi hyvin näissä koulujen välisissä kilpailuissa. Siitä oli todisteena lukuisat kiertopalkinnot luokkahuoneen seinällä. (KMLA, LK 2008 TK/M/2.)

Kun puuliiterin edusta kuivui, alkoivat tytöt pallotella. Kouluunkin otettiin pallo mukaan. Tytöt hyppivät ja pyörivät eloisasti seinustoilla. Sorapihaan piirrettiin hyppyruutuja. Naruakin hypittiin. Pojat potkivat palloa ja kiipeilivät puissa koulun jälkeen. Kun koulun piha oli kokonaan kuiva, vei jokainen oppilas eräänä aamuna luudan mukanaan. Sitten opettajat järjestivät pihan siivoustalkoot. (KMLA, LK 2008 TK/N/3.)

1920–1960-luvuilla kansakoulua käyneet lyttyläläiset tytöt ja pojat olivat ahkeria hiihtäjiä. ”Harjoitus tekee mestariksi”, muistuttaa valtion kiertopalkinto vuodelta 1930 Lyttylän koulukartanon seinällä. (Kuva: Tuulia Nurminen, 2014.)

Köyhyys ja eriarvoisuus:

Vähävaraisuus ja kokemukset siitä jäsentävät lapsuusajan muistelua, jolla luodaan ero menneen maalaislapsuudelle ja nykylapsuudelle. Niukkuus ja sen ääripäinä vakavaraisuus tai puute liitettiin häpeän tai kunnian tunteisiin, jotka määrittelivät suomalaisen maalaislapsuuden mentaalista maisemaa, toteaa Saara Tuomaala. (Tuomaala 2004, 66.) Köyhyys liittyy eriarvoisuuteen, kuten myös hygienian puute tai sairaus. Terveys- ja puhtaustarkastukset olivat rituaalien mukaisia ja normatiivisia käytänteitä, jotka vaikuttivat lasten ruumisiin ja subjektiivisiin identiteetteihin (Tuomaala 2004, 274).

Julkinen arviointi aiheutti usein häpeää, joka koettiin sitä voimakkaampana, mitä perusteellisempaa arviointi oli tai mitä enemmän se erotti oppilaan luokkatovereistaan. Jos täitä löytyi oppilaan hiuksista tai vaatteista, olivat hän ja hänen kotinsa muiden silmissä epäsiistejä. Köyhyyteen, vammaisuuteen ja sukupuoleen liittyvät henkilökohtaiset ominaisuudet arvioitiin julkisesti terveys- ja puhtaustarkastuksissa. Yhteiskunnallisena tilana koulu paljasti lasten väliset erot ja samankaltaisuudet. Varallisuus ja varattomuus, sairaus ja terveys, perheenjäsenyys ja perheettömyys ominaisuuksina yhdistivät ja erottivat yksilöitä eri ryhmiin. (Tuomaala 2004, 293.) Koulumuistot hahmottavat kansakoulun käytäntöjä, ideologiaa ja sosiaalisia suhteita, joissa kokemukset terveydestä ja sairaudesta syntyivät (Tuomaala 2004, 262). Maaseudun kansakoulussa tapahtunut lääkärintarkastus on ollut yhteinen kokemus 1920- ja 1930-lukujen lapsille. Lyttylässäkin lapset joutuivat lääkärintarkastuksiin, rokotuksiin ja ”täisyyniin”. Niihin liittyneet kokemukset sekä niistä rakentuneet muistot ovat jääneet lyttyläläisten muistiin pääosin vähemmän mukavina:

Aamu on iltaa viisaampi ja sota on julmaa, mutta toi se tämänkin kylän koululle karjalaisia ja inkeriläisiä. Karjalaiset ovat sulautuneet kantaväestöön. Inkeriläisten tullessa täyttelimme heille oljista patjoja Olga Viitalan opastuksella. He asettuivat asumaan Nuorisoseuran talolle. Mikä meitä lapsia ihmetytti oli, kun tyttöjen ja poikien hiukset oli leikattu pulipäiksi. En muista kauanko he täällä olivat, mutta Maikki-niminen tyttö kirjoitti minulle muiston: ”Kun pikkulintu lentää sun akkunasi luo, niin muista, että terveiset S:lle Maikilt tuo.” (KMLA, LK 2008 TK/N/2.)

Porin maalaiskunnan lääkäri ja terveydenhoitaja kävivät aina syksyisin pitämässä terveystarkastuksen ja hoitivat rokotukset. Kaikki eivät pitäneet rokotuspiikistä. Kerran yksi oppilas pakeni ikkunasta ja toinen kiipesi alaluokan korkean kaapin päälle. (KMLA, LK 2008 TK/M/1.)

Määräajoin oli terveystarkastus, ”täisyyni.” Oppilaat kavahtivat tätä toimitusta. Kunnan terveyssisar oli pienikokoinen nainen ja sai lempinimekseen ”Kipinä.” Myöhemmin oli vähän kookkaampi ja sai nimen ”Kekäle.” (KMLA, LK 2008 TK/M/2.)

Sotavuodet:

Sotavuosia muistelun kohteena ei voi mitenkään ohittaa. 1900-luvulla keskeisiä suomalaisia murrosvaiheita olivat kansalaissodan lisäksi talvi- ja jatkosota. Sodan seurauksia kuvastavat muun muassa tilastolliset lukemat, jotka kertovat, että suomalaisia kaatui vuosien 1939–1945 aikana 93 000. Lottia menehtyi noin 300, sotaorvoiksi jäi noin 50 000 lasta ja leskeksi jäi noin 30 000 naista. Sotavuodet osuivat valtaosalle lapsuus- tai nuoruusvuosiin muodostaen merkittävimmin jäsentävän ajanjakson heidän elämäänsä. Henkilöt, jotka ovat nyt eläkkeellä, kertovat lapsuutensa sotamuistoista. Heidän kokemuksensa toimivat aikalaistodistuksina nuoremmille sukupolville, jotka rakentavat sankarikertomuksia isien tai muiden läheisten sukulaisten sotakokemuksista ja sodan jäljistä perheessä. Poikkeuksellinen sota-aika vaikutti monin tavoin lasten elämään. Pauliina Latvala toteaa, että lapsuuden sotamuistot elävät edelleen aikansa todistuksina, kun nuoremmat sukupolvet rakentavat sankarikertomuksia läheisten sukulaisten sotakokemuksista sekä sodan jäljistä perheessä. Lapsuuden sotamuistot voi jakaa synkkiin ja valoisiin. Synkimpiä sotamuistoja olivat isän tai sukulaisten kaatamista seurannut suru, evakkoon tai sotalapseksi lähteminen ja raskaisiin töihin joutuminen. (Latvala 2005, 193–195.)

Teemakirjoitelmissa lytlyläläiset kertovat siitä, miten osalle kirjoittajia sotavuodet osuivat lapsuus- tai nuoruusvuosiin ja muodostivat yhden heidän elämänsä merkittävimmän ajanjakson, jota ei voi milloinkaan muistelun kohteena ohittaa. Lytlyläläisten teemakirjoitelmat todistavat sitä, miten sota merkitsi lapsuuden loppumista ja totaalista elämänkulun käännekohtaa (Nurminen 2013, 19). Lytlylässä sotaan suhtautuminen näkyy teemakirjoitelmissa siten, että vaikka oli sota-aika ja pommituksilta piti ehtiä suojaan, silti normaali arkielämä jatkui kylässä mahdollisuuksien mukaan. Kenties tähän oli vaikutuksensa sillä, että Lytlylän hieman syrjäinen sijainti Porin kaupunkiin verrattuna vähensi sodan vaikutusten näkyvyyttä kylässä. Teemakirjoitelmissa sodan muistot elävät vielä vahvoina. Lytlyläläisten sotaan liittyvissä muistoissa näkyy se, miten arkielämä pyrittiin pitämään mahdollisimman normaalina epävarmuuden ja pelon tunteista huolimatta.

Vaikka oli talvisota, silti ulkoiltiin ja hiihrettiin 30–40 asteen pakkasessa. Arkielämä pysyi normaalina, koulussa käytiin ja työt tehtiin hälytysten välillä. Ruokakorteista ja korttijärjestelmästä muistan, että kansanhoitojärjestelmä jakoi kortteja. Säännöstely oli tarkkaa. Esimerkiksi alkoholia ei saanut jos ei ollut antaa tyhjää pulloa kauppaan. Kaupassa kysyttiin: ”Onko sul kuorii?” eli tyhjää pulloa. (KMLA, LK 2008 TK/M/2).

Koska koko kansakouluaiikani oli sota-aikaa (lukuun ottamatta alakoulun 1. luokkaa syksystä 1938 kevääseen 1939) niin se vaikutti oikeastaan kaikkeen

koulutyössäkin. Maaseudun lapset tekivät voimiensa mukaan muulloinkin kaikenlaisia töitä pelloilla, kasvimaille yms. Talvella autoin äitiä vesisaavin vetämisessä avannolta, aina ei saatu vanhan naapurinisännän hevosapua. (KMLA, LK 2008 TK/N/1.)

1930-luvun sota-ajan, puutteen ja köyhyyden kokemuksia lapsuudessaan eräs teemakirjoittaja kuvaa kertomalla kengistä. Tulkitessani kyseisen henkilön muistelua koin erittäin mielenkiintoiseksi havainnoksi sen, miten kenkien kautta muistelija arvioi oman lapsuutensa onnellisuutta ja hyvinvointia. Jäin pohtimaan lisäksi sitä, että mahtoiko tämä miesteemakirjoittaja itse ymmärtää kenkien symbolista merkitystä kertoessaan niistä. Muun muassa Suomen ja Skandinavian historiaa tutkinut filosofian tohtori Saara Tuomaala Helsingin yliopistosta kirjoittaa kenkien symboliarvosta omassa tutkimuksessaan toteamalla, että kengät symboloivat subjektiivista ja kulttuurista onnea ja voimaa (Tuomaala 2004, 289). Tuomaalan mukaan etenkin talviset, umpihangessa kuljetut koulumatkat nostivat omien kenkien painoarvoa. Sotavuosina käytettiin itse tehtyjä kenkiä, kuten tämä lytlyläläinen miesteemakirjoittaja kertoo tekstissään:

Sotavuosina koulu oli toiminnassa koko ajan. Muistan, että kouluruokailua ei vielä ollut. Eväinä oli voileipiä ja maitopullo. Lyttylässä oli sota-aikana karjalaisia ja inkeriläisiä.

Kaikilla lapsilla ei ollut kenkiä. Kunta avusti köyhiä lahjoittamalla ”kenkälapun”, jonka haltija oli oikeutettu kenkien hankkimiseen koulukilometrien perusteella. Sotavuosina käytettiin itse tehtyjä kenkiä, jotka koottiin puupohjista ja paperinaruista ja paperinarusta kudotusta kankaasta laitettiin päällinen. Kengissä oli 4-5 cm paksu pohja ja ne nähtiin välttämättömänä viimeisenä pahana. Nuoskakelillä niiden pohjaan kerääntyi nuoskaa, jolloin niillä oli vaikea kulkea. Kenkien päällisenä käytettiin myös paperinsekaista ainetta, joka ei ollut kovin kestävä. Löysin jostain vanhat saappaanvarret ja naulasinkin ne pohjiin kiinni.

Sota-aikana koulukirjoissa oli sotapropagandaa. Koulukirjojen sisältöä muutettiin maailman tilanteen mukaan. Puhuttiin Suur-Suomen luomisesta. Oli miehiä jotka eivät halunneet mennä rajan yli, ammuttiinko heidät omien puolesta etteivät olisi olleet huonona esimerkkinä muille. Sodassa kaatuneet olivat sankareita. Koulun seinällä oli ainakin joskus taulu, johon oli merkitty kaatuneiden nimet. (KMLA, LK 2008 TK/M/2.)

Vielä 1800- ja 1900-lukujen vaihteessa jalkineiden puute esti köyhien maalaislasten ulosmenon ja koulunkäynnin talvella. Useimmissa maalaisperheissä nahkaisten kenkien hankkiminen lapsille oli vaativa vuosittainen menoerä. Myös aikuisten oli käytettävä säästeliäästi kalliita jalkineita. Hevosittomille ihmisryhmille, kuten varattomille aikuisille ja heidän lapsilleen, olivat veden- ja lumenpitävät kengät tärkeitä heidän toimittaessaan jalkaisin arkisia askareitaan. Hyvien kenkien hankkiminen oli silti heille vaativinta. Kengistä kertovat kuvaukset liittyvät oman lapsuuden tihentyneisiin kokemuskertomuksiin, sekä kertojien arviointeihin siitä, miten onnellista tai hyvinvoivaa aikaa lapsuus oli. (Tuomaala 2004, 288–289.)

Maalaislapsuuden varallisuuden, niukkuuden ja köyhyyden kokemukset konkretisoituvat ja vertautuvat keskenään kenkien kautta. Hyvien kenkien haltija oli onnen kantaja ja vaurauden vartija agraarisessa niukkuuden kulttuurissa. Omistajalleen kengät antoivat suojan maaperän kovuutta, kylmyyttä ja muita sään vaihteluita vastaan, ja ihmisen haavoittuvuus suhteessa ympäristöönsä korostui kengättömyyden kautta. Kengät symboloivat kokonaista sosiaalisten ja taloudellisten suhteiden järjestelmää ja niiden jäsentämää elämäntapaa maalaislapsuuden muistelukerronnassa. Ruumiillinen työnteke ja liikkuminen vaihtelevissa luonnonolosuhteissa vuodenaikojen mukaan kuuluivat maalaislapsuuteen. Agraarisen niukkuuden kulttuurin ja maalaislapsuuden metaforan, tai metonymian, muodostivat kengät ja niiden ruumiillinen vastapari, ”variksensaappaat”. Lapset jaettiin kansakoulun julkisella näyttämöllä vakavaraisiin ja varattomiin koulun jakamien kenkien kautta. Samalla kenkien kunto paljasti sen, millainen oli lapsen perheen sosiaalinen ja taloudellinen paikka kyläyhteisössä. (Tuomaala 2004, 291.)

Myös edellä olevassa teemakirjoitelmien tekstinäytteessä lyt tyläläismies kertoo, miten kunta avusti köyhiä lahjoittamalla heille kenkälapun, jonka avulla lapun haltija oli oikeutettu saamaan kengät, mikäli koulumatka oli kilometrimäärältään tarpeeksi pitkä. Lyt tyläläismies mainitsee, ettei kaikilla lapsilla ollut kenkiä. Hän ei ota muuten kertomuksessaan kantaa siihen, miten koulun tai kunnan kautta jaettujen kenkien kautta lapset jaettiin vakavaraisiin tai köyhiin, eikä siihen, miten tämä kahtiajako ilmeni esimerkiksi hänen koululuokassaan tai ystäväpiirissään. Kyseinen miesteemakirjoittaja kertoo kuitenkin, miten hän valmisti itse kengät naulaamalla jostain löytämänsä saappaanvarret pohjiin kiinni.

Saara Tuomaalan mukaan kesäinen paljasjaloin kulkeminen johti jalkapohjien ihon paksuuntumiseen ja kovettumiseen, jolloin kulkeminen pihapiirissä ja luonnossa helpottui, ja nämä ”variksensaappaat” karaisivat lasta, kun jalkapohjien iho oli jatkuvassa kosketuksessa maan kanssa. Haavoittuvia ruumiinosia tuli voimistaa vaarattomassa ja passiivisessa muodossa saattamalla ne yhteyteen niitä vahingoittavien aineiden ja niiden sisältämien voimien kautta agraarisessa maagisessa ajattelutavassa. Lasten pitämistä paljasjalkaisina, joka oli maalaisperheiden kesäinen käytäntö, voidaan tulkita olleen heidän ruumiillisten ja psyykkisten rajojensa vahvistamista pelkän taloudellisen säästäväisyyden sijaan. (Tuomaala 2004, 289.)

Kertoja voi ilmaista vaihtaneensa kerronnanlajia esimerkiksi siirtymällä toisen tai kolmannen persoonan käyttöön. Samalla hän sanoutuu irti kertomuksen todenperäisyydestä. Se, kun kertoja korvaa minän toisen henkilön nimellä, voi tarkoittaa sitä, että kertoja ei enää vastaa siitä, miten todenperäistä hänen

kertomansa on. (Heimo 2010, 59.) Lyttyläläistenkin kertomuksissa on havaittavissa kerronnanlajien vaihtelua siinä, miten kertojat käyttävät ensin ensimmäistä persoonaa ja siirtyvät sitten puhumaan kolmannesta persoonasta.

Teemakirjoitelmia analysoidessa niistä voi tehdä erilaisia havaintoja joka lukukerralla. Esimerkiksi edellisen tekstinäytteen kohdalla kiinnostavaa on sen tarkasteleminen, milloin kertoja siirtyy passiiviin ja mistä syistä. Kenties hän kokee sotavuosista kertomisen sillä tavoin itselleen helpompana ja kevyempänä, tai ehkäpä hän haluaa tuoda esille sitä, miten sodan vaikutukset ulottuivat jokaisen lapsen ja aikuisen elämänpiiriin sen tarkemmin henkilöitä erottelemalla tai nimeämällä, sekä mieltämällä heidät samaksi yhteiseksi joukoksi.

Passiivimuodon käyttäminen kerronnassa voi liittyä myös siihen, miten kirjoittaja on kokenut sodan olevan välillä arkista ja jokapäiväistäkin, mikäli ylipäätään tällaisia adjektiiveja voidaan sodasta tai muista historian käännekohdista puhuttaessa käyttää.

Pirjo Korkiakangas kirjoittaa artikkelissaan, että kiinnittämällä huomiota muisteluun, muistojen erityispiirteisiin ja niiden rakentumiseen on aineiston analysointi ja tarkastelu mahdollista (Korkiakangas 2005, 143). Tutkimuksen lähtökohdat määrittävät muun muassa sitä, millaisia kulttuuria ja yhteiskunnallisia kuvaavia ”faktoja” muisteluaineistosta voidaan analysoida, kirjoittaa Korkiakangas. Nämä asiantilojen kuvaukset vallitsevat, tai ovat vallinneet, tietyssä ajassa.

Menneisyyden esittämistä ja sen tulkintaa historian tutkimuksen näkökulmasta tutkinut poliittisen historian emeritusprofessori Jorma Kalelan mukaan menneisyyden tulkinta on osa historian yhteiskunnallisen rakentamisen prosessia, ja siihen osallistuvat historian tutkijoiden lisäksi muut ihmiset. Historian esitykset ulottuvat kirjoitettujen tekstien lisäksi puhuttuihin tulkintoihin, esimerkiksi kertomuksiin huomiota herättävistä rakennuksista tai television uutiskuviin liittyvistä selostuksista. Jorma Kalelan mukaan menneen tietoinen esittäminen ei ole välttämätön edellytys historian rakentamista palvelevalle lähteelle. (Kalela 2010, 40–41.)

Menneisyyden esittämisessä on kyse paljon muustakin kuin siitä, mitä missäkin tilanteessa muistetaan tai kerrotaan ja miksi, toteaa Anne Heimo väitöskirjassaan. Menneisyyden esittämiseen liittyvät myös kysymykset siitä, kuka muistaa tai kertoo ja miten hän on hankkinut tai saavuttanut tämän historian esittämiseen oikeuttavan asemansa. Heimo esittää kysymyksen myös siitä, että kenen muistojen katsotaan edustavan kokonaisen ryhmän kokemusta ja kenen tulkinta historiasta on laillinen. (Heimo 2010, 17.) Muistitietotutkimuksessa jokainen

kertomus menneestä nähdään sen sisältämän informaation kannalta yhtä arvokkaana ja kertojan omiin kokemuksiin perustuen yhtä totuudenperäisenä, kuten kaikki muutkin kertomukset, muistelut, teemakirjoitelmat tai – haastattelut.

Muistista on tullut vaeltava käsite samalla kun muistia ja muistamista käsittelevät tutkimukset ovat lisääntyneet, toteaa Anne Heimo. Hänen mukaansa muisti määritellään usein samaksi asiaksi kuin menneisyyden synonyymi tai historian vastakohta, ja näillä molemmilla yhteyksillä on omat haittansa. Puhuttaessa muistista menneisyyden synonyymina esimerkiksi kollektiivisessa tai sosiaalisessa muistissa liitetään se usein johonkin yhteisöön tai tapahtumaan. Muistia ja muistamista käsittelevissä tutkimuksissa tutkijat saattavat pitää niitä historian esityksiä ja tulkintoja, jotka perustuvat muistiin paikallisina, henkilökohtaisina ja subjektiivisina Anne Heimon mukaan. Hän jatkaa, että vastaavasti sen historian, joka on peräisin historiankirjoituksen eri muodoista ja muun muassa kouluopetuksesta, tutkijat voivat katsoa olevan ihmisen arjesta etäämmällä. Historiankirjoitus ei kuitenkaan ole näin yksiselitteistä, sillä kummassakaan näkemyksessä ei oteta huomioon sitä, että toista ei ole ilman toista. Yksityisten muistojen vuorovaikutuksesta ja historian julkisista esityksistä syntyvät menneisyyden tulkinnat, Anne Heimo huomauttaa. (Heimo 2010, 248.) Yksityisiä muistoja ja historiantulkintoja tulisi käsitellä toisiinsa erottamattomasti kytkettyinä, sillä kuten edellä käy ilmi, ovat yksityisen muistot vaikuttaneet historiantulkintoihin ja vastaavasti historiantulkintoilla on ollut vaikutuksensa ihmisten muistoihin. (Heimo 2010, 31.)

5. Lyttiläisten teemahaastatteluissa kertomat muistot

TH/M/7: *Mää en muista muutako sen mää muista, se oli semmost vaaleet kauraryynipuuroo mitä sanottii haaveilusopaks se oli semmost.*

TH/N/8: *Mut eiksiel ollut rusinoit joukos ko se haaveiluvellii oli.*

HAAST: *Niistä tulee sana haaveiluvelli.*

TH/M/7: *Emmä muist mist se tuli.*

TH/N/8: *Rusinast varmaa sitte ko siel oli niit sattumia.* (SEKK, LK 2008

TH/M/7 & TH/N/8, 24:48.)

Tutkimusaineistoni toinen osa koostuu lyttiläisten henkilöiden teemahaastatteluista. Teemahaastattelu tarkoittaa eräänlaista keskustelua, jossa tutkijan tavoitteena on saada selville haastateltavilta ne asiat, jotka kuuluvat tutkimuksen aihepiiriin ja jotka kiinnostavat häntä (Eskola & Vastamäki 2010, 26). Teemahaastattelulle on ominaista se, että siinä käsiteltävät aihepiirit ja teema-alueet ovat etukäteen määriteltäviä. Teemahaastattelu poikkeaa menetelmänä strukturoidusta haastattelusta siinä, että siitä puuttuvat kysymysten tarkka muoto ja järjestys. Haastattelijan tehtävänä on pitää huoli siitä, että haastateltavan kanssa käydään ennalta valitut teema-alueet läpi. Teema-alueiden

järjestys ja laajuus voivat vaihdella haastatteluiden välillä. Olennaista on myös se, että haastattelijalla ei ole valmiita kysymyksiä, vaan hän käyttää tukilistaa käsiteltävistä asioista. Jokaisen haastateltavan kanssa ei käydä läpi jokaista teema-aluetta, vaan haastattelija ja haastateltava keskustelevat aina jostain tietystä aiheesta. (Eskola & Vastamäki 2010, 28–29.) Näin on myös lyttyläläisten haastatteluiden kohdalla, sillä haastattelijana toiminut Hannu Elo on kertonut, että vaikka hänellä oli 39 kysymystä listassaan, ei hän esittänyt kaikille haastateltavilleen täsmälleen samoja kysymyksiä.

Haastattelija on samanaikaisesti niin osallistuva kuin tutkiva persoona haastattelutilanteessa, sillä hän joutuu siihen itse ihmisenä osalliseksi. Haastattelijan roolissa olevan henkilön odotetaan käyttäytyvän ammattimaisesti ja asiallisesti. Hän toimii yleensä tehtäväkeskeisesti, sillä hänen tavoitteenaan on hankkia tutkimuksen kannalta tärkeää informaatiota. Haastattelija ei ole niinkään utelias, mutta hän osoittaa käyttäytymisellään tekevänsä työtä, jonka hän uskoo olevan tärkeää ja josta hän on kiinnostunut. Hänen odotetaan olevan ehdottoman luotettava. Kuitenkin haastattelija on myös ihminen eikä pelkkä mittaväline. Teemahaastattelu on lähellä syvähaastattelua, jossa kommunikaation luontevuutta voidaan pitää tavoitteena. Sirkka Hirsjärvi ja Helena Hurme jakavat haastattelijan ammattirooliin kuuluvat piirteet neljään eri osa-alueeseen. Haastattelija toimii tehtäväkeskeisesti, hänelle tiedon hankkiminen on etusijalla ja hän osoittaa kiinnostuneisuutta tehtävänsä kohtaan. Haastattelija osoittaa luottamuksellisuutta eikä hän saa kertoa muiden haastateltavien mainitsemista asioista niin, että heidät voitaisiin tunnistaa. Haastattelija on samanaikaisesti osallistuva ja tutkiva persoona. Hän joutuu ihmisenä osalliseksi, mutta hän on silti puolueeton. Hän ei hämmästele asioita tai osoita mielipidettään. Haastattelijan voidaankin ajatella olevan diplomaatti teknikon sijaan. (Hirsjärvi & Hurme 2011, 96–98.) Lyyttiläisiä haastatelleen Hannu Elon rooli noudattelee näitä edellä mainittuja piirteitä ”Koulumuistoja Lyyttilästä” – kyläelokuvassa.

Osana lyttyläläisten teemahaastatteluiden analysointia on haastattelijan roolin tarkkailu, joka tässä tutkimuksessa tapahtuu niin sanotusti katsojan näkökulmasta. Analysoinnissani olen ottanut huomioon sen, että teemahaastatteluaineisto on sellaista, jonka joku toinen henkilö on koonnut editoidessaan dvd-levyä valmiiksi ja valinnut juuri tiettyjä kohtauksia leikkaamattoman videomateriaalin joukosta. Teemahaastatteluaineisto on rakentunut sen mukaan, mitä asioita haastatteluista on haluttu niin sanotusti nostaa esille tai valikoida, siis toisin sanoen sen mukaan, mitä asioita dvd-levyn tekijät ovat halunneet korostaa. Teemahaastatteluista koostuva aineisto on kuitenkin sellaista, että siitä on mahdollista tehdä erilaisia tulkintoja useampaan kertaan ja eri näkökulmista käsin. Ilman lyttyläisiä

teemahaastateltuja ei haastatteluaineistoa olisi olemassa. Heidän rooleihinsa tutustuminen selventää haastatteluaineiston tulkintaa.

Ensinnäkin haastateltavan täytyy suostua haastateltavaksi. Kenelle haastattelu oikeastaan on eduksi? Saako haastateltava muuta kuin hyvän mielen siitä, että hän on auttanut tiedettä? Jari Eskola ja Jaana Vastamäki toteavat, että haastatteluun suostumiseen olisi vaikutusta kolmella motivoivalla tekijällä. Ensinnäkin haastateltava saa mahdollisuuden mielipiteidensä esille tuomiseen, sillä tutkimushaastattelun kautta jokainen ihminen voi saada äänensä kuuluviin. Toiseksi haastatteluun suostumisen taustalla voi olla halu kertoa omista kokemuksista sekä niiden saamisesta muiden tietoon. Haastateltava voi myös ajatella puhtaasti narsistisesti, että juuri hänen ajatuksensa ja vastauksensa ovat arvokkaita. Haastateltavalla voi lisäksi olla empaattinen toivomus siitä, että hänen kertomistaan kokemuksista olisi hyötyä muille samanlaisessa tilanteessa oleville henkilöille. Kolmantena tekijänä voi olla se, että haastateltava on osallistunut tieteelliseen tutkimukseen ennemmin ja hänelle on jäänyt siitä positiivinen mielikuva. (Eskola & Vastamäki 2010, 27–28.)

Vanhuksista useimmat pitävät siitä, että joku on kiinnostunut heidän mielipiteistään ja heillä on myös yleensä aikaa osallistua haastatteluun. Sinikka Hirsjärvi ja Helena Hurme toteavat, että vanhukset ovat miellyttäviä haastatella, varsinkin jos aihe sivuaa heidän elämänhistoriaansa eikä vaadi uudempien tietojen osoittamista tai lähimuistia. Ennakkoluulot, joita vanhuksiin kohdistetaan, vaikuttavat heidän haastatteluihinsa. Ajatellaan, että vanhukset väsyvät nuoria helpommin haastatteluissa. Vanhusten haastattelut saattavat päinvastoin venyä ajallisesti pitkiksi, ja tähän tulee haastattelijankin varautua. Kun tutkija ottaa huomioon omien tarpeidensa lisäksi sen, että tutkittavilla on tarve keskustella ja kertoa elämästään, on tutkijan helpompi hyväksyä se, että joihinkin haastatteluihin on varattava enemmän aikaa. Vanhusten haastatteluun liittyy toki muitakin erityispiirteitä, jotka tutkijan tai haastattelijan kannattaa ottaa huomioon. Yhtenä esimerkkinä näistä seikoista voi mainita teititteyn, sekä kysymyksen siitä, pitäisikö haastateltavaa sinutella vai teititellä. Jotkut vanhukset saattavat pitää sopimattomana sitä, että heitä sinutellaan ja vieläpä vieraan henkilön taholta. Tällaisten ongelmien välttämiseksi haastattelijan kannattaa teititellä vanhusta, ellei hän itse sinuttele ensin tai siirry sinutteluun. (Hirsjärvi & Hurme 2011, 133–134.) Kerroin johdannossa lyttyläläisten teemahaastateltujen olleen pääasiassa vanhuksia. Lyttyläläisten teemahaastatteluissa haastatteliija Hannu Elo sekä teitittelee että sinuttelee haastateltaviaan, johtuen siitä, että hän on heille ennestään tuttu ja läheinen henkilö, vaikka haastateltavat ovatkin häntä vanhempia.

Muistikokemuksen rakentumisessa on lapsuuden tunteilla oma vaikutuksensa, sekä myös sillä, miten niitä muistellaan. Muistelluista lapsuuden tunteista muodostuu historiallisia lähteitä silloin, kun niitä tulkitaan menneisyyttä koskevin merkitysrakenteina ja – prosesseina. Menneisyyden ja nykyisyyden kohtaaminen on subjektiivista tunteiden muistelussa, jossa ihminen suuntautuu ja asennoituu tulevaisuuteensa, Saara Tuomaala kirjoittaa. (Tuomaala 2004, 313.) Se, miten yksi ja sama menneisyydessä tapahtunut asia saa aikaan erilaisia muistamisen tapoja ja tulkintoja eri muistelijoiden kesken, tekee muistitiedosta mielenkiintoisen tutkimuksen kohteen (Nurminen 2013, 12). Lyttyläläiset muistelevat lapsuuttaan ja kansakouluajojaan teemahaastatteluissa, joita tarkastelen seuraavaksi erilaisten aineistoesimerkkien kautta.

Koulutusmahdollisuuksien lisääntyminen:

Säännölliseen ja pakolliseen maalaislasten koulunkäyntiin liittyvissä asemissa ja kokemuksissa oli eroja ja yhtäläisyyksiä (Tuomaala 2004, 23). Näin oli myös seuraavaksi mainitsemani teemahaastatteluaineistoesimerkin lyttyläläisessä perheessä. Teemahaastateltava lyttyläläisnainen kertoo, miten kodin ja koulun opettamat opit uskonnosta erosivat toisistaan ja miten siihen suhtauduttiin hänen kotonaan. Joissakin maalaisperheissä oppivelvollisuus aiheutti koulunkäynnin ja työnteon välisiä jännitteitä (Tuomaala 2004, 23.) 1920- ja 1930-luvuilla vaikutuksensa maalaislasten arkeen oli myös köyhyydellä, aviottomuudella, sairauksilla ja sodilla (Nurminen 2013, 14). Kun koulutus lisääntyi, toi se muutospaineita agraariarvoihin ja perinteiseen sukupuolijärjestelmään (Latvala 2005, 52).

Kysymykset koulutuksesta herättivät niin toiveita kuin torjuntaakin, mikä kertoo niistä arvojen ristiriidoista, jotka liittyivät koulutukseen ja sen seurauksiin. Kotona koulutuksen tukemista tai torjumista perusteltiin eri tavoin ja ristiriitoja syntyi perheen sisällä, vanhempien, sisarusten tai sukupolvien kesken. (Latvala 2005, 216–217.) Tässä lyttyläläisperheessä kysymykset koulutuksesta liittyivät siihen, miten uskontoa koulussa opetettiin ja miten se soveltui aikaisempaan, jo vanhempaan uskonnon opetukseen.

HAAST: *Et oo käyny koulua?*

TH/N/3: *E. Mee isä oli semmone ettei uskonnon tähden.*

HAAST: *Uskonnon tähden ei lapset käyny koulua.*

TH/N/3: *Kirjoja oli muutettu sillo joskus maailmas uusittu ni ei hän saanu sitä päähäs. Se oli sen tähde.*

HAAST: *Aivan joo ja se...*

TH/N/3: *Määkään en oo kyl koskaa paljo auttanu suullani meil koulukäynnistäni piene aikaa viel jotaki, mut kyl mee opetettii lukemaa ja kirjottamaa ja laskemaa ja kaikki.*

HAAST: *Juujuu aivan.*

TH/N/3: *Ni ettei sillai ol mikää tonttu ettei mistää ol tietäny.*

HAAST: *Juujuu kyl mää sen ymmärsin mutta ei hyväksytty sitä koulun mallia ja kirjoja nimenomaan?*

TH/N/3: *Just, just se.*

HAAST: *Et ne käytännön asiat opetettii.*

HAAST: *Oikein ihan uskonto...*

HAAST: *...oli sitä mielt ettei sitä...*

TH/N/3: *Oli Jumala sanast luotu ettei sitä olis saanu uusii.*

HAAST: *Nii elikkä niitä ne tosi vanhat oppikirjat oli niitä mitkä hyväksyttii mutta nämä uudemmat sitte kun tuli niin niitä ei hyväksyttykään.*

TH/N/3: *Juu ei.*

HAAST: *Niis oli liian paljon muutoksia ja uudistuksia.*

TH/N/3: *Juu ettei se ollu hyvä. (SEKK, LK 2008 TH/N/3, 04:23.)*

Töiden tekeminen ja koulunkäynti:

Kodin työyhteisöön kuulumisen määrätti 1900-luvun alkupuolella maalais- ja työläislasten enemmistön elämäntapua ja kehitystä. Etenkin viimeisinä yläkouluvuosina, jolloin lapset alkoivat liittää agraarista työvuotta osaksi elämänrytmiään, muuttui työnteon ja koulunkäynnin suhde jännitteiseksi. Kasvuympäristössä vallitsi myös lasten omaksuma näkemys ruumiillisen työn välttämättömyydestä ja arvosta. Maalaislapsuus määrittyi omaksi elämänvaiheeksi työn kautta. Siinä avustavat tehtävät vaihtuivat vähitellen vaativampiin ja vastuullisempiin, ja töiden oppiminen tapahtui vanhempien rinnalla. Tyttöjen ja poikien asema ja identiteetti rakentuivat työnteossa, jossa avustettiin aikuisia. Lasten työntekoa pidettiin agraarisessa kulttuurissa välttämättömänä ja itsestäänselvytenä. (Tuomaala 2004, 141–142.)

Työnteko ja nimenomaan ruumiillinen työnteko on leimannut talonpoikaista ja omavaraista maatalousyhteisöä. Työnteko oman perheen tai talouden hyväksi on kokonaisvaltaisesti värittänyt ja säädellyt yhteisön jäsenten arkipäivää ja elämäntapua. Maatalous, joka perustui perinteisiin työtapoihin ja –menetelmiin, tarvitsi kaiken saatavilla olevan työvoiman ainakin sesonkiluonteisesti, ja lapset olivat itsestään selvästi ilmaista työvoimaa. Tärkeinä lasten kasvatus- ja sosiaalistamiskeinona on pidetty työtaitojen oppimista ja opettamista niiden ollessa myös osa aikuistumista ja aikuisen mittoihin kasvamista. Lapset ovat sisäistäneet työnteon yhdeksi ihmiselämän kulmakiveksi työtaitojen hallinnan ohella. Muistoissa työtä ei mielletä pakonomaiseksi aherrukseksi ja velvollisuudeksi, vaan sen tulkitaan olleen omaehtoista ja leikinomaista. Työn koetaan olleen pienen lapsen ”vakavaa” työtä, joka on ollut samalla kokemuksellisesti nautittavaa. Varsinkin iäkkäiden muistelua tuntuvat hallitsevan työnteon aloittaminen ja työntekoon osallistuminen. Työn tekeminen on koettu tärkeäksi, ja työntekoa muisteltaessa siitä muodostuukin oleellinen osa koko elämäntapua. (Korkiakangas 1996, 76, 88 & 91.) Lyttilässä työnteko on merkinnyt erittäin tärkeää, jollei peräti yhtä tärkeintä, osaa kyläläisten elämässä. Lyttiläläiset muistelevat työntekoon liittyviä muistojaan niin teemakirjoitelmissa

kuin – haastatteluissakin. Seuraavassa näytteessä lyttyläläisten teemahaastattelujen aineistosta lyttyläläismies kertoo, miten oppilaiden tehtävänä oli talvisin lapioida kylän teitä auki lumituiskujen jälkeen:

TH/M/9: Sitte myös järjestettiin kovien tuiskujen jälkeen näitä talkoita ja tämä puolihan oli silloin tukossa sit vallan tämä näin tämä tie joka meni Kahaluodon ja Toukarin kautta. Sehän oli tuo Kahaluodon aukee ummes ettei siit päässy menemään ja sitte koululaiset avas sen usein sitte ku tuiskut meni ohitte ja kevät alko tulemaan. Ni sitte tämä liikennöitsijä sillo ainaki mä muistan et Lahdenpään Reino tai Lahdenpään Veikon kyytisä kaks linja-autoo meni ja mukulat sinne linja-autoon ja tua lapioitas jokainen toi kotoos lumilapion ja sitte autoon ja sitte avattii tietä ain muita varten. Semmoset varhot kohdat kaivettii auki ja tua noi ni Veikko näytti minkä levusii tehdä. Me lapioitii niit auki sitte poikain kans ja flikatki oli töisä mukana. Ja sitte päästii vihdoi viimei Toukarille ja sit tultii takasi ku oli tie auki ja eikä kukaa onneks loukannu missää et se oli sikäli onnellist ettei kukaa jääny mihinkää et me ymmärrettii varoo siinä ku linja-auto otti vähä semmost santsii sit siinä et se pääsi sit sinne niitä luotuja kohti. Alle tuli lunta, kauheesti kerty mut kyl siit sit vaa tie saatii. Sllo ei ollu viel sillo viiskyt luvul siinä alkupuolel ni sillo ei ollu viel semmosii koneit ku nyte on ei ollu viel keksitty edes traktori kaivuriikaa semmosta perää, neki tuli sit vasta joskus siinä viiskymment luvun lopus ihan.

HAAST: Oliko paljon murinaa ku joutu kaivamaan?

TH/M/9: Eei se oli hianoo ku päästii sinne koulutyöstä, päästii oikei töihi, aattel kuule, kui hieno homma ku saatii koko päivä painaa kuule ja tua noi ni eväät oli mukana kotoo, sit varustauduttu jo vähä paremmil eväil sillo ku tiesi et mennää tiet aukasemaa. Se oli koko päivä sit meni siinä koulupäivä meni siinä mut se sit otettii kii jollaki muul lail. Ehkä seki autto siihe oppimisee ku aivot sai kunnollise tuuletukse sielä lapion varressa (naurahtaa). (SEKK, LK 2008 TH/M/9, 16:49.)

Koulukuri:

Agraarisessa yhteisössä koko lapsen perusturvallisuus sidottiin kuuliaisuuteen, ja kurikasvatus oli omalta osaltaan lasten suojelukeino toimeentulon perustuessa fyysiselle työlle niukkojen voimavarojen ja vaativien luonnonolojen paineessa (Tuomaala 2004, 84). Kasvatus suuntasi 1920- ja 1930-luvuilla lapsen sopeutumiseen, ei hänen tunteidensa huomioon ottamiseen. Ruumiillinen kuritus kohdistui useammin ja ankarammin poikiin. Tyttöjen odotettiin olevan tottelevaisempia, sopeutuvaisempia ja kiltimpiä. Miehet muistelevat naisia useammin kurituksen kohteena olemistaan. Saara Tuomaalan mukaan pahatapaisuutta on pidetty ennen kaikkea maskuliinisena ilmiönä. (Tuomaala 2004, 325.)

Lyttyläläisten teemahaastatteluissa yhdeksän lyttyläläismiestä kertoo opettaja Pohjanhongan käyttämistä toimenpiteistä kurin ja järjestyksen säilyttämiseksi, kun taas lyttyläläisnaisista vain kolme muistelee tiukkaa kurinpitoa. Ruumiillinen rangaistus ja sillä pelotteleminen toimi kurin perustana useimmissa kodeissa ja

koululuokissa (Nurminen 2013, 17). 1900-luvun alun Lyttylän kansakoulu ei ollut mikään poikkeus.

Kuvassa opettaja J. V. Pohjanhonka oppilaineen Lyttylän koulun ulko-oven portailla vuonna 1926. (Kuva: Lauri Rantalan arkisto, 2008.)

Saara Tuomaala kertoo, että 1920- ja 1930-luvuilla oppivelvollisuutta edeltävältä ajalta, oppikoulusta omaksuttuina rangaistusmuotoina käytettiin muista oppilaista eristämistä luokkatilassa, seisottamista nurkassa tai oven ulkopuolella ja jälki-istuntoa. Varsinkin 1920-luvulla edellä mainittuihin rangaistuksiin saatettiin lisätä pienoistrangaistuksia, jotka kohdistuivat eri ruumiinosiin siten, että esimerkiksi kättä tai jalkaa täytyi pitää koholla. Enemmistö opettajista kannatti ruumiillista rankaisemista 1920- ja 1930-luvuilla. (Tuomaala 2004, 324.) Kuten seuraavista teemahaastatteluiden tekstinäytteistä käy ilmi, Lyttylässäkin kurittomia oppilaita rankaistiin näillä pienoistrangaistuksilla. Kova kuri on siis jäänyt näiden teemahaastateltujen lyttyläläismiesten mieleen:

No se ei oikeastas käyny selville et minkä takia se on mut niinko meilläki kaikki joutu kyl oikeal kädel kirjottamaa vaik oli vasenkätine niin pakottettiin siihen oikeen käden kirjottamisee. Ei sinä aikan ku mää kävin kouluu ei sillo viel sallittu kyl sitä et olis saanu vasent kättä käyttää mut sitä emmä muist olik koskaa siit mitää puhettakkaa, luonnolline asia siihe aikaa ettei hyväksytty. (SEKK, LK 2008 TH/M/12, 06:58.)

HAAST: Puhutaan kurin ja järjestyksen pidosta niin kuinka helppoa se oli Pohjanhongalle? Mites se järjestys saatiin aikaan?

TH/M/6: No kyl siin oli vähä nykyajan mittapuun mukkaa vähä kovakourasiaki otteita et kyl siel tukkaa ja yhdelt oppilaalt korvastaki vedettii et veri rupes tulemaa korvasta ja mut se oppilaat lähti kyl kottii. Et mä en ol varma et mimmoset seuraukset siit tuli, tuliko siit sit johtokunna käsittely mutta tua ja... semmonen rankastusmuoto oli kumminki että tua jos jotaki oli väärin tehny ni pantii seisomaa sinne tua sin kaapin ettee ja käret ettiippäi. No sit jos ei siin oikei tyrnävästi seisonu, rupes horjumaa oli

veltosti, ni toine polvi ylös. Sit oli viäl sit tua jos vieläki oli huonosti siin ni käsie pääl kirjoja painoks. (SEKK, LK 2008 TH/M/6, 26:17.)

Se oli kova opettaja se se tuota niin se vaati kakaroilta, juu se oli semmonen ja tua sitte jos ei oikeen hyvin osannu ja menny niin sit tuli jälki-istuntoo, siellä tuli sitä varmasti ei ollu, juu se oli sitä jälki-istuntoo. (SEKK, LK 2008 TH/M/10, 45:34.)

Kouluruokailu:

Oppilaiden pitkien koulumatkojen vuoksi kouluruokailu nousi Suomessa esille. Jalkaisin kulkevien koululaisten enemmistö toi mukanaan omat eväänsä, talvisella matkalla jäätyvän maitopullon ja voileipiä. Kansakoulun julkisessa tilassa koulueväistä tuli vähävaraisten ja vakavaraisten kotien lasten sosiaalisen erottelun väline. Lasten fyysisessä olemuksessa kotien ravintotilanne näkyi ja tuntui. Koulukeittolatoiminta heräsi kansakouluväen piirissä 1900-luvun alussa. Sen tarkoituksena oli tukea lasten kehitystä ja ehkäistä muun muassa tuberkuloosia. Pian alkavalla oppivelvollisuudella perusteltiin myös keittoloiden tarpeellisuutta. Vuonna 1905 perustettiin koulukeittolayhdistys. Valtio myönsi ensimmäistä kertaa koulukeittoloille avustuksina 50 prosenttia kustannuksista vuonna 1913. Näiden toimien tarkoituksena oli ennen kaikkea parantaa maan köyhimpien ja harvimmin asuttujen seutujen tilannetta. Tuolloin keskusteltiin siitä, kuuluiko maksuton kouluruoka kaikille oppilaille, vai pelkästään varattomista perheistä tuleville. (Tuomaala 2004, 284.) Lytlylässä koulumatkat olivat pitkiä joidenkin oppilaiden kohdalla, joten kouluruokala oli oppilaiden viihtymisen ja sitä kautta myönteisemmän oppimiskokemuksen ehdoton edellytys (Nurminen 2013, 15). Lytlyläläisnainen muistelee, minkälaisia eväitä hänen kansakouluaikaanaan syötiin:

HAAST: Oliko sillon maailmassa ku sä kävit koulua ni oliko sillo kouluruokailu jo?

TH/N/10: Ei. Ei ollut, ei ei minu aikanani ollu.

HAAST: Mites sitä jakso käydä koulupäivänä, pitkö olla omat eväät vai?

TH/N/10: Hö, maitoo pullossa ja sitä hapan kuivaa ruisleipää pala, ei mittää, siis kovaa semmost ruisleipää, ei mittää voita eikä mitää semmosia ei semmosist tiedetty, mitää ei ollu, kyl se vaa sit sillai et. (SEKK, LK 2008 TH/N/10, 25:09.)

Koulumatkat:

Oppivelvollisuus oli maaseudun modernisaatioon liittyvä ilmiö. Sen vaikutuksesta lapset ja nuoret alkoivat liikkua aiempaa enemmän maanteilla ja kylänraiteilla. Modernista ajasta tuli lasten päivittäistä elämää, liikkumista ja kouluun liittyviä tiloja jäsentävä asia. Ehtimisen ja myöhästymisen dialektiikka määritteli ratkaisevasti paikallisia metsäteitä ja polkuja arkaamuisin kansakoulun

kellon rytmittämänä, kuvailee Saara Tuomaala. Riippumatta sääolosuhteista lasten oli määrä saapua aluksi ainakin kolmen kilometrin säteeltä oppivelvollisuuskouluun koulutietä pitkin, joka oli usein sora- tai hiekkatie, joskus vaikeakulkuisempi polku. Lapset näkyivät ja kuuluivat paikallisessa yhteisössä omana ikäryhmänään, toisin kuin ennen kansakoulua. Lasten elämäntapaan liittyi maalaisympäristön hahmottaminen kodin ja koulun välisinä reitteinä. Nämä reitit auttoivat ottamaan haltuun lapsuuden reviiriä, jossa lapset loivat keskinäisiä suhteitaan liikkuen, jutellen ja leikkien. Koulumatkat antoivat oppivelvollisuuden määrittelemälle lapsuuden ympäristössä tapahtuvalle vuorovaikutukselle erilaisia merkityksiä. (Tuomaala 2004, 116–117.)

Moderni kansalaisuus asetti luonnon ja kyläyhteisön sidosten ja niihin liittyvien vuotuisten töiden rinnalle yhtenäisajan, joka oli valtakunnallinen ja lineaarinen. Saara Tuomaala toteaa, että etenkin kansakoulun kellosta tuli ajan määre, joka sääтели lukukausien aikana kotien elämää kaupungeissa ja maaseudulla koko maassa. Modernin ajan normittava ja minuutintarkka valta alkoi määritellä maaseudun elämää oppivelvollisuuskouluinstituution välityksellä. Kylätiellä kulkeneet lapset olivat modernin ajan sanansaattajia, sillä muut kyläläiset saattoivat tarkistaa valtakunnallisen ajankulun lasten kouluunmenosta ja kotiinpaluusta. Ajanmäärittelyn muutos liittyi henkilökohtaiseen kokemiseen, tuntemiseen ja toimintaan, sekä myös yhteisöllisiin tietoihin ja taitoihin edellyttäen myös elämäntavan muutosta. (Tuomaala 2004, 350–351.)

Muistelukerronnassa kodin sijaitessa samassa kylässä kuin koulu korostuu erityisesti kylän merkitys. Suhteet kouluun ja kylään rakentuivat kodin kautta ja näin moniulotteisesta merkitysten kentästä muodostui lasten elämänkokonaisuus. Lapsia arvioitiin julkisesti koululaisina samalla kun koulumatka tulkittiin koulunkäyntiin kuuluvaksi. Lapsuutta ja koulunkäyntiä jäsensivät myös pitkät koulumatkat. Maalaislapsuus muodostui tilallisesti ja sosiaalisesti eri tavalla syrjäkylissä ja erillistaloissa kuin keskuskylissä, jolloin pitkien koulumatkojen merkitys korostui. Ne lapset, jotka asuivat etäämmällä, tulivat kylään ensisijaisesti koulunkäynnin vuoksi. Näin he sijoittuivat kyläyhteisöön ja kouluinstituutioon ennen kaikkea koululaisina. (Tuomaala 2004, 124.)

Koulumatkoja käytettiin hiihtoon, mäenlaskuun tai leikkeihin voimien ja sään mukaan. Teemahaastateltu lyttyläläismies kertoo humoristisesti kuvaillen, miten kylän merkitys korostui hänelle koulumatkojen kautta, sekä miten hän arvioi itsensä koululaisena, mutta myös lapsena, jonka elämään leikki vielä olennaisena osana kuului:

Kävellen lähdeitti täst aamulla ja suoraa Forsviiki kaut tost mentii ja suorinta tietä mitä oli ni aamuisin ja matkaan meni tommonen puoli tuntii kolme varttii. Mut takasippäi tultii joskus jopa viis tuntii ja juostiiki melkei sit viel aika paljo siin. Et se jollaki taval niinko piteni se matka taaksepäin

tultaes mut siin tietysti täyty ottaa huomioon et siin käytiin mones puussaki siin välillä ja kaiken näkösiä muitaki leikkei jouduttii tekemään et se pakkas vähä menemään pitkäks se takasintulomatka. (SEKK, LK 2008 TH/M/12, 50:21.)

Koululiikunta:

Modernissa lapsikansalaisuudessa tärkeintä oli henkilökohtainen toiminta ja suorittaminen, joiden avulla lapsi oppi kunnostautumaan kansallisen kokonaisuuden hyväksi (Tuomaala 2004, 246). Uno Cygnaeus korosti ruumiillisen kasvatuksen merkitystä henkisen ja tiedollisen oppimisen rinnalla, jopa niiden edellytyksenä. Lasten kehittyminen reippaiksi ja rohkeammiksi olisi hyödyksi koko Suomen kansalle ja oman kansakunnan rakentamiselle. (Tuomaala 2004, 234.) Myös Lyttylässä lapsia pyrittiin kasvattamaan fyysisesti ja henkisesti vahvoiksi, jo siitä lähtien kun kansakoulu kylään perustettiin.

Lasten ja etenkin poikien kasvattaminen liikunnallisiksi kansalaisiksi nähtiin isänmaalliseksi toiminnaksi. Hiihtämisen ja pesäpallon merkitystä korostettiin lajeina, joissa pojat harjoittelivat maastotuntemusta, toiminnallisuutta ja ruumiinhallintaa. Näiden lajien katsottiin vahvistavan puolustuskykyisyyttä. (Tuomaala 2004, 240.) Koulun liikuntakasvatukseen vaikutti 1900-luvun alkupuolen kilpaurheilun kehitys. Kilpaileminen rajattiin erityisesti maskuliiniseksi ja isänmaalliseksi toiminnaksi, jonka tarkoituksena oli edistää osaltaan kansakunnan kehitystä. (Tuomaala 2004, 236.) Kestävyys ja voima korostuivat poikien liikunnassa ja urheilusuorituksissa. Voimistelun katsottiin sopivan tyttöjen liikuntamuodoksi, sillä se kehitti naisellisia ominaisuuksia, kuten siroutta, ketteryyttä ja ryhmään sopeutumista. Oheisessa teemahaastattelussa urheilumuistoistaan kertoo lyhyesti lyttyläläinen nainen:

HAAST: *Mitäs hauskoja tapahtumia oli?*

TH/N/2: *Urheilu oli. Mä olen tykänny urheilust ain kauheesti ja tykkäsin sit urheil.*

HAAST: *Ja hiihdettiinki paljo.*

TH/N/2: *Hiihdettii. Nykyään kouluissa on vähennetty kaikki tua urheilu ei siel ol enää semmosta. Ja sit puuviikis meil oli semmone et ko opetettii uimaa ni siel oli uintikilpailuki siellä rannasa et pystyko menemää sen ja sen matkan sitten nii.*

HAAST: *Ja hiihtokilpailuja oli talvella aina.*

TH/N/2: *Aina, mmm, kyllä oli paljo ja sit seuratalol oli taas isoja kilpailuja. (SEKK, LK 2008 TH/N/2, 13:10.)*

Raittiuskasvatus:

Tupakoinnin kieltäminen lapsilta ja nuorilta liittyi raittiuskasvatukseen. Kansakoulun raittiuskasvatus perustui ennen kaikkea valistaviin teksteihin ja puheeseen, jotka lapsen toivottiin sisäistävän. Tupakointi sisälsi myös

sopimattomuuden leiman, eikä se ollut lainkaan soveliaista lapsille.

Raittiuskasvatusopetuksen mukaan nautintoaineet olivat vaarallisia tunkeutuessaan ulkoapäin suojeltuun sisätilaan. (Tuomaala 2004, 261.)

Lisäksi lasten harrastamana tupakointia pidettiin vaarallisena tulella tuhraamisena (Korkiakangas 1996, 261). Raittiuseropetuksen asettamia rajoja sekä opettajan auktoriteettia vastaan kapinoitiin oppilaiden keskuudessa (Nurminen 2013, 18–19). Tämä käy ilmi oheisessa teemahaastattelussa, jossa kertoja onnekkain sattumuksen kautta välttää tupakan polttamisesta kiinni jäämisen.

Joo kessuaikan sitte ku sota aika oli ja tupakast oli nuusaa ja kessu oli merkkitaavaa ni sitä tietysti innostuttii viljelemää minä niinku muukki ja ei sunkaa semmost sit voinu kellää tarjot jos ei sitä itteki ollu kokeillu ja maistanu ja meil oli sit kaikennäköset välineet. Mullaki oli piippu ja kessupussi mukan ku mä lähdi kouluu aamusti ja tota noi ni kessupussi täyty ain jättää siihe Heikkilä kalliol. Siin oli sähköpylväs siin mee kulmas ja siin pylvään juures oli hyvä pistää kessupussi ku se pullotti turhanpäite taskus ja piippu oli semmone et se meni jotenkuten siel taskus. Ja no sitte yhten aamun kuitenkin kävi niin että tua siin alhaal portaitte alapääs ni siinä oli näitä flikkaplätiköitä joitaki liisoja ja mitä heit siin oli ja kertoivat siin sit et tänää käy köpelösti pojil he o opettajal kannellu et pojil o piiput ja tupakat, ja mä kuuli se sattumalt siin ja lähdi sin koulu puuceehe kävelemää ja siin ko mä meni sin mä heiti piippuni sen koulu saunan ylitte sin mettää ja se on siel viel tänä päivän se piippu. Ja no kaikilt muilt löydettiin tietysti piiput ja välineet mut ei minult ja opettaja viel kehu et no tua siin o ainoo yks mies ku on osannu ol ilma tupakkia. Toiset ei uskaltanu sanoo et seki polttaa ko mä olin siihe aikaa viimisel ja luokal toiset oli vähä pienempii ilmeisesti. Ja no sit kävi viel niin köpelösti et nämä kaikki kenelt löydettiin tupakkavälineet joutu tuomaa sit lapun kouluun et on koton sanonu et on tupakoinu mut mun ei tietysti tarvinnu semmosii kyl mä oo tupakkamies. Siihen mun tupakkapoltoni loppu, sit sen jälkee sitä sit käyttäny. (SEKK, LK 2008 TH/M/12, 38:29.)

1930- ja 2000-luvun koulunkäynnin vertailua:

Vanhemmat kirjoittajat kuvittelevat yleensä vastaajan olevan nuorempi henkilö, jolla he ajattelevat olevan vähäisempi kokemusmaailma ja tiedot, kuin itse kirjoittajalla. Vanhemmat kirjoittajat vertailevat nykyistä ja entistä lähes väistämättä, jolloin kadonneen maailman kuvaus sävyttää kirjoitusten tunnelmaa.

Pauliina Latvala sanoo, että kirjoittaja tavallaan kutsuu lukijan oletamaan kanssaan samoja merkityksiä. Kirjoittaja ei voi olla varma siitä, jakaako lukija hänen kanssaan niitä asioita, joista hän kertoo, sekä siitä, että omaavatko kirjoittaja ja lukija samanlaiset arvot, asenteet tai tunteet. (Latvala 2005, 68.)

Oheisessa teemahaastatteluiden aineistonäytteessä lyt tyläläismies vertailee koulunkäyntiä ennen ja nyt sen mukaan, miten hän muistaa omat kansakoulu aikansa ja millainen käsitys hänellä on nykypäivän opiskelusta. Kun haastatteli kysyy, onko koulunkäynti hänen mielestään helpottunut, vastaa lyt tyläläismies myöntävästi, huomauttaen kuitenkin ettei hän tarkkaan tiedä, mitä ja miten kouluissa nykyään opiskellaan. Lisäksi hän hämmästelee sitä, miten

vähillä kotitehtävillä hänen omat lapsensa ovat koulutyönsä suorittaneet ja koulutiensä kulkeneet.

HAAST: *Kuuskymmentäviisivuotta sitten kun olet tehnyt tämmöstä materiaalia niin miten sun mielestä ja kun seurasit omien lasten koulunkäyntiä ni oliko siinä yhtä vaativia materiaaalitekoja silloin ku ne kävi koulua?*

TH/M/6: *Ei varmaa ol ollu mää olen ollu hämmästyny kumminki kui vähil kotitöil siit o selvitty, ei kotitehtäviä paljon ollu. (SEKK, LK 2008 TH/M/6, 47:00.)*

HAAST: *Tarkottaakse sitte ny näin karkeasti katsottuna että koulunkäynti on helpottunu?*

TH/M/6: *No silt se vaikutas siltä näkökannalt katottuna mut tua ei muute tied mitä siel koulus o opittu ja opetettu että tua... (SEKK, LK 2008 TH/M/6, 47:33.)*

Aika rytmittää ihmisen ja yhteiskunnan elämää luomalla rakenteita. Aika kertoo myös siitä, mitkä ovat ihmisen tapoja elää ja ajatella. Ajalla on arvonsa, se on kallista eikä sitä saa tuhлата, kirjoittaa dosentti Eero Sappinen, joka on tutkinut muun muassa 1960- ja 1970-lukujen arkielämän murrosta ja metsäsuomalaiskulttuuria. Aika ja arkielämä ovat sidoksissa toisiinsa, perinteessä ja nykyhetkessä on jatkumonsa menneisyyteen. Menneisyys siis elää aina nykyarjessa eikä ihminen yksinkertaisesti voi tehdä valintojaan irrotettuna menneisyydestä. (Sappinen 2000, 34 & 347–348). Lytlyläläisten teemahaastatteluissa aika ja siihen liittyvät käsitteet ovat vahvasti läsnä muun muassa menneisyyden ja nykajan vertailussa. Ajalla on merkityksensä lytlyläläisten muistitietoon liittyen myös siinä, että lytlyläläiset tulkitsevat menneisyyttään nykyhetkestä käsin. Tähän nykyhetkessä tapahtuvaan tulkintaan vaikuttavat useat erilaiset asiat, kuten tämän tutkimuksen aiemmissa luvuissa on jo käynyt ilmi. Ajan sekä kerrontahetken vaihtuessa tulkinta voi olla erilaista jokaisella muistelukerralla, ja lytlyläläiset saattavat muistaa, joko tietoisesti tai tiedostamatta, menneisyyden tapahtumia eri tavoin.

Tulkinnat menneestä vaikuttavat mitä moninaisimmilla tavoilla ihmisten ajatteluun ja toimintaan. Historia on jokapäiväistä siksi, että se koskee kaikkia inhimillisen toiminnan alueita. Menneitä asioita ja tapahtumia on mahdollista tarkastella lukemattomista toisistaan poikkeavista näkökulmista, sanoo Jorma Kalela. Huomionarvoinen asia on se, etteivät kaikki ihmiset arvota samalla tavoin menneitä asioita ja tapahtumia. Lukemattomat erilaiset menneen esitykset muodostavat jokapäiväisen historian kokonaisuuden. Totunnaiseen tapaan ajatteleamalla historian olevan yhtä kuin merkittävät kansainväliset, kansalliset tai paikalliset tapahtumat, tuleekin rajanneeksi historian niiden näkemysten mukaan, joita erilaisilla vallanpitäjillä on. (Kalela 2010, 40.)

Ihmiset rakentavat omaa historiakäsitystään lapsuudestaan lähtien, tietoisesti ja tietämättään. Erilaiset ihmisten toiminnasta jääneet aineelliset jäljet, jotka ovat osa vanhuuden elinympäristöä, vaikuttavat omaan historiatietoisuuteen ja siihen liittyviin kokemuskertomuksiin. Lukemattomista historiallisista esityksistä historiankirjoitus ja – tutkimus muodostavat vain pienen osan. Useimmille ihmisille elämänhistorian muodostavat virallisen historian tutkimuksen sijaan historian julkiset esitykset ja kansanomaisen historia, jotka ovat henkilökohtaisten kokemuskertomusten muovaajia ja rakentajia. (Tuomaala 2004, 37.) Tämä tulee esille myös lyttyläläisten teemahaastattelussa, joiden muistelukerrontaa rakennetaan henkilökohtaiselle historialle ja julkisille historian esityksille.

6. Miten muistoja kerrotaan?

Ne kysymykset, joilla historioita tuotetaan, ovat aina sidottuja siihen tilanteeseen, jossa ne kysytään. Lopullisia totuuksia ei siis ole olemassa. Historiaa kirjoitetaan jatkuvasti uudelleen, sillä tiedon tarve muuttuu koko ajan. Ne tulkinnat, joita historian tutkija tekee, rakentuvat aina hänen aiemmin omaksumansa tutkimustiedon pohjalta huolimatta siitä, että hän tuottaa totuuksia, joita voidaan pitää vain väliaikaisina. Uusi tulkinta voi olla vakuuttavampi vain silloin, kun sen läpäisee tiedon kestävyyttä koskevan testin. Tämän vuoksi tutkijan on tärkeää ottaa aiempi tutkimustieto vakavasti. (Kalela 2010, 53.) Muistitietotutkimuksessa historioiden tuottamista pohtivat kysymykset ovat aina tilannekohtaisia ja niillä on erilaiset motiivinsa sekä syy-seuraussuhteensa. Tietty menneisyyden tapahtuma voidaan muistaa eri tavoin jokaisella muistelukerralla. Muistitiedolle on ominaista usein ja nopeasti tapahtuva jatkuva muutos. Muistitieto muuttuu antamatta lopullisia totuuksia sekä vaihdellen ja eläen aina muistelijan tarkoitusperien ja muistelutilanteeseen vaikuttavien ulkoisten tekijöiden mukaan.

Tulkinnalla on suuri osuus kerrottaessa henkilökohtaisista kokemuksista sekä suullisessa että kirjallisessa kerronnassa. Kerronnassa valikoidaan muistitietoa ja sille annetaan yksilön tai yhteisön kannalta relevantteja merkityksiä. Lukija ei välttämättä tiedä sitä, miten pitkään muistelussa esitetty tapahtuma kesti ajallisesti. Laventamalla lyhyttäkin tapahtumaa kerronnallisesti pitkäksi kirjoittaja antaa lukijalle vihjeitä sen merkityksestä, toteaa Pauliina Latvala. (Latvala 2005, 48.) Lyttyläläisten kertomuksissa tapahtumien merkitykset vaihtelevat myös sen mukaan, miten kertoja laventaa lyhyttä tapahtumaa kertoessaan ajallisesti pidemmäksi. Selvää on, että lyttyläläiset teemakirjoittajat ja – haastatellut painottavat erilaisia asioita ja kukin heistä kertoo niistä muistoista, jotka hän kokee itselleen kertomisen arvoisiksi ja mielenkiintoisiksi. Kertojasta riippuen asia, johon hän kiinnittää huomiota, voi olla esimerkiksi henkilöhistoriaan tai

kylän historiaan liittyvä tapahtuma, kertomus onnistumisesta tai sankaritarinasta, tai kuvaus menneisyyden arkipäivään vahvasti vaikuttaneesta yhteiskunnallisesta ilmiöstä. Teemakirjoitelmien ja – haastattelujen kohdalla merkitysten vaihtelu tulee ilmi siten, että molemmissa kerrontatavoissa korostetut asiat voidaan liittää tietynlaisiin kertojatyyppeihin (vitsailijat, yksityiskohtiin huomiotaan kiinnittävät, menneisyyttä ja nykyaikaa vertailevat jne.).

13.7.2014 järjestettiin Lyttylän kulttuuripäivä, jolloin koulukartanolla oli monenlaista toimintaa ja paljon kävijöitä. Myyjäiset olivat kartanon takapihalla. (Kuva: Tuulia Nurminen, 2014).

Kertomuksia omasta lapsuudesta kerrotaan esimerkiksi sukupolvi- ja sukupuolikokemuksina, agraarisina, paikallisina tai kansallisina kertomuksina. Lapsuuden kokemuksista, elämäkulusta ja niiden muistelusta syntyneet kokemuskertomukset ovat ajallisesti kerrostuneita. Kertomuksista, joissa tulkitaan muun muassa maalaislapsuutta ja oppivelvollisuuskoulua, on muodostunut eri tavoin ja eri aikoina mikropoliittisia lähdetekstejä (Tuomaala 2004, 31). Kirjoitettujen ja puhuttujen kertomusten sisältämät vihjeet selventävät niitä rajoja, miten tekstejä tulkitaan huomioimalla niiden konteksti. Kulttuurinen konteksti määrittää sitä, mistä asioista voidaan puhua tai kirjoittaa. Kulttuurista kontekstia tarkastellaan sen mukaan, miten todellisuuden rakentuminen, sosiaaliset suhteet, roolit, arvot ja uskomukset tiedostetaan olemassa oleviksi. (Latvala 2005, 32–33). Näin on myös lyttyläläisten teemakirjoitelmien ja – haastatteluiden kohdalla.

Kokemukset yhdistetään yleismaailmalliseen, ja ne ovat samanaikaisesti myyttisiä ja historiallisia. Kerronta saa hahmonsa ja voimansa tämän vuorovaikutuksen kautta, ensimmäisestä miellelyhtymän kokemuksesta jokaiseen

seuraavaan mukaelmaan. Kuuntelijat, joille esitys antaa tietoa ihmisluonteen toiminnasta historiallisella hetkellä, yhdistävät kuulemansa omaan elämäänsä. Kertojat saavat yleisöltään mahdollisuuden toipua menneisyydestä ja hyödyntää ajan asettamaa etäisyyttä tapahtumiin, jotta he voivat taas uudelleen harkita niitä. Kerronnan merkitys, kuten sen muodot ja osat, voivat vain kasvaa kun menneisyys ohittaa nykyhetken. Kerronnan merkityksiä ei voida koskaan täysin ratkaista, sanoo yhdysvaltalainen filosofian tohtori ja folkloristi Samuel Schrager. (Schrager 1998, 298.)

Tarkastelen teemakirjoitelmissa ja teemahaastatteluissa kerrottuja muistoja ”miten” – kysymysten kautta. Muistoja sekä niiden kerrontaa on mahdollista tarkastella sen mukaan, miten kerrotaan tai muistellaan jotain ilmiötä tai tapahtumaa, miten kertomalla tulkitaan ja tuotetaan jotain (vaikkapa omaa historiaa, identiteettiä, lapsuutta tai nuoruutta), toteaa Taina Ukkonen (Ukkonen 2003).

6.1. Teemakirjoitelmien sisältämä kerronta

Teemakirjoitelmien sisältämä kerronta poikkeaa osittain esimerkiksi haastatteluista. Kun henkilö muistelee kirjoittaen, on hänellä lähes aina mahdollisuus lukea ja korjata aiemmin kirjoittamaansa, täydentää aiempia tulkintojaan sekä kirjoittaa tekstiään uudestaan ja uudestaan. Kirjoittamisen yhtenä erityispiirteenä on, että se antaa kirjoittajalle mahdollisuuden kontrolloida ajatusten ilmaisemista ja tietoisien minäkuvan ylläpitoa. Jyrki Pöysä tuo ilmi artikkelissaan, että kirjoittamisen tuottama intiimi minäkuva on nimenomaan harkitusti sellainen. Rentoutuneessa haastattelutilanteessa lipsahdukset tai spontaanit tunnustukset ovat paljon todennäköisempiä. (Pöysä 2006, 230.) Lyt tyläläisten teemakirjoitelmissa se, miten muistoja kerrotaan, on pääasiassa yksilökohtaista. Yhteistä kirjoituksille on se, miten mennyttä ei kritisoida tai liiemmin surra. Erilaisia tulkintoja menneisyydestä voidaan kyllä silti löytää niin sanotusti ”rivien välistä”.

Teemakirjoitelmat kertovat lyt tyläläisten maalaislasten arkielämästä sitä sen kummemmin kaunistelematta tai kauhistelematta. Kirjoitelmissa eräänä yhteisenä piirteenä on se, että niissä lapset esiintyvät arjen sankareina, jotka selviävät nokkeluutensa, taitojensa tai huumorinsa ansiosta esimerkiksi koulukurista, rokotuksista, ”täisyneistä”, sotavuosista kylässä tai noloista tilanteista. Lyt tyläläisten teemakirjoittajien sankaritarinat ovat liitettävissä laajempaankin selviytymiskertomusten kontekstiin. Talonpoikaista elämäntapaa on pidetty elämän sisäisen hallinnan esimerkkinä, väistämättömät olosuhteet on vain hyväksytty ja sopeuduttu siihen, mitä elämä tuo tullessaan (Korkiakangas 1996,

37). Näin oman sankarikertomuksensa kertoo tämä lyttyläläinen naisteemakirjoittaja:

Ensimmäinen muistikuvani koulusta on se, että sain siellä calmette-rokotuksen. Olin silloin noin neljän ikäinen. Se oli 1940-luvun loppupuolta. Rokotuksen antoi terveydenhoitaja, joka kävi koululla varmaankin kerran vuodessa. Rokotuksen urhoollisesti kestätyäni sain elämäni ensimmäisen Sisu-karkkiaskin tien toisella puolella sijainneesta Osuuskaupan myymälästä. (KMLA, LK 2008 TK/N/5.)

Ihmisen muisti on tarinallinen. Muisti rakentuu siten, että kaikki muistissa oleva liittyy kaikkeen muuhun, mitä siellä on. Tuoreista muistoista tulee osa vanhempia muistoja, kun uudet omaksutut asiat rakentuvat aiemmin opittuihin. Jotta muistettavat asiat jäisivät paremmin mieleen, pyrkivät aivot luomaan niille tarinoita. Välillä käy niin, että muistot sekoittuvat muistissamme, sillä ovathan tarinatkin punoutuneet yhteen aivoissamme. (Huotilainen 2013, 37–38.) Omien muistojen lisäksi toisten muistot ovat tärkeitä. Toisten muistojen avulla on mahdollista vahvistaa omaa muistiaan sekä nähdä, miten omat kokemukset ovat suhteessa yleiseen historiaan, eli maailmanhistoriaan (Latvala 2005, 80). Lyttyläläiset teemakirjoittajat kirjoittavat esimerkiksi sota-ajan kokemuksistaan, joita he vertailevat ja jakavat kohtalotovereidensa kanssa palatakseen niihin yksityisiin kokemuksiin, jotka liittyvät puolestaan yhteisöllisesti muistettuihin teemoihin.

Etenkin silloin, kun kerronnan aiheet ovat poikkeuksellisia, koetaan kertominen suurelle yleisölle merkitykselliseksi. Kerjuureissut, nälkä, metsässä piileskely lanttuja syöden, tavarapula, raskaat työt tai kuolemanpelko sodan vuoksi eivät tänä päivänä kuulu lasten ja nuorten kokemuksiin. Näiden teemojen kautta kertomukset korostavat kokemusten raskautta ja toivetta siitä, että uusi sukupolvi oppisi selviytymiskeinoja menneiltä sukupolvilta. Tekstit painottavat kykyä elää yhdessä rauhanomaisesti. Tekstit myös kehottavat suhteuttamaan nykyiset ongelmat historian taustaa vasten. (Latvala 2005, 235.)

Teemakirjoitelmien kautta lyttyläläiset heijastavat omaa identiteettiään ja paikkaansa kyläyhteisössä. Tämä tulee ilmi muun muassa niissä kirjoitelmissa, joissa kerrotaan sukupuolten ja sukupolvien välisistä suhteista, sekä työhön ja urheiluun liittyvistä fyysisistä ominaisuuksista (identiteetin muodostuminen esimerkiksi urheilusuorituksissa onnistumisen kautta). Teemakirjoittajat tarkastelevat omaa identiteettiään kertomuksissaan, joissa he kertovat itsestään osana maalaisyhteisöä ja kansakoulua. Lyttyläläisten teemakirjoitelmista välittyy se, miten tärkeää heille on kuulua tähän kyseiseen kyläyhteisöön ja miten vahvasti tämä vuorovaikutussuhde heidän identiteettiään määrittää. Kirjoitusten

kertomuksissa tuotetaan lisäksi käsityksiä siitä, minkälaista elämä Lyttylässä oli ennen.

Pirjo Korkiakangas puhuu siitä, miten kaksi ydinkertomusta näyttävät toistuvan menneen ja nykyisen lapsuuden tarkastelun retoriikkana. Toinen tulkitsee menneen ajan köyhäksi ja yksinkertaiseksi mutta onnelliseksi. Mennyt nähdään vastakohtana nykyajan liiallisena pidetyille vauraudelle, helppoudelle ja monimutkaisuudelle. Monien asioiden uskotaan tai uskotellaan olevan paremmin, jos entiseen voitaisiin palata. Toisessa menneen hahmottamistavassa löydetään edistyksen merkkejä myöhemmistä ajoista ja etenkin nykyajan lapsuudesta. Menneen tarkastelu ei siis ole vain idealisoitunutta nostalgiaa. Oman lapsuusajan huonojen puolten korostamiseen voi kietoutua edistyksen näkökulma, jonka mukaan elämä omassa lapsuudessa ei ollut suinkaan yksinkertaista ja turvattua, vaan puuttellista ja ankaraa. Kertomukset sankaruudesta, vaikeuksien voittamisesta ja niistä selviämisestä kuuluvat edistyksen merkkeihin. Muistelijä kokee, että vaikka edellytykset lapsuudessa ovat olleet huonot, on kaikesta huolimatta pysytty hengissä ja elämä otettu haltuun, eikä vastaava olisi onnistunut enää myöhemmiltä sukupolvilta. (Korkiakangas 1996, 332.) Lyttyläläisetkin tulkitsevat teemakirjoitelmissaan menneen ajan olleen yksinkertaista ja köyhää mutta onnellista. Toisaalta he kertovat edistyksen merkeistä vertailemalla omaa lapsuuttaan siihen, millaista nykyajan lapsuus on heidän käsityksensä mukaan.

Sodan ja rauhan vaiheisiin, työn ja koulutuksen mahdollisuuksiin ja pakotteisiin liittyvät kertomukset ovat yhteisiä vanhempien sukupolvien muisteluissa Pauliina Latvalan mukaan. Tekstit kertovat siitä, miten heidän sukupolvensa kokee toimintansa suhteessa edelliseen sukupolveen (Latvala 2005, 79). Tästä on kyse myös lyttyläläisten kirjoituksissa. Lähes jokaisesta teemakirjoitelmasta välittyy se, miten tärkeäksi ja arvostetuksi koulunkäynnin mahdollisuus ja töihin osallistuminen on koettu ja miten paljon niitä on arvostettu ja kunnioitettu. Varsinkin 1920–1950-luvuilla koulua käyneiden lyttyläläisten teemakirjoitelmista välittyy se, miten agraariyhteisön elämänpäiressä työn tekeminen, ahkeruus, sinnikkyys ja tunnollisuus ovat olleet tärkeimpiä lasten ja aikuisten ominaisuuksia.

Kertomus muodostuu narratiivisesti ja ilmenee tekstinä, toteaa Saara Tuomaala. Henkilöhahmojen toiminta ei välttämättä hahmotu kerronnallisesti, eivätkä tapahtumat esiinny tutkimusteksteissä ajallisesti kronologisessa järjestyksessä. Teksteissä rakentuva tietty perspektiivi, tai ”prisma”, sen sijaan jäsentää sekä yhdistää toisiinsa narratiivisten sisältöjen piirteitä. (Tuomaala 2004, 33.) Myös lyttyläläisten teemakirjoitelmissa on havaittavissa edellä mainittuja piirteitä esimerkiksi siinä, että tapahtumista ei aina kerrota ajallisesti oikeassa

järjestyksessä, sekä siinä, että henkilöhahmojen toiminta saattaa jäädä välillä hieman epäselväksi. Tällaisten piirteiden kautta muistitietoaineistolla, kuten esimerkiksi teemakirjoitelmilla, on oma rikkautensa ja sen kautta voidaan tarkastella muun muassa sitä, mitä kertoja tai vaikkapa teemakirjoittaja on pitänyt tärkeänä ja mistä syystä.

6.2. Muistelukerronta teemahaastatteluissa

Saara Tuomaala toteaa, että menneisyyttä ja historiaa tulkitaan narratiivisesti, eli mielekkäinä elettyinä ja tulkittuina kertomuksina, sekä samalla moraalisina kannanottoina elämään. Ihmisen historiallinen toiminta ja identiteetti rakentuvat narratiiveina. Tällaiset ajan, paikan ja inhimillisen toiminnan merkityksellistämisen rakenteet ovat luonteeltaan kerronnallisia. Voidaan siis todeta, että ihmiset elävät kertomuksia ja kertomuksissa. (Tuomaala 2004, 29.) Vaikken omaakaan yhtä konstruktivistista näkemystä narratiivisuuden todellisuudesta tai sen tieteellisesti paikkansa pitävyydestä kuin Saara Tuomaala, olen hänen kanssaan samaa mieltä siinä, että muun muassa muistelukerronnassa menneisyyttä ja historiaa tulkitaan narratiivisesti. Narratiivien lisäksi ihmisen identiteetti ja historiallinen toiminta rakentuvat esimerkiksi sattumien ja valintojen kautta. Menneisyys ja historia eroavat toisistaan siinä, miten niitä tulkitaan. Kuten lyttiläistenkin teemahaastatteluista voidaan päätellä, ihmiset elävät uudelleen kertomuksiaan niissä tilanteissa, joissa he kertovat niistä.

Lyttiläisten teemahaastattelujen kertomuksissa eletään uudelleen satakuntalaisen maalaiskylän elämää, lapsuuden aikoja ja kansakouluvuotia. Lyttiläiset teemahaastatellut kertovat muistoistaan nostalgisävytteisesti ja haastatteluista tarkasteltaessa eräs yhteinen piirre suurimmalle osalle haastatelluista näyttää olevan se, että heidän tavoitteenaan on kertoa muistonsa mahdollisimman tarkasti kaikkine yksityiskohtineen, muutamia haastateltuja lukuun ottamatta. Heille on tärkeää saada äänensä kuuluviin ja kertoa omaa tulkintaansa tietyistä menneisyyden tapahtumista. Toinen lyttiläisten teemahaastatteluja sävyttävä asia on huumori, jonka avulla heidän on mahdollista kertoa heille itselleen hieman epämukavistakin muistoista (esimerkiksi koulukuri, ks. liite 3.) Lyttiläiset kertovat muistoistaan pääasiassa minä-muodossa, mutta osassa muisteluista he siirtyvät kerronnassaan kolmanteen persoonaan. Tämä ilmenee niiden muistojen kohdalla, joissa muistellaan negatiivisävytteisimpiä asioita, kuten kansakouluun liittyvää kurinpitoa tai sotavuosien jälkeistä puutteen aikaa. Siirtyminen kolmannen persoonan käyttöön kerronnassa helpottaa hankalista muistoista kertomista, joista lyttiläiset eivät kuitenkaan halua täysin vaieta.

”Minä muistan”, muistelijä aloittaa kertomuksensa. Näin muistelijä osoittaa, että hän on aloittanut uuden kerrontajakson ja siirtynyt yleiseltä tasolta henkilökohtaiseen kerrontaan. Minä-muodossa oleva kerronta on omakohtaisuuden ja paikkansa pitävyyden tunnusmerkki. Kun puhuja ilmoittaa muistavansa, asettuu hän tietävän osapuolen asemaan, jolloin keskustelun muiden osapuolten on otettava vastaan hänen tietonsa. Muistelijä voi korostaa omakohtaisia aistihavaintojaan myös ilmaisuilla ”minä näin” tai ”minä kuulin”. ”En muista” – ilmaisua muistelijä käyttää silloin, kun hänen tarkoituksenaan on osoittaa, ettei asia kuulu hänen kokemuspäiriinsä. Käyttämällä tätä ilmaisua muistelijä voi myös korostaa sitä, että tulevassa puheessa on arkaluontoisia tai odotuksenvastaisia piirteitä. (Heimo 2010, 59.) Myös siinä, miten lytlyläläiset kertovat muistojaan teemahaastatteluissa, on nähtävissä vaihtelua ”minä muistan” – ilmaisusta ”en muista” – kommenttiin. Suullisen haastatteluaineiston lisäksi dvd-tallenteelta voi havainnoida kaikkea sitä, mitä ihmisen sanattomaan viestintään kuuluu. Jokaisella eleellä, asennolla tai katseen suunnalla on merkityksensä itse haastattelutilanteessa ja jälkikäteen tapahtuvassa tulkinnassa. Tarkasteltaessa sitä, miten lytlyläläiset kertovat muistojaan teemahaastatteluissa, on tärkeää kiinnittää koko ajan huomioita siihen, että dvd-tallenteen sisältämä videoaineisto on valikoitu ja koottu valmiiksi leikkaamattomasta materiaalista, siis sellaiseksi kuin se nykyisellään on, tietyin perustein ja määrättyistä lähtökohdista. Näin ollen katsojalle, kuten esimerkiksi tutkijalle, välittyy vain osa teemahaastatteluiden sisällöstä, johon hän ei itse ole ollut vaikuttamassa.

Muistamisen vastakohta, unohtaminen, sävyttää, suodattaa ja arvottaa puheita sekä kirjoituksia tapahtumista ja kokemuksista eri tavoin. Pirjo Korkiakankaan mukaan nykyisyyden ja menneisyyden kontrastointi on selväpiirteisintä vanhenemiseen liittyvässä lapsuuden muistelussa. Refleктоimaton nostalgia, katkeruuden purkaminen tai sankarikertomukset siitä, miten kurjista lähtökohdista huolimatta on jouduttu taistelemaan ja voittamaan oman elämänsä aikana kohdatut vaikeudet, voivat olla kannattelevana teemana muisteluun perustuvalla perinteellä. (Korkiakangas 1996, 331). Muistot syntyvät yksilöiden muistelusta ja muistamisesta. Rakennamme mennyttä koko ajan uudelleen nykyisyyden määrittämin ehdoin, jotka ovat peräisin omalta itseltämme, sekä yhteisöltä, jossa elämme (Nurminen 2013, 25). Tämä pitää paikkansa myös lytlyläläisten teemakirjoitelmien ja – haastatteluiden kohdalla.

Saara Tuomaala toteaa, että tutkijan ja kertojan välinen suhde nousee keskeiseksi haastattelussa huolimatta siitä, että kerrontaan vaikuttavat mahdollisesti myös muiden kuulijoiden reaktiot. Kertoja on haastattelutilanteen päähenkilö. Hän ilmaisee ja arvioi itseään, kokemuksiaan sekä kuulumistaan tiettyihin ryhmiin. Suhteessa haastattelijaan haastatellut ottavat itselleen vaihtelevasti tilaa ja

autonomisuutta kertojina. Haastatellut eroavat samalla toisistaan niin omakohtaisuudessa, kerronnan muodoissa kuin sisällössä. Usein haastatellut valitsevat ja muokkaavat kokemuskertomuksiaan sen perusteella, mitä he olettavat haastattelijan tai tutkijan haluavan kuulla. Haastattelussa ennalta määrätyn asiantuntijakohtaamisen viitekehys voi kuitenkin muuttua, sillä haastattelu on vuorovaikutusprosessi. Haastattelukysymysten kautta esille voi myös nousta sellaisia näkökohtia, joita kertoja tai haastateltu ei ole aiemmin pohtinut vakavasti tai puhunut niistä. (Tuomaala 2004, 40.) Siihen, miten lyttyläläiset kertovat muistojaan teemahaastatteluissa, on vaikutuksensa myös haastateltavan ja haastattelijan välisellä vuorovaikutussuhteella. Lyttyläläisille teemahaastatteluille yhteistä on se, että heille jokaiselle haastattelijalle on entuudestaan tuttu. Vaikka haastattelijat ottavatkin itselleen tilaa suhteessa haastattelijaan, kertovat he muistoistaan keskustelemaan tyyliin. Sitä, miten paljon lyttyläläiset haastatellut muokkaavat ja valitsevat kertomuksiaan sen mukaan, mitä he olettavat haastattelijan haluavan kuulla, ei täysin pysty tulkitsemaan teemahaastatteluaineistosta, sillä dvd-tallenteena ja valmiiksi koottuna materiaalina siitä ei välttämättä välity kokonaista kuvaa katsojalle. Kerronta elää haastattelutilanteiden, haastattelun aiheiden ja itse haastateltavien mukaan, ja vaikuttaa siltä, että haastateltavat pohtivat ja kertovat myös sellaisista asioista, joita he eivät ole aiemmin tarkemmin käsitelleet.

Haastattelujen muistelukerrontaan ja sen tulkintaan vaikuttavat siis kertojan ja tutkijan väliset erot. Samaa kieltä puhuvat ihmiset voivat antaa eri merkityksiä samoille ilmaisuille sekä liittää niihin tunteita ja mielleyhtymiä, jotka poikkeavat toisistaan. Saara Tuomaala mainitsee, että esimerkiksi yhteisen sukupuolen tai tuttuuden aiheuttama yhteisyys voi olla pikemminkin oletettua kuin todellista. Kokemuskertomusten muotoja ja sisältöjä muovaavat sukupuoli ja iän lisäksi se, millaisia haastateltavan ja haastattelijan yhteiskunnalliset asemat ovat (esimerkiksi tutkijan asema akateemisen instituution edustajana). Myös kertojan persoonallisuus, elämäkokemukset, maailmankatsomus ja muut ominaisuudet, kuten esimerkiksi terveydentila, muovaavat laajemmin haastattelun kerronnallisia valintoja sekä suuntautumista. Siihen, mitä kerrotaan ja miten, vaikuttavat lisäksi erilaiset kulttuuriset ja kollektiiviset odotukset ja normit. Vanhuuden muistelukerronnassa elämänhistoriaa ei voida hahmottaa valmiina tuotteena, joka koskisi tiettyä ajanjaksoa, vaan elämänhistoria hahmotetaan elämänkulun jatkuvasti muotoutuvana prosessina. Kaikki ne kokemukset, jotka ovat elämänkulun ja iän mukanaan tuomia, vaikuttavat lapsuudesta kertomiseen. Aika, sen tuomat elämäkokemukset ja yhteiskunnalliset prosessit ovat väliin tulevia muuttujia, jotka muovaavat lapsuuden omakohtaista muistamista ja tulkintaa. (Tuomaala 2004, 19 & 41.) Kaikki nämä edellä mainitut asiat vaikuttavat myös lyttyläläisten muistelukerrontaan. Mielenkiintoiseksi seikaksi lyttyläläisten

haastatteluaineiston tulkitsemisessa osoittautuu se, miten jokaiset elämänkulun ja iän mukanaan tuomat kokemukset välittyvät heidän kerronnastaan, joko suullisen tai sanattoman viestinnän välityksellä. Kuva siitä, millaista lyttiläisten maalaislapsuus oli 1920–1950-luvuilla, rakentuu omakohtaisten muistojen kautta.

Lyttiläisten muistojen tulkintaan liittyen herää kysymys siitä, että onko aika kullannut lyttiläisten muistoja? Kokevatko lyttiläiset 2000-luvulla muistellessaan tärkeäksi sen kertomisen, miten hyväksi kasvattajaksi silloin tiukkaa koulukuria pitänyt opettaja onkaan nykyhetkeen verrattuna osoittautunut? Jos tarkastellaan lyttiläisten teemakirjoitelmia ja –haastatteluja tältä näkökannalta, voidaan todeta, että kurinpidollisia keinoja käyttäneestä opettajasta kertominen on koettu lyttiläisten keskuudessa hyvin tärkeäksi, sillä kyseisestä opettajasta kerrotaan viidessä teemakirjoitelmassa ja 23 teemahaastatteluiden kohtauksessa. Lyttiläisten teemakirjoitelmissa ja –haastatteluissa ankaraa opettajaa muistellaan realistisesti, mutta myös korostaen ja arvostaen sitä, miten hyvä tiukkaa kuria pitävä opettaja tuolloin olikaan verrattuna siihen, millaisia lyttiläiset ajattelevat 2000-luvun koulunkäynnin ja opetuksen olevan. Tästä voidaan päätellä, että lyttiläisten muistelussa on tapahtunut se, että ankaraa kuria pitäneeseen opettajaan liittyvät ikävät muistot on ikään kuin unohdettu tai työnnetty taka-alalle, ja nykyään kyseinen opettaja piiryy lyttiläisten muistoihin arvostuksensa ansainneena ja kunnioitettavana henkilönä.

Pirjo Korkiakankaan mukaan lapsuuden ankeat hetket voidaan unohtaa kokonaan muisteltaessa. Onnellisuusmuuri, jonka muistelija kehittää muistoilleen, säilyy halkeamattomana ja lapsuus muistuu muistelijan mieleen kaikkine kokemuksineen mukavana, työt mielenkiintoisina ja palkitsevina. Tällainen muistelu ei kuitenkaan ole korostuneen nostalgista. Kertoja ei idyllisoi lapsuuttaan niin, että hän kaipaasi sitä, sen sijaan hän vain rapotoi kokemuksistaan. (Korkiakangas 1996, 164.) Lyttiläisten kertomuksissa kerrotaan pääosin onnellisesta lapsuudesta, vaikka lapsuuteen ja kouluvuosiin on kuulunut vähemmän iloisia hetkiä. Heidän kerrontatavoilleen yhteistä on se, että muistelutilanteissa ikään kuin raportoidaan menneisyyden tapahtumista, jotka liittyvät kansakouluun ja kouluvuosiin. Lisäksi lyttiläiset muistavat lapsuusaikojensa olleen elämyksellisesti rikkaampia, kuin mitä ne kenties silloin vuosikymmenten takaisessa lapsuudessa ovat olleet. Ikävät muistot ovat saattaneet saada nostalgisia piirteitä muistelun prosessin myötä. Lyttiläisten muistelussa aika kulta muistoja, ja mennyt voidaan muistaa nykyhetkessä parempana, kuin mitä se silloin tapahtumahetkellä olikaan.

Aika kultaa muistoja tutkimusprofessori Minna Huotilaisen mukaan siten, että aina kun otamme esille omana henkilöhistoriaamme liittyviä muistoja, niin väritämme niitä joka kerta itsellemme enemmän ymmärrettävään muotoon. Muistaminen on yhtenäisempää henkilöhistoriaan liittyen silloin, kun henkilö ajattelee omasta henkilöhistoriastaan positiivisesti. Jos ihminen on hyvin katkera, hän voi myös värittää muistojaan negatiivisempaan suuntaan. (Ylen aamu-tv 6.10.2014.) Yhteistä lyt tyläläisten teemakirjoitelmille ja – haastatteluille näyttää olevan se, että pääosa heistä muistelee menneisyyttään ja henkilöhistoriaansa positiivisesti, eikä heillä vaikuttaisi olevan sen suurempaa tarvetta värittää menneisyyttään katkeruuden vuoksi negatiivisesti.

Kerronta sisältää ristiriitaisuuksia, virheitä ja fantasioita. Niihin kannattaa suhtautua ongelmien sijaan resursseina, Anne Heimo toteaa. Kerronnan tulkintaa ohjaa ajatus siitä, että haastateltavilla on oikeus muistaa niin kuin he muistavat. Kertomiseen liittyy myös vaikeneminen, jota ei kuitenkaan pidä rinnastaa merkityksettömyyteen. Kerrontatilanteessa moni tärkeä asia voi olla vaikea pukea sanoiksi tai se voi olla liian kipeä kerrottavaksi. Toisaalta vaikeneminen voi olla myös strategista. Asioita voi jättää kertomatta useilla eri tavoilla suoranaisen vaikenemisen lisäksi, kuten esimerkiksi vitsailemalla, liioittelemalla, vähättelemällä, peittelemällä tai korostamalla tiettyjä kohtia. Tutkijan tehtävänä on pohtia, mikä on vaikenemisen tarkoitus ja mitä positiivisia tai negatiivisia vaikutuksia vaikenemisella on. Tärkeää on myös se, ettei tutkija tuomitse muistoja epäluotettaviksi tai vääriksi, hän vain toteaa niiden olevan erilaisia ja pyrkii selvittämään sitä, miksi ne ovat erilaisia. (Heimo 2010, 58.) Vaikeneminen on myös ihmisen puolustusmekanismi, jolla hän pyrkii välttämään itselleen ikäviltä, surullisilta tai traagisilta tuntuvien muistojen mieleenpalauttamisen ja niistä kertomisen.

Lyt tyläläisten teemakirjoitelmissa ja – haastatteluissa asioita jätetään kertomatta ja niistä vaietaan eri tavoin. Varsinaisen vaikenemisen sijaan lyt tyläläiset vitsailevat ja käyttävät huumoria kertoessaan itselleen epämukavista muistoista. Toisaalta ”Koulumuistoja Lyt tylästä” – dvd-tallenteen perusteella ei voi muodostaa kokonaista kuvaa siitä, missä kohdin haastatteluja lyt tyläläiset ovat vaienneet ja olleet hiljaa ja milloin he ovat siirtyneet humoristiseen kerrontaan, sillä dvd-tallenne on valmiiksi koostettu leikkaamattomasta materiaalista ja on selvää, että pitkät tauot ja hiljaiset hetket on rajattu siitä pois dvd-tallenteen tekijöiden ja leikkaajien toimesta. Teemakirjoitelmien kohdalla vaikenemiseen johtavien seikkojen tulkinta on hieman erilaista. Kirjoittajat vaikenevat tietyistä asioista vain jättäen kirjoittamatta niistä. Kuitenkin tekstien sisällöstä voidaan poimia kohtia, joissa kirjoittaja esimerkiksi vähättelee, liioittelee tai korostaa määrättyjä asioita.

Vaikka emme puhuisikaan mitään, voivat eleemme ja ilmeemme paljastaa meidät, sillä asentomme kertoo siitä, olemmeko jännittyneitä vai levollisia. Viestimme toisillemme itsestämme asioita myös silloin, kun olemme vaiti, sanovat Sirkka Hirsjärvi ja Helena Hurme. Haastattelutilanteessa eleet, ilmeet ja asennot tulisikin ottaa huomioon olennaisena osana kommunikaatiota, sillä tulkinnan kohteena ovat laajempien toimintojen muodostamat kokonaisuudet. Sanat ja eleet toimivat toistensa johtolankoina ja luotettavuuden kriteereinä suullisessa viestinnässä. Ei-kielelliset ilmiöt, aivan kuten sanat, kertovat ihmisen ajattelusta tai tietoisuudesta. Haastateltavan ja haastattelijan asentojen ja lisäliikkeiden lisäksi tutkija voi kiinnittää huomiotaan erilaisiin eleisiin. Eleet ovat välttämätön osa viestintäämme, ja ne tukevat puhettamme. Sanomansa vahvistamiseksi haastateltava voi käyttää erilaisia eleitä, kuten esimerkiksi huitaista kädellään jollekin pikkuseikalle tai iskeä nyrkkinsä pöytään korostaakseen suhtautumistaan johonkin asiaan. Hirsjärvi ja Hurme mainitsevat lisäksi, että eleet saattavat välittää puheesta poikkeavan ja aivan oman sanomansa. Eleet ovat sellainen osa haastattelukommunikaatiota, jota ei voida äänittää, paitsi jos haastattelijan käytössä on videokamera. (Hirsjärvi & Hurme 2011, 119–120.)

Seuraavassa teemahaastattelujen aineistoesimerkissä eleiden ja varsinkin liikkeiden merkitys korostuu, kun teemahaastateltu lyttyläläismies havainnollistaa esittämällä haastattelijalle, minkälaisia rangaistuskeinoja Lyttylän koulussa käytettiin hänen kouluaikanaan kurin palauttamiseksi:

TH/M/7: *Ankara opettaja se oli mut se oli hyvä et se vaati nii mut rangaistukset oli vähä liia kovia. Oleksää kuullu niist rangastuksist?*

HAAST: *Joku o kertonu jotaki mut kerro ny sää.*

TH/M/7: *No mää kerro ny semmose tää o kaikist pahi. Saanko mä noust ylös.*

HAAST: *Joo ole hyvä.*

TH/M/7: *Ankarin rangastus oli semmone että joutu tällai näi olemaa, ja sitte tota täyty ol toine jalka tällai ylhääl ja sit kädet edes. Tämä oli ankarin rangastus mitä minäki olin tuli jostaki pahanteost enkä mä koskaan tehny pahaa, heh. (SEKK, LK 2008 TH/M/7, 27:34.)*

Tulkitessaan lyttyläläisten henkilöiden teemahaastatteluja katsoja (ja tutkija) kiinnittää huomionsa suullisen viestinnän lisäksi videomateriaalin sisältämään ei-kielelliseen sanomaan. Lyttyläläisten teemahaastatteluaineistossa, joka on siis kuvattu videokameralla, on haastateltavien ja haastattelijan eleillä, liikkeillä ja asennoilla tärkeä osansa ja ne tukevat lyttyläläisten puhetta sekä kerrontaa. ”Koulumuistoja Lyttylästä” – dvd-talleenteelta välittyy myös se, miten omakohtaisten kokemusten todistusarvoa ei lähdetä kiistämään, vaan jokaisella teemahaastatellulla lyttyläläisellä on oma äänensä, joka on tasavertainen muiden

haastateltujen kanssa ja joka saa ansaitsemaansa arvostusta niin haastattelijan kuin muidenkin teemahaastateltujen taholta.

Minäkertomuksen sisällä itsen positiointi on aina retorinen valinta, toteaa Jyrki Pöysä. Erilaiset tilannekohtaiset intressit, persoonallisuuserot ja kulttuuriset arvot määrittävät itsen positiointia. Kertoja valitsee oman asemansa kertomuksensa henkilönä. Tähän on omat vaikutuksensa sillä, kokeeko kertoja olleensa vastuussa tapahtumista ja arvostetaanko tällaista osallisuutta kulttuurisesti. Kertoja voi kätkeä oman osuutensa tapahtumiin tai jättää kertomatta koko tapauksesta, mikäli toimintaa arvostetaan kulttuurisesti vain vähän tai se nähdään kokonaan kielteisenä. Oman osuuden korostaminen on luonnollisesti houkuttelevaa toiminnan ollessa kulttuurisesti ihailtavaa. Toisaalta erilaisten puhekäytäntöjen kautta voidaan pyrkiä rajoittamaan oman aseman esittämistä. Tästä Pöysä mainitsee esimerkkinä sananparren ”vaatimattomuus kaunistaa” painottamaan oman toimijuuden vähättelyn hyvettä. Sivusta tai asioiden ulkopuolelta seuraavien henkilöiden asemat jäävät keskeisen ja aktiivisen toimijan sekä näkymättömäksi jättäytyvän kokijan väliin. (Pöysä 2009, 331.)

Seuraavan teemahaastattelujen aineistonäytteen lyt tyläläismies positioi itsensä omaan kertomukseensa aloittamalla muistelunsa käyttämällä kolmatta persoonaa siirtyen sitten minä-muotoon. Hän ei kätke osuuttaan koulussa annettuihin rangaistuksiin, jotka tässä tapauksessa ovat vihkoon merkittyjä viivoja tarkoittaen aina viiden minuutin rangaistusta. Kertoja saattaa kokea olleensa vastuussa tapahtumista. Vaikka tällaisten rangaistusten saamisen muisteleminen ei ehkä olekaan helppoa tai mukavaa, on hänelle kuitenkin tärkeää kertoa tällaisestakin koulunkäyntiin liittyneestä asiasta, vaikkei se välttämättä olisikaan kulttuurisesti kovin ihailtavaa. Kyseinen lyt tyläläismies myös vitsailee muistellessaan, joka saattaa liittyä Anne Heimonkin mainitsemaan vaikenemiseen kerrontatilanteessa.

TH/M/1: Jos tunnil teki jotai jos puhu tai vilkuili tai supatteli kaverin kans ni tua siit sai ain viivan ja tää viiva tarkotti viittä minuuttia rangastuksena ja tua ne kerättii sit ain viiko päästä ku lauantainaki käytii viel kouluu ja mul oli niit viivoi sit kyl runsaasti. Mää luule et tais ol kaikkee enite mitä kenelläkää siel koulus ollu.

TH/N/6: No voi kauheeta oleppas sää ollu harmilline!

TH/M/1: Olen ollu kyl epätoivone oppilas ja tua, heh. (SEKK, LK 2008

TH/M/1 & TH/N/6, 29:43.)

Sosiaaliset, taloudelliset, terveyteen ja sukupuoleen liittyvät erot sekä vanhempien että opettajien kasvatusvalta olivat luomassa kansakouluun liittyviä lapsuuden kokemuksia. Lasten, opettajien, vanhempien ja kyläyhteisöjen välisessä vuorovaikutuksessa syntyivät kunkin kansakoulun mikropoliittiset käytännöt ja kokemukset. Ne tunteet, joita on koettu lapsuudessa ja

myöhemmissä elämänvaiheissa, liittävät yhteen kertomusten eri aikaulottuvuuksia. Vanhuusiän haastatteluissa on jälkiä siitä, miten nämä tunteet ovat kerrostuneen omakohtaisiksi ilmaisen ja toimimisen tavoiksi. (Tuomaala 2004, 355–356.)

Muistot ovat kertojan muistiin jääneitä elämyksiä hänen oman elämänsä tapahtumista. Kokemuskertomuksia tulisi lähestyä kerronnan lajina, joka liittää yhteen eri aikatasoja ja elämänvaiheita. Kokemuskertomukset antavat tietoa siitä, millainen kertojan eletty elämä on, mikä on hänen maailmankuvansa, sekä siitä, millaisia ovat hänen sosiaaliset mallinsa symbolisine merkityksineen. Muistot säilyttävät ja muokkaavat menneisiin aikoihin liittyviä kokemuskertomuksia välittyessään sukupolvelta toiselle. Esimerkiksi lapset eläytyvät kokijoiden kertomuksiin, kun he kuuntelevat, lukevat ja kertovat edelleen lähiyhteisön, perheen, suvun ja kylän tapahtumista. Historialliset tapahtumat limittyvät henkilökohtaisiin muistoihin yhteisön määrittellessä sitä, mikä on muistamisen arvoista menneisyyttä. Koulumuistot ja muut yhteiset kokemukset sekä normatiiviset elämäntapahtumat (esimerkiksi koulun aloittaminen ja sen päättäminen) auttavat oman elämänkulun jaksottamista. Muistelijat voivat kuvittaa yhteisiä kokemuksiaan yksityiskohdilla, jotka ovat hyvinkin henkilökohtaisia ja eloisia. (Tuomaala 2004, 36–37.)

Eletty lapsuus muovautuu kerrotuksi ja muistelluksi samanaikaisesti niin narratiivisten kuin elämäntavallisten jatkuvuuksien ja muutosten prosessissa. Kouluajasta kertovat kuvaukset muodostuvat toisinaan intensiivisiksi ja tarkoiksi. Tällaisissa eloisten muistojen muodostaneissa tihentyneissä episodisissa kokemuksissa tai kirkkaissa mielikuvissa korostuvat henkilökohtaisuus, tunnelataus ja ainutkertaisuus. Kertoja kokee uudelleen voimakkaan elämyksen kautta esimerkiksi traumaattisen kokemuksen tai tuntee pääsevänsä lapsuutensa maisemaan hetkeksi takaisin. Eloiset muistot, jotka jäsentävät kokemuskertomuksia, tarjoavat erityisen lähdemuodon ja tulkinnallisen haasteen lapsuuden suullisen historian tutkimukselle. Lapsuuden tunnepitoisia kokemuksia pidetään lapsuuskertomusten erityisenä piirteenä, ja lapsuuden muistot syntyvät ensimmäisten elämysten tuoreudesta, joita ei voi hahmottaa samalla tavalla aikuiselämän muistoista. Toisaalta muistelukerronnassa yksittäiset muistikuvat yhdistetään loogisesti eteneväksi ja reflektoiduksi kertomukseksi, eikä aikuisella ole enää samanlaisia ajattelun ja muistin rakenteita, joita hänellä lapsuudessaan oli. (Tuomaala 2004, 332.) Lapsuuden tunnepitoiset kokemukset eivät ole siis enää täysin saavutettavissa aikuisena niitä muisteltaessa eikä lapsuus ole tavoitettavissa täsmälleen sellaisena kuin muistelijä muistaa sen olleen, mutta eloisten muistojen avulla muistelijä voi kokea pääsevänsä hetkeksi takaisin lapsuuteensa tunne-elämyksiin ja tapahtumiin.

7. Miksi muistoja kerrotaan?

Muistoja kerrotaan muun muassa siksi, että halutaan palata hetkeksi menneeseen, muistella rakkaita muistoja yhdessä toisten kanssa tai esimerkiksi vertailla menneisyyttä ja nykyhetkeä.

Muistoja ja tarinoita kertomalla on aina ymmärretty ja selitetty niin jokaisen omaa elämää, kuin ihmistä koskettavienkin yhteisöjen elämää. Sosiaalinen elämä itsessään on narratiivista. Kertomalla ihminen tuottaa merkityksiä ja ymmärtää maailmaa, joten kertominen ja elämä ovat vahvassa yhteydessä toisiinsa. Ihminen jäsentää elämänsä tapahtumia kertomalla, kun samanaikaisesti hän rakentaa niistä mielessään johdonmukaisen kokonaisuuden. Narratiivisilla projekteilla, joista ihmiselämä rakentuu, on aina alkunsa, käännekohtansa ja päätöksensä. Ne tarinat, joita elämästä kerrotaan, jäljittelevät tätä edellä mainittua rakennetta, joka ihmiselämäänsäkin sisältyy. Kertomalla ei pelkästään heijasteta tai kuvata todellisuutta, vaan kertominen on myös tulkitsevaa ja tuottavaa. Kertomukset ovat osia todellisuudesta, eivät esimerkiksi ikkunoita todellisuuteen, näin on Taina Ukkonen artikkelissaan todennut. (Ukkonen 2003.)

Muistot saattavat olla vääriä, sanoo tutkimusprofessori Minna Huotilainen. Hänen mukaansa muistiimme tallentuvat asiat tulevat havaintojärjestelmiemme kautta, ja jo havaintojärjestelmät tekevät virheitä (muistamme todellisuudessa kumisaappaiden värin väärin, mutta meillä on kuitenkin tunne, että muistamme värin hyvin tarkasti). Huotilaisen mukaan voisi oikeastaan sanoa, että kaikki muistomme ovat vääriä, sillä emme havaitse kaikkia asioita ja osan niistä havaitsemme omasta näkökulmastamme käsin, puutteellisesti ja värittyneesti. Muistoa väritetään vielä vuosien kuluessa lisää jokaisella kerrontakerralla. Muistot voivat olla myös kollektiivisesti vääriä. Esimerkiksi perheellä tai ryhmällä voi olla tapana muistella ja toistaa samaa kertomusta tietystä tilanteesta tai tapahtumasta. Tämä on kyseisen ryhmän yhteinen muisto. Ne yhtäläisyydet tai erot, mistä he nykyhetkessä puhuvat ja mitä siinä tilanteessa oikeasti tapahtui, eivät enää olekaan niin tärkeitä kuin se yhteinen puhuminen ja asian yhdessä muisteleminen. Muisteleminen on ikään kuin yhteinen muisto, sanoo Huotilainen. (Ylen aamu-tv 6.10.2014.)

Jaamme muistoja niistä tapahtumista ja tilanteista, jotka koemme yhteisiksi. Muiden muistot voivat täydentää muistojamme tai vahvistaa niitä. Muistomme ovat henkilökohtaisia. Ne voivat silti liittyä muiden ihmisten muistoihin esimerkiksi samoista tapahtumista, vaikka menneet muistomme perustuvat ensisijaisesti henkilökohtaisiin kokemuksiimme. Näin henkilökohtainen historiamme muodostuu sekä yksilöllisistä että kollektiivisista kokemuksista,

jotka säilytämme muistoissamme. Kertominen on olemukseltaan vuorovaikutusta ja kokemusten jakamista. (Korkiakangas 1996, 50.)

Muistojen yhteisölliseen piirteeseen kuuluu se, että muistot tulee jakaa ja välittää muille. Tätä käsitettä voidaan nimittää kommunikatiiviseksi muistiksi (Heimo 2009). Muistilla on erilaisia kerrostumia, joita ovat kommunikatiivinen, kollektiivinen ja kulttuurinen. Näistä saksalaisen historioitsijan ja kulttuurintutkijan Jörn Rüsenin mukaan kommunikatiivinen muisti on keveimmin institutionalisoitunutta. Se liittyy erityisiin kokemuksiin ja historian tapahtumiin, se vahvistaa yhteisön yhteenkuuluvuutta ja se on tyypillisimmillään sukupolvien välistä keskustelua. Kommunikatiivinen muisti on liitettävissä kollektiiviseen muistiin, joka puolestaan liittyy laajemman yhteisön yhteisen menneisyyden kokemukseen. (Virta 2011, 69.)

Jan ja Aleida Assmann, saksalaiset egyptologit, jakavat muistin kolmeen eri tasoon: sisäiseen, sosiaaliseen ja kulttuuriseen. He ovat esittäneet kommunikatiivisen ja kulttuurisen muistin käsitteitä vaihtoehtoksi kollektiiviselle muistille, kirjoittaa Anne Heimo. Assmannien mukaan sisäisen muisti on puhtaasti yksilöllistä, eli mentaalista ja kognitiivista muistia. Jan ja Aleida Assmann määrittelevät kommunikatiivisen muistin luonteeltaan sosiaaliseksi. Se on tapahtunut lähimenneisyydessä aikalaisten kesken, käsittäen enintään kolme tai neljä sukupolvea. Assmannien nimittämä kulttuurinen muisti puolestaan on muisti, joka ulottuu tuhansien vuosien päähän ja joka sisältää kyseiselle kulttuurille merkityksellisiä piirteitä. Kulttuurinen muisti on nähtävissä esimerkiksi rituaaleissa ja erilaisissa perinnetuotteissa. (Heimo 2010, 41.) Lyttyläläisillä teemakirjoittajilla on jokaisella oma motiivinsa juuri tiettyjen muistojen kertomiseen, he haluavat viestiä niiden kautta erilaisia asioita, sekä esimerkiksi herätellä keskustelua sukupolvien välille.

Mikä on sosiaalista suullisessa historiassa? Samuel Schragerin mukaan silloin, kun puhumme siitä, mitä on tapahtunut, piirrämme samalla kuvia kansanelämästämme. Toimimme aikakirjojen tapahtumien kapasiteettien mukaan, jotka lähentyvät elämäämme ja joista teemme historian kautta tulkintoja. Annamme yleisöllemme pääsyn näihin kokemuksiin, joita esitämme eri näkökulmista. Pääsemällä hetkeksi sisään toisten näkökulmiin kuuntelijat saavat kokea sosiaalisia suhteita, joita on merkitty kuvaamaan tapahtumia. Suulliset historioitsijat, jotka työskentelevät näiden viestien elvyttämiseksi ja niiden merkitsemiseksi, voivat paremmin ymmärtää sen, mistä heidän kuulemissaan tarinoissa on todella kyse. (Schrager 1998, 288.)

Tarinat ja muut päätelmät ovat vastavuoroisesti sekoittuneet keskenään. Ne haastavat ja tarkistavat, ehdottavat ja vaativat toisiaan. Tarina ilmentää sitä, millaisia kokemusten luokat ovat, kun kuvaus vihjaa olemassaolon lukemattomista juonista. Näiden muotojen sidonnaisuus perustelee sen, minkä uskotaan olevan suullista historiaa. Se on todellisuuden johdonmukainen käsittäällistämisen tapa ja yksi puheen laji. Sen ytimessä, mikä on sosiaalista suullisessa historiassa, on symbolinen laatu toiminnan ja merkkien rajoilla, jossa ”minä” tarkoittaa että yksi puhuu ja ”me”, ovat niitä, jotka nimeävät puhujan jäsenyyden ryhmissä, Schrager sanoo. (Schrager 1998, 297.)

Oman minuuden kokeminen ja määrittely, eli subjektiivisuus, on jatkuva vuorovaikutuksellinen prosessi ja sitä luodaan tiettyjen kerronnallisten ja retoristen keinojen avulla myös erilaisten ”näkymättömien” kuulijoiden kanssa. Varsinkin omakohtainen kerronta, joka koskee identiteettiä, sisältää kiinteitä, pysyvyyteen pyrkiviä osia, joilla kertoja rakentaa henkilökohtaista ja sosiaalista jatkuvuuttaan. (Tuomaala 2004, 41.) Miksi lyttiläiset kertovat muistojaan? Teemakirjoitelmien ja teemahaastattelujen aineistoista voidaan päätellä, että muistojen kertomiselle on olemassa erilaisia syitä. Lyttiläiset haluavat kertoa heille hyvin tärkeistä kansakouluajoista, jotka ovat rytmittäneet kylän maalaislasten arkielämää. He vertailevat kertoessaan mennyttä ja nykyä. Kertomisen haluun vaikuttavat osaksi myös taustalla vallitseva lyttiläisten oman kylän ja koulukartanon yhteishengen korostaminen sekä tähän liittyvään keskusteluun osallistuminen. Yhtenä kertomisen motiivina on omakohtaisten kokemusten jakaminen muille ja niiden saaminen talteen tulevia sukupolvia varten. Lisäksi jokaisella teemakirjoittajalla ja – haastatellulla on omat, henkilökohtaiset tarkoituseränsä muistojensa kertomiseen.

Menneisyytemme ja henkilökohtainen historiamme rakentuvat sekä yksilöllisistä että kollektiivisista aineksista. Muistomme ovat henkilökohtaisia, mutta ne voivat liittyä myös muiden muistoihin samoista tapahtumista. Muisteltaessa voidaan viitata niihin asioihin, jotka on omaksuttu toisilta. Muistelu voi myös ikään kuin rakentua toisten kerronnalle. Kollektiivisen ja yksityisen kohtaaminen muistoissa sekä toisaalta muistojen kietoutuminen kertomishetken lapsuuskäsityksiin ovat muistitietoon ja muistoihin perustuvien lapsuuskäsitysten tutkimisen yhtenä ongelmana. Kun muistellemme lapsuutemme tapahtumia, konstruoinne sekä menneisyyttämme että nykyisyyttämme ja arvioimme itseämme niiden suhteen. Omaelämäkerrallinen tieto on luonteeltaan persoonallisen temaattista omaelämäkerrallisen muistin liittyessä henkilökohtaisiin päämääriin. Lapsuudesta kerrotaan yleensä omasta mielestä kokemuksellisesti merkityksellisiä asioita, joten lapsuuteen liittyviä muistoja ei voi irroittaa muistelijan omista tematisoinneista. Tematisointi ja omavalintaisuus koskevat myös

varhaislapsuuteen sijoittuvia tapahtumia, jotka ovat toisilta omaksuttuja, sekä perhe- ja taustatietoja, jotka esitetään omaelämäkerrallisina faktoina. Näiden kautta ikään kuin perustellaan valittuja tematisointeja. Tästä johtuen lapsuuden muistojen kyselijän ja analysoijan tehtävänä on käydä jatkuvaa neuvottelua omien tematisointiensa ja kertojan tematisointien kesken. (Korkiakangas 1996, 50 & 53.)

Muistot ja niiden kertominen herättävät tarkastelemaan sitä, onko ennen kaikki ollut paremmin kuin nyt. Tähän sisältyy muistojen nykyhetkessä tulkitsemisen problematiikka. Muistoja voidaan kertoa vertailemalla muisteltuja asioita sen mukaan, miten ne olivat ennen ja miten ne ovat nyt (Korkiakangas 1996, 330). Sitä, minkälaisia muistot aikaisemmin olivat ja oliko ennen kaikki oikeasti paremmin, on nykyhetkessä elävän muistelijan tai kertojan mahdotonta saavuttaa. Muistelijalla ei ole käytössään aikakonetta. Niin muistoissa, kerronnassa kuin kulttuurissa ylipäätään ajalla on keskeinen rooli.

Käsitys siitä, mikä on totta, liittyy hyvin kiinteästi muistamiseen ja omakohtaiseen kokemukseen. Kun joku kertoo kokeneensa jotain, yleisen olettamuksen mukaan sitä pidetään totena eikä sitä kyseenalaisteta. Silti siihen, miten henkilökohtaisesta tapahtumasta kertoja rakentaa uskottavan kertomuksen, sisältyy useita kerronnallisia ratkaisuja. Muistoistaan kertoessaan ihmiset haluavat painottaa tiettyjä asioita kertomuksellaan. Siksi ihmiset manipuloivat totuutta, unohtavat ja sekoittavat erilaisia asioita kertomuksissaan. Italialaisen Luisa Passerinin, suullisen historian (oral history) tutkijan ja historian professorin, mukaan kaikki omaelämäkerrallinen kerronta on totta. Omaelämäkerrallisen kerronnan tulkitseminen tehtäväksi jää selvittämään, missä mielessä, missä kohdin ja missä tarkoituksessa se on totta. Kun kokemus on omakohtainen, on sen todistusarvo kiistämätön. Kertoja vetoaa omakohtaisiin kokemuksiin vakuuttaakseen kuulijansa kokemuksen aitoudesta. Silminnäkijätodistuksia on pidetty luotettavina sekä joskus ainoana keinona tapahtuman ”autenttisuuden” tavoittamiseksi, vaikka muistitiedon lähdearvoon onkin suhtauduttu epäillen. Omakohtaisuuden vaatimus liittyy erityisen vahvasti varsinkin sotakokemuksiin, sillä yleisen käsityksen mukaan vain ne, jotka ovat taistelleet rintamalla tai selviytyneet keskitysleireiltä, voivat tietää ja todistaa näistä tapahtumista. Omakohtaisuuden vaatimuksen ollessa niin vahva ei niillä henkilöillä, jotka ovat kokeneet sodan kotirintamalta käsin tai jotka ovat kasvaneet sotamuistojen parissa, ei ole yhtäläistä oikeutta puhua kokemuksistaan sotakokemuksina. (Heimo 2010, 57 & 59.)

Tutkimusprofessori Minna Huotilainen puhuu muistojen värittämisestä. Hän sanoo, että joka kerta kun otamme pitkäkestoisessa muistissamme olevan asian

esille, vahvistamme muistelemalla kyseistä asiaa ja samalla myös vääristämme sitä. Jokaisella kerralla, kun puhumme tietystä vanhasta tapahtumasta, väritämme sitä tämän hetken näkökulmasta erilaiseksi. Tällöin se, mikä on ollut oikeasti totta, heikkenee kerta kerralta ja se värittyy aina entistä enemmän sen hetken tulkinnan mukaan. Huotilainen toteaa myös, että käytämme tietoa menneestä, jotta voimme suuntautua tulevaan. Tietyt asiat painuvat mieleen esimerkiksi siten, että jos johonkin tilanteeseen on liittynyt voimakkaita tunteita, niin silloin ne kaikkein todennäköisimmin tilanteeseen liittyneet asiat siirretään muistiin. Myös toistuminen, eli jos vaikkapa samaa asiaa on toistettu moneen kertaan, vaikuttaa asian siirtymiseen pitkäkestoiseen muistiin. (Ylen aamu-tv 6.10.2014.) Muistojen värittyminen ja se, että muistoja tulkitaan eri tavoin jokaisessa kerrontatilanteessa, kuuluvat muistitiedon luonteeseen, eikä muistitiedon tutkimuksessa nähdä tieteellisesti vääränä seikkana sitä, että alkuperäistä totuutta heikennetään kerta toisensa jälkeen ja että kertoja ”vääristelee” asioita muistellessaan. Myös Lyt tyläläiset teemakirjoittajat ja – haastatellut värittävät muistojaan aina uudelleen niitä muistellessaan ja niistä kertoessaan. Se, miten Lyt tyläläiset värittävät muistojaan enemmän tai vähemmän tulee ilmi muun muassa erilaisissa kerrontaan liittyvissä tavoissa ja piirteissä (esimerkiksi huumorin käyttö, nostalgisesti sävyttyneet muistot, vaikeneminen tai vähättely). Lyt tyläläiset tulkitsevat muistojaan jokaisessa kerrontatilanteessa aina eri tavalla ja eri näkökulmista käsin, eikä tämä vähennä silti heidän kertomansa arvoa. Kulttuurintutkimuksen kannalta juuri ne asiat miten ja miksi muistoja väritetään ja vääristetään nykyhetken näkökulmasta käsin, sekä miten ja miksi kukin muisteli suhteuttaa tietojaan menneestä nykyhetkeen muistellessaan, tekevät muistista ja muistitiedon tutkimisesta tärkeää ja antavat tälle tutkimukselle omat erityispiirteensä ja rikkautensa.

8. Lopuksi

Sisäisen tarinan avulla määrittelemme identiteettiämme ja sijoitamme yksilöllisen elämämme laajempaan sosiaaliseen kokonaisuuteen. Ilmaisemme ja muodostamme sisäistä tarinaamme niin kerronnassamme kuin toiminnassamme. Emme kuitenkaan kerro jokaista kertomustamme emmekä toteuta kaikkia suunnitelmiamme. Tällöin sisäisen tarinan osat jäävät piiloon. Tulkitsemme elämäntilannettamme, elämässämme tapahtuvia asioita ja muutoksia sisäisen tarinamme avulla. Nämä sisäiset tarinamme ovat muodostuneet, kun olemme soveltaneet yksilölliseen tilanteseemme, toimintaamme ja kokemukseemme kulttuurisesta tarinavarannostamme ja kokemushistoriastamme saamiamme malleja. (Hänninen 2003, 20, 50 & 58.)

Tarinametaforan avulla on mahdollista tarkastella ihmisen identiteettiä ja elämänkulkua. Ihminen on itse kuvaamansa tai elämänsä elämän tarinan päähenkilö. Eletyssä tai kerrotussa tarinassa päähenkilöstä piirtyy esiin hänen minuutensa, ja näin ihminen rakentaa omaa identiteettiään tarinan kautta. Tarinanäkökulmasta tarkasteltava ilmiö on muuttuva ja kontekstisidonnainen ja sillä on merkityksensä. Tarinametaforaa voidaan lähestyä ja tulkita kahdella eri tavalla. Ensimmäisessä ajattelutavassa ihminen esittää verbaalisesti jälkikäteen hahmottamaansa kuvaa elämänsä kulusta ja tapahtumista. Ihminen kehittää tarinan kokemuksen jäsentäjäksi, sillä elämän ajatellaan tässä kohdin olevan kaoottinen sarja tapahtumia, jotka saadaan jälkikäteen järjestykseen hahmottamalla ne eteneväksi ja loogiseksi tarinaksi. Ihmisten kertomukset on nähtävä rekonstruktioina, joita kerronnan säännöt ovat muokanneet. Kertomusten, joita ihmiset kertovat elämänkulustaan, ei voida katsoa olevan yksi yhteen - kuvauksia siitä, miten tapahtumien kulku todellisuudessa tapahtui. Toinen tarinametaforan ajattelutapa pitää tarinan ja elämän yhteyttä vielä vahvempana kuin ensimmäinen. Siinä tarina nähdään kulttuurisena tapahtumien jäsennostapana niin kertomuksissa kuin itse elämässä, ja tarinuus on jo tapahtumapaikalla läsnä. Elämisen prosessi muovautuu tarinoiden ohjaamana ja merkityksellistämänä, sillä ihminen tuottaa elämällään tarinaa. Hän soveltaa omaan tilanteeseensa henkilöhahmojen ja juonen kulun tyyppejä, joita hän löytää kulttuurisesta varannosta. Tarinat voidaan siis nähdä joko jälkikäteiskonstruktioina tai läsnä olevina elämisen prosessissa. Yhteistä näille ajattelutavoille on se, että yksilölliset ja ainutkertaiset elämäntarinat perusmuodoiltaan ovat ammennettuja yhteisestä kulttuurisesta varannosta. (Hänninen 2000, 93–94.)

Muistitiedon tutkijana tässä tutkimuksessa tehtävänäni oli selvittää sitä, miksi ja miten muistoja kerrotaan. Tutkimusaineistonani olivat Lyttilän koulukartanoon liittyvät muistot, joita lyttiläläiset kertoivat teemakirjoitelmien ja – haastatteluiden muodossa. Tavoitteenani oli lisäksi kiinnittää huomiotani siihen, minkälaisista muistoista lyttiläläiset kertoivat, sekä siihen, mitä muistojen kertomisella haluttiin viestiä. Teemakirjoitukset ja teemahaastattelut muodostivat tutkimukseni tutkimusaineiston, jolloin kertojien äänet toimivat samalla tutkimukseni ääninä. Näissä molemmissa muistitiedon kertomistavoissa lyttiläläiset tuottivat uudelleen niitä muistojaan, jotka liittyivät koulukartanoon. Lyttilässä nykyään asuvat ja ennen asuneet henkilöt olivat sekä teemakirjoittajina että informantteina. Tutkimusaineisto teemakirjoituksineen ja – haastatteluineen oli siis vahvasti tämän aineistolähtöisen tutkimukseni pääosassa. Teemakirjoitelmien ja – haastatteluiden aineistonäytteiden tarkoituksena oli auttaa lukijaa muodostamaan mielikuvia sekä ymmärtämään sitä, miksi, miten ja minkälaisista muistoistaan lyttiläläiset ovat halunneet kertoa. Aineiston

analysointi ja tarkastelu onnistui kiinnittämällä huomiota muisteluun, muistojen erityispiirteisiin ja niiden rakentumiseen. Sitä, millaisia kulttuuria ja yhteiskunnallisia kuvaavia faktoja muistitietoaineistosta oli mahdollista löytää, määrittivät tämän tutkimuksen lähtökohdat.

Tätä tutkimusta tehdessäni olen päätenyt erilaisiin tutkimustuloksiin, joista kerron seuraavaksi. Tutkimukseni tarkoituksena oli siis selvittää sitä, miten ja miksi muistoja kerrottiin Lyttilän koulukartanosta. Tarkastelin muistelukerrontaan liittyviä asioita Lyttilän koulukartanosta kerrottujen muistojen kautta lyttiläläisten henkilöiden teemakirjoitelmien ja – haastatteluiden muodossa. Tutkimuksellisenä tavoitteenani oli lisäksi kiinnittää huomiotani siihen, mistä muistoistaan lyttiläläiset kertoivat ja mistä syistä, sekä siihen, mitä he mahdollisesti viestivät muistojensa kertomisella. Tutkimusaineiston lyttiläläisten teemakirjoitelmiin ja – haastatteluihin liittyen molemmissa aineistomuodoissa oli kyse muistitiedon keräämisen ja jälkipolville tallentamisen lisäksi myös samalla muistitiedon tuottamisesta. Tällä oli vaikutuksensa tutkimukseni tuloksiin ja johtopäätöksiin. Olen selvittänyt tässä tutkimuksessani myös niitä ilmiöitä, jotka ovat liittyneet agraarisessa kulttuurissa tapahtuneisiin muutoksiin. Tällaisia muutoksia ovat olleet esimerkiksi oppivelvollisuuden lisääntyminen, kansakoulun perustaminen Lyttilän kylään, koulunkäynnin ja työnteon vaikutus lyttiläläisten lasten arkielämään, köyhyyden ja kurinpidon kokemukset, sekä sotavuodet.

Yhtenä muistitiedon tutkijan mielenkiinnon kohteenani oli selvittää sitä, miten muistojen kautta on heijastettu inhimillistä toimintaa ja miten kertomukset ovat jäsentäneet lyttiläläisten ajattelua. Vaikka olenkin lähestynyt tutkimusaineistoani osaksi narratiivisen näkökulman kautta pohtien sitä, miksi ja miten muistoja kerrotaan, olen myös havainnut, että muistitietoaineistoja voidaan lähestyä monella eri tavalla riippuen siitä, minkälaista uutta tietoa tutkija haluaa tutkimuksellaan saada aikaan ja minkälaisen suurennuslasin kautta hän aineistoaan katsoo. Tässä tutkimuksessani olen siis tutkinut sitä, miten ja miksi muistoja kerrotaan lyttiläläisten teemakirjoitelmissa ja – haastatteluissa. Vastauksia tähän kysymykseen on useita, mutta tämän tutkimuksen myötä olen päätenyt siihen, että lyttiläläiset valitsivat kulloisessakin ajassa ja kerrontatilanteessa sen, miten ja miksi he muistojaan kertoivat sen mukaan, mitä heidän ympärillään oleva kulttuuri ja yhteisö määrittivät muistamisen arvoiseksi. Siihen, miten lyttiläläiset kertoivat muistojaan, oli vaikutuksensa sillä, mitä kertojat halusivat tuoda muistelukerronnassaan esille tai vastaavasti mistä asioista he halusivat vaieta. Kertomiseen tai kertomatta jättämiseen lyttiläläisillä oli siis erilaisia syitä. Kerrontaan oli vaikutusta esimerkiksi sillä, mihin laajempaan keskusteluun he halusivat osallistua, mihin asioihin he halusivat ottaa kantaa (esimerkiksi vertaillen menneisyyttä ja nykyaikaa), minkälaisessa

tilanteessa muistoja kerrottiin, minkälaisia asioita yhteisö piti muistamisen ja kertomisen arvoisina sekä minkälaisia muistoista kertomisen tapoja he olivat oppineet ja omaksuneet. Lyttiläisten muistojen kerääminen, tallentaminen ja tuottaminen vaikuttivat myös siihen, miten kansakouluun liittyvistä muistoista kerrottiin. Taustavaikuttajina toimivat vielä lisäksi teemahaastatteluiden haastatteli työryhmineen sekä minä tutkijana. Näin ollen sillä, miten lyttiläiset kertoivat muistojaan, oli vaikutuksensa yksilöstä yhteisöön ja sitä kautta laajemmin kulttuuriseen kontekstiin.

Tutkijana minulla oli myös tavoitteenani tarkastella teemakirjoitelmien ja – haastatteluiden kautta sitä, mistä muistoista lyttiläiset kertoivat, sekä sitä, mitä he viestivät muistojensa kertomisella. Tutkimukseni osallistui omalta osaltaan myös siihen muistitietotutkimukseen liittyvään keskusteluun, jossa pohditaan muun muassa sitä, mitä eri asioita menneisyyden ja kulttuurin tutkimus sisältävät, miten ja mistä syistä muistitietotutkimuksessa unohdetaan ajatus niin sanotusta perinteisestä menneisyyden tulkinnasta, sekä miksi on ylipäättään tärkeää tutkia menneisyyttä ja sen ilmiöitä. Tutkimukseni aihe on jatkuvasti ajankohtainen, sillä hahmotamme menneisyyteemme liittämiemme tulkintojen kautta tulevaisuutta, omaa identiteettiämme sekä omaamme ja muiden paikkaa yhteisössä. Lisäksi suhteemme menneisyyteen on meistä aina kiinnostavaa, esimerkiksi yhteiskunnallisessa murroksessa. Muistitieto toimii näin kulttuurin ymmärtämisen keskeisenä välineenä. Kulttuuri määrittelee esimerkiksi sitä, minkälaisista muistoista on sopivaa kertoa ja minkälaisia muistoja voidaan pitää arvokkaina muistamisen kannalta. Tutkimuksessani olen pyrkinyt selvittämään muun muassa sitä, minkälaisia muistoja lyttiläiset ovat pitäneet niin arvokkaina, että he ovat halunneet kertoa niistä. Siihen, mikä on muistamisen arvoista, etsitään muistitiedon tutkimuksessa vastausta. Analysoidessani lyttiläisten teemakirjoitelmia ja – haastatteluja tulinkin siihen johtopäätökseen, että siihen, minkä lyttiläiset katsoivat olevan muistamisen arvoista, oli vaikutuksensa sillä, minkälaisia asioita lyttiläisten kyläyhteisö piti tärkeinä, miten he tulkitsivat menneisyyttä nykyhetkestä käsin ja millainen tarve heillä oli osallistua historialliseen keskusteluun.

Tarkastelin lyttiläisten muistelemaa menneisyyttä eräänlaisina menneisyyden esityksinä, eli kielellisesti ja kuvallisesti tuotettuina representaatioina. Näillä esityksillä on kytköksensä aina myös aiempiin esityksiin menneisyydestä ja tällaiset representaatiot perustuvat myös valikoituihin ja osittaisiin näkökulmiin. Representaatiot, eli menneisyyden esitykset, eivät ole täydellisiä esityksiä menneisyydestä. Lyttiläiset rakensivat omia esityksiään menneestä Lyttilän koulukartanoon liittyen valitsemalla muistellessaan tiettyjä aineksia sekä samalla jättäen pois jotain toisia aineksia. Representaatioita tuotetaan siis aktiivisesti ja

niiden avulla vaikutetaan niihin tulkintoihin, joita meillä on menneisyydestä. Representaatioilla myös kuvataan menneisyyttä ja niiden kautta jäsennetään ja tuotetaan uudelleen menneisyyttä koskevia tulkintoja. Sekä lyttiläiset teemakirjoittajat ja – haastateltavat että minä itse tutkijana ja tulkintojen tekijänä tuotimme erilaisia representaatioita, eli siis menneisyyden esityksiä.

Erilaisia tutkimusmenetelmiä käyttämällä tutkija saa tietoa tutkimuskohteestaan. Tutkimusmenetelmiini liittyen tavoitteenani tässä tutkimuksessa oli kertoa muun muassa siitä, millä tavoilla olen koonnut tutkimusaineistoni ja miten olen toteuttanut sen analysoinnin ja teemoittelun. Tutkimusaineiston (lyttiläisten teemakirjoitelmat ja – haastattelut) analysointini perustui yksityiskohtien tarkasteluun. Tutkimusaineiston analysointi oli mahdollista käyttämällä niitä tutkimusmenetelmiä, jotka liittyivät tulkintaan, analysointiin, erilaisiin kertomisen tapoihin ja motiiveihin. Tarkastelin tutkimusaineistoani lähiluvun, teemoittelun ja tyypittelyn menetelmien avulla. Varsinkin lähiluvun menetelmä vaikutti toimivalta tutkimusmetodilta teemakirjoitelmien ja – haastatteluiden lähestymiseen. Pyrkimyksenäni oli hahmottaa lähiluvun avulla esimerkiksi sitä, mitkä samat asiat toistuivat lyttiläisten muistelukerronnassa ja mitä sisällöllisiä merkityksiä niistä oli mahdollista löytää.

Lähiluvun tutkimusmenetelmän lisäksi lähestyin tutkimusaineistoani teemoittelun ja tyypittelyn kautta, jotka ovat laadullisen aineiston analyysitapoja. Havaitsin teemoittelun olevan sopiva väline tutkimusaineistoni tarkasteluun, sillä sen avulla oli mahdollista tarkastella tiettyjen teemojen (esimerkiksi koulukuri, koululiikunta, sotavuodet jne.) ilmenemistä lyttiläisten teemakirjoitelmissa ja – haastatteluissa. Lyttiläisten teemakirjoitelmien ja – haastatteluiden kohdalla käytin tyypittelyn menetelmää esimerkiksi sen tarkasteluun, kuinka moni lyttiläinen palasi muistelukerronnassaan muistelevaan samaa kansakouluun liittyvää tapahtumaa.

Koko tutkimukseni ajan olennaisen tärkeää minulle tutkijana oli tutkimusaineistojen yksityiskohtainen tarkastelu ja analysointi. Muistitiedon tutkimuksen tutkimusmetodeista puhuttaessa tutkijan subjektiivisuus ja itsereflektio olivat asioita, joita en tutkimusaineistoa sekä myös omaa tutkijan roolia analysoidessani voinut ohittaa. Kuten tämänkin tutkimuksen kohdalla, on muistitiedon tutkijalla yleensä henkilökohtaiset sitoumuksensa aiheeseen. Muistitietoaineistoon perustuva tutkimukseni liittyi läheisesti oman elämäni kiinnostuksen kohteisiin, ja havaitsinkin olevani subjektiivinen tutkija tätä tutkimusta tehdessäni. Tulkitsin tämän asian siten, että ilman läheistä suhdetta tutkimuskohteeseeni ja tutkimusaineistooni tästä tutkimuksesta analysointineen ja lopputuloksineen olisi saattanut muodostua aivan erilainen siihen verrattuna,

kuin millainen se nyt on. Saattaa myös olla, että tämän muistitietotutkimuksen kannalta tärkeät asiat olisivat voineet jäädä huomioimatta. Tämän tutkimuksen myötä ja muistitiedon tutkijana olen sitä mieltä, että humanistisissa tieteissä tutkijan henkilökohtaiset sitoumukset hänen tarkastelemaansa aiheeseen ovat vain eduksi, ja tutkijan subjektiivisuus kuuluu melkeinpä itsestään selvästi asiaan. Tarkastelin tutkijan subjektiivisuutta kahden näkökulman kautta tutkimuksessani. Ensinnäkin osallistuin itse tutkimusaineistoni teemakirjoitelmien tuottamiseen. Toiseksi katsoin tutkijan subjektiivista roolia teemahaastatteluaineiston kautta, jossa en osallistunut itse millään tavoin aineiston tuottamiseen tai keruuseen. Mielenkiintoista oli myös tarkastella sitä, minkälaisia vaikutuksia näillä seikoilla sitten olikaan liittyen tekemiini aineistojen tulkintoihin tai tutkimukseni tuloksiin.

Lyttyläläisten muistitietoon perustuvan tutkimusaineiston tarkastelussa oli tärkeää niiden näkökulmien tavoittaminen, joita tekstien, eli teemakirjoitelmien ja – haastatteluiden, tuottajilla oli. Lähiluvun kautta lyttyläläisten teemakirjoitelmien ja – haastatteluiden muistelukerronnan tarkastelu olikin itselleni tutkijana sujuvaa, niin aineiston lähestymisen kuin tiiviimmän tarkastelun ja tulkintojen tekemisen kannalta. Lähiluvun menetelmästä mainitsen tässä kohtaa esimerkkinä teemakirjoitelmien miesteemakirjoittajan, joka muisteli tekstissään sotavuosia kertoen itse valmistamistaan kengistä samalla tulkiten muistelukerronnassaan sitä, mitä kengät ovat symbolisesti merkinneet agraagikulttuurissa kasvaneelle lapselle. Tutkimusaineistoni analysoinnissa keskityin siihen lyttyläläisten muistelukerrontaan, jossa muisteltiin koulunkäyntiin liittyviä asioista ja entistä koulurakennusta. Tämä rajausta perustui tutkimusaineiston kokoon. Kiinnitin huomioni kansakouluaikeihin liittyviin muistoihin, sillä sekä teemakirjoitelmissa että – haastatteluissa lyttyläläiset muistelivat koulunkäyntiään ja siihen liittyviä arkielämää hallinneita tapahtumia. Lisäksi katsoin nimenomaan koulunkäyntiin liittyvän muistelukerronnan olevan tärkeää niin lyttyläläisille itselleen, kuin kenelle tahansa 1900- ja 2000-luvuilla aikuiseksi kasvaneelle suomalaiselle.

Tutkimukseni sijoittui paikallisesti Porin kaupunkiin kuuluvaan Lyttylän kylään, sekä ajallisesti nykyhetkeen. Muistitietotutkimuksessa mennyttä tulkitaan aina nykyhetkestä käsin. Lyttyläläisten kerronnassa keskityttiin nimenomaan arkea määrittäneeseen koulunkäyntiin sekä siihen liittyviin tapahtumiin. Lyttyläläiset kertoivat muistoissaan myös kansakoulun henkilöistä, kuten opettajista. Tärkein henkilöahmo lyttyläläisille teemakirjoittajille ja – haastatelluille vaikuttaa olleen opettaja Juho Vihtori Pohjanhonka, joka hoiti tehtäväänsä Lyttylässä lähes 40 vuotta. Lyttylän entisestä koulusta opettajineen, opetustilanteineen ja muine arkipäiväisine tapahtumineen kerrotaan eri tavoin lyttyläläisten teemakirjoitelmissa ja teemahaastatteluissa. Muistitiedon luonteeseen kuuluu se,

että eri henkilöt saattavat muistaa ja yhtäaikaaisesti pitää muistamisen arvoisina samoja asioita. Tämä ilmeni myös lyttiläisten kertomissa muistoissa.

Lyttiläisten menneisyys sai uusia merkityksenantoja niiden tulkintojen kautta, joita kukin kertoja teki muistellessaan ja heijastaessaan niitä yhteisön muistiin. Lyttiläisten muistelukerronnassa korostuivat niin muistamisen tärkeys kuin yhteisöllinen tarve menneisyyden tulkitsemiseen. Teemakirjoittajat ja –haastatellut tulkitsivat lapsuutensa olleen suurimmaksi osaksi onnellista, vaikka lapsuuteen ja kouluvuosiin olikin kuulunut myös ikävämpiä hetkiä. Lyttiläisten kerrontatavoille muistelutilanteissa yhteistä oli kansakouluvuosiin liittyvien menneisyyden tapahtumien raportointi. He kertoivat omakohtaisista kokemuksistaan avoimesti. Tämän kerronnan yhtenä ohjaavana tekijänä oli selkeä tarve muistojen jakamiseen muiden sukupolvien kanssa, sillä lyttiläisille näytti olleen tärkeää kertoa menneestä siten, kuin he se itse muistivat kokeneensa.

Lyttiläiset kertoivat muistoistaan siksi, että he halusivat jakaa niitä toisten kanssa. Tulkitsin lyttiläisten muistelukerronnan välittävän henkilökohtaisten menneisyyden tulkintojen lisäksi tietoa siitä, millaisia sosiaalisia ja kollektiivisia ulottuvuuksia muistitiedolla on. Kertoessaan muistoistaan, sekä vastakohtaisesti valitessaan, mistä muistoistaan he eivät kertoneet, lyttiläiset viestivät ja kommunikoivat muiden kanssa yksilö- ja yhteisötasolla. Tähän liittyen lyttiläisten teemakirjoittelusta ja –haastatteluista välittyi vahvasti se, miten tärkeää heille on kyseiseen kyläyhteisöön kuuluminen ja miten vahvasti tällainen vuorovaikutussuhde heidän identiteettiään määrittää. Muistelukerronnan kautta lyttiläiset siis tulkitsivat omaa identiteettiään ja paikkaansa osana kyläyhteisöä ja kansakoulua. Siihen, miksi lyttiläiset kertoivat muistojaan, liittyi myös sen tarkasteleminen, miten muistot ja niiden kertominen edustavat lyttiläisten näkemyksiä ja tulkintoja menneestä. Olennaista koko tutkimusaineiston analysoinnissa oli huomion kiinnittäminen siihen seikkaan, että teemakirjoitelmat ja –haastattelut perustuivat jokaisen lyttiläisen omakohtaisiin kokemuksiin. Lyttiläiset tulkitsivat menneisyyttään kukin omalla tavallaan ja omista lähtökohdistaan käsin. Lyttiläisten omakohtaiset menneisyyden kokemukset ja tulkinnat tekivät tutkimusaineistosta luotettavan tälle muistitietoon perustuvalla tutkimukselle. Muistitietoaineistolle on samalla ominaista se, että muistot muuttuvat ajan kuluessa ja niille annetaan uusia merkityksiä jokaisella kerrontakerralla.

Menneestä kirjoitetaan ja puhutaan enemmän vanhempien ihmisten keskuudessa kuin nuorten, sillä vanhemmat henkilöt ovat innostuneempia kertomaan elämästään ja he kokevat menneestä kertomisen tärkeäksi. Heidän kertomisenhaluunsa vaikuttavat myös muun muassa keruukutsujen teemat ja

rajatut aiheet (esimerkiksi koulua 1930–1970-luvuilla käyneiden muistot).

Lyttyläläisten teemakirjoitelmissa ja – haastatteluissa kerrottiin maaseudulla asumisesta ja aikuiseksi kasvamisesta satakuntalaisessa maalaiskylässä agraarisen kulttuurin piirissä. Niin teemakirjoitelmissa kuin – haastatteluissakin lyttyläläiset muistelivat lapsuuttaan sekä kouluvuositään. He kuvasivat lapsuutensa tapahtumia suhtautuen niihin vaihtelevasti. Kertomukset sävyttyivät eri tavoin, esimerkiksi neutraalisti, humoristisesti, heijastaen hiljaista hyväksymistä, tai esittäen kritiikkiä ja kannanottoja. Menneisyys sai siis erilaisia tulkintoja lyttyläläisten kertomuksissa, ja jokaisella muistelijalla oli oma versionsa siitä, millaisia menneisyyden tapahtumat olivat olleet.

Lyttyläläisten teemakirjoittajien ja – haastateltujen kertomuksissa käsiteltiin kaikkea sitä, mitä 1900-luvun alkupuolen suomalaisen maalaiskylän lapsen elämään voi ajatella kuuluneen. Kertomuksissa palattiin muistelemaan sitä, millaisia työ, ruoka, puute ja köyhyys, sairaudet, sota-aika, kuri, liikunta, laulut, leikit, lapsuuden idylli, koulurakennus, opettajat ja koulutoverit, koulumatkat sekä yksittäiset sattumukset lyttyläläisten lapsuudessa olivat olleet. Olennaista kertomuksissa oli myös menneisyyden ja nykyajan vertailu, sillä lyttyläläiset pohtivat kukin omalla tavallaan sitä, oliko ennen kaikki paremmin, ja jos oli, niin miksi. Tähän liittyy se, miten ajan ajatellaan kultaavan muistoja, miten lapsuuden negatiiviset hetket voidaan täysin unohtaa muistellessa ja miten lapsuus muistuu muistelijan mieleen kaiken kaikkiaan mukavana ja onnellisena. Muistelun prosessissa ikävät muistot ovat saattaneet saada nostalgisia piirteitä. Lyttyläläiset tulkitsivat lapsuuttaan pääosin onnelliseksi, vaikka heidän lapsuuteensa ja kouluvuosiinsa kuului myös vähemmän iloisia hetkiä. Lyttyläläiset ikään kuin raportoivat menneisyytensä tapahtumista muistellessaan. Niihin tulkintoihin, joita lyttyläläiset muodostivat muistellessaan menneisyyttään, oli vaikutuksensa myös sillä, että he saattoivat muistaa lapsuusaikansa elämyksellisesti rikkaampina, kuin mitä ne silloin vuosikymmeniä sitten olivat oikeasti olleet. Tämä ei kuitenkaan vaikuttanut muistitietoaineiston paikkansapitävyyteen tai siitä saatavaan tietoon. Lyttyläläiset muistivat menneen parempana nykyhetkessä kuin mitä se silloin tapahtumahetkellä menneisyydessä olikaan, ja näin aika kultasi muistoja itse muistelutilanteessa.

Lyttyläläiset kertoivat muistojaan muun muassa siksi, että he halusivat palata hetkeksi menneeseen, muistella mennyttä yhdessä toisten kanssa sekä vertailla menneisyyttä ja nykyhetkeä. Lyttyläläiset kertoivat muistoistaan myös siksi, että he halusivat jakaa nuoremmille sukupolville tietoa siitä, millaista koulunkäynti heidän lapsuudessaan oli ollut. Heillä tuntuikin olleen selkeä tarve jakaa muistojaan sekä vanhemmille että nuoremmille sukupolville. Lyttyläläiset kertoivat muistojaan, koska he halusivat nuorempien sukupolvien tietävän,

millaista satakuntalaisen maalaiskylän lapsen arkielämä koulunkäynnin ja työnteon merkeissä kaiken kaikkiaan silloin ennen oli. Lyttyläläisille oli siis tärkeää kertoa menneisyydestä vahvojen omakohtaisten kokemustensa kautta, sellaisena kuin he sen itse olivat muistoissaan kokeneet. Jokaisella lyttyläläisellä oli muistelukerronnassa oma äänensä, jolla oli kiistämätön todistusarvonsa ja joka oli tasavertainen muiden haastateltujen kanssa.

Muistitieto ja muistojen kertominen antoivat tietoa lyttyläläisten kokemuksista, sekä siitä, miten ymmärrämme ja tulkitsemme menneisyyden tapahtumia yksityisesti ja yleisesti. Omat muistot ovat aitoja ja merkittäviä jokaiselle. Teemakirjoitelmissa sekä – haastatteluissa muisteltiin lapsuuden tapahtumia, joiden kautta lyttyläläiset tulkitsivat omaa lapsuuttaan, identiteettiään ja historiaansa. Kertomalla lapsuudestaan lyttyläläiset tulkitsivat muun muassa sotavuosien hankalia oloja, lapsen paikkaa agraarisen yhteisön työntäyteisessä maailmassa sekä arkielämää hallitsevaa koulunkäyntiä. Teemakirjoituksissa ja teemahaastatteluissa lyttyläläiset korostivat eri teemojen (sota, työ, ruoka, köyhyys, sairaudet, kuri) kautta raskaitakin kokemuksiaan. Samalla lyttyläläiset esittivät niiden kautta toiveensa siitä, että uudet sukupolvet oppisivat selviytymiskeinoja menneiltä sukupolvilta, sekä suhteuttaisivat nykyajan ongelmia siihen, millaista menneisyydessä on ollut. Nykyhetkessä tulkittuna ne aiheet, joista lyttyläläiset kertoivat, vaikuttivat osaksi hyvinkin poikkeuksellisilta. Tämä selittää osaltaan sitä, miksi lyttyläläiset kokivat merkitykselliseksi muistoistaan kertomisen.

Kuten tämän tutkimuksen myötä on käynyt ilmi, muistelukerrontaan vaikuttavat monet eri asiat. Valitsimme menneisyydestä tiettyjä asioita, jotka koemme muistamisen arvoisiksi. Valikoimme nykyhetkessä sen, mitä muistoja kerromme kenellekin, miten ja miksi. Kertominen on myös sosiaalisen vuorovaikutuksen väline. Menneisyyden esittämiseen liittyy useita kysymyksiä, ja yksi niistä pohtii sitä, kuka muistaa ja kertoo muistojaan, sekä miten hän on saavuttanut tuon asemansa, joka oikeuttaa historian esittämiseen. Muistitietotutkimuksessa ajatellaan, että jokaisella meistä on oikeus esittää historiaansa. Kerronnan tulkintaa ohjaakin ajatus siitä, että teemakirjoittajilla ja teemahaastatelluilla on oikeus muistaa juuri niin kuin he muistavat.

Lyttyläläisten teemakirjoitelmien ja – haastatteluiden kautta ilmenee se, miten menneisyyden tapahtumien muistelemisella saadaan aikaan kertomuksia, joilla on paljonkin merkitystä niin meille itsellemme kuin muille yhteisömme jäsenille. Muistellessaan lapsuus- ja kansakoulumuistojaan lyttyläläiset kertoivat myös samalla niistä lapsuuden tulkinnoista ja käsityksistä, joita heillä oli kertomishetkellä ja joita heillä on ollut lapsuusaikanaan. Vaikka lyttyläläiset

teemakirjoittajat ja – haastatellut ovatkin unohtaneet lapsuuden aikaisia kokemuksiaan ja arkielämään liittyviä tapahtumia, on lapsuus edelleen osa heidän elämänsä kulkuaan. Lyttiläisten muistelukerronta kuvastaa sitä, miten he kantavat lapsuuttaan mukanaan ja miten se on hyvin olennainen osa heidän jokaisen henkilökohtaista historiaansa, vaikka lapsuuteen liittyviä muistoja muokataankin koko ajan uudelleen elämänsä kulkun aikana. Lasten maailmaan samaistuminen ei ole enää täysin mahdollista aikuisille, sillä ne tavat, joilla olemme käsittäneet asioita ja tulkinneet kokemaamme, ovat muuttuneet samalla kun olemme kasvaneet aikuisiksi. Meille aikuisille lapsuus on siis samanaikaisesti vierasta ja tuttua. Lyttiläiset teemakirjoittajat ja teemahaastatellut kertovat muistoissaan siitä, millaisia agraarinen lapsuus ja arkielämä olivat satakuntalaisessa maaseutukylässä, sekä siitä, mitä kaikkea maaseudulla asuminen ja siellä aikuisiksi kasvaminen on heille merkinnyt. Nämä myös suomalaista lapsuuskäsitystä kuvaavat asiat ovat antaneet yhteisen lähtökohdan lyttiläisten lapsuuden muisteleminen ja sen tulkinnalle.

Vaikkei meille aikuisille olekaan enää mahdollista samaistua täysin lasten kokemuksiin, voimme silti muistojemme avulla palata lapsuuteemme ja muistaa sen sellaisena kuin sillä hetkellä elämänsä kulkuaamme haluamme sen muistaa. Tutkimuksessani tarkastelin lyttiläisten teemakirjoitelmien ja teemahaastatteluiden kautta arkisten muistojen lapsuuden maailmaa, jonka tunnelmiin voimme eläytyä ja johon on mahdollista palata enää vain muistoissamme. Emme siis voi saavuttaa muistellesamme lapsuuttamme täsmälleen sellaisena kuin sen muistamme olleen. Silti rakennamme henkilökohtaista historiaamme ja lapsuuttamme aina uudelleen muistelun kautta uusien elämänsä kulkumme vaiheiden myötä.

Juostiin koulun raput ylös, läpi ison eteisen omaan pikku luokkahuoneeseen. Ikkunat olivat avoinna kevään tulla ja maantiellä kulkijat pysähtyivät kuuntelemaan, miten alakoululaiset lauloivat täysin rinnoin opettajan säestäessä harmoonillaan:

”Minne käy tuulen ilmassa tie / minne käy tuulen ilmassa tie / minnekä myrskyt, merien aallot viimeinkin vie? / Ihminen minne, minnekä hän, / ihminen minne, minnekä hän, / minnekä rientää ihmisen henki / tiedätkö sen?”(KMLA, LK 2008 TK/N/1.)

Lähteet

Tutkimusaineisto:

Kulttuurituotannon ja maisemantutkimuksen laitoksen aineistokokoelma (KMLA), Pori. *Lyttylän koulu 2008 teemakirjoitelmat* (ks. liite 1, Lyttyläläisten henkilöiden teemakirjoitelmat).

Satakunnan Elävän Kuvan Keskus Ry (SEKK) & MEKA TV: *Koulumuistoja Lyttylästä. Lyttylä-trilogia*. Toinen osa kolmeosaisesta dvd -sarjasta. Kesto 53:55. TV 4:3, DVD-R. Satakunnan Elävän Kuvan Keskus Ry & MEKA TV, Pori, 2008. (ks. liite 3, Lyttyläläisten henkilöiden teemahaastattelut).

Tutkimuskirjallisuus:

Kaikki Internet-osoitteet on tarkistettu 20.10.2014

Aalto-Marjasola, Iris: *Uuden tieteellisen tiedon tuottaminen – Tutkija osana tiedeyhteisöä*. Metodix, 2002.

http://www.metodix.com/fi/sisallys/01_menetelmat/01_tutkimusprosessi/04_uuden_tieteellisen_tiedon_tuottaminen/03_luku1/03_tutkija_osana_tutkimusyhteisoa

Luettu 22.7.2014

Elo, Hannu: Sähköpostiviestit liitteineen Tuulia Nurmiselle 25.9.2013.

Eskola, Jari & Suoranta, Juha: *Johdatus laadulliseen tutkimukseen*. Osuuskunta Vastapaino, Tampere, 1998.

Eskola, Jari & Vastamäki, Jaana: Teemahaastattelu: opit ja opetukset. – Aaltola, Juhani & Valli, Raine (toim.): *Ikkunoita tutkimusmetodeihin. Metodien valinta ja aineistonkeruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle*, 26–44. PS-kustannus, Jyväskylä, 2010.

Fingerroos, Outi & Haanpää, Riina: Muistitietotutkimuksen ydinkysymyksiä. – Fingerroos, Outi, Haanpää, Riina, Heimo, Anne & Peltonen Ulla-Maija (toim.): *Muistitietotutkimus. Metodologisia kysymyksiä*, 25–48. Suomen Kirjallisuuden Seura, Helsinki, 2006.

Fingerroos, Outi: Muisti, kertomus ja oral history – liike. – Grönholm, Pertti & Sivula, Anna (toim.): *Medeiasta pronssisoturiin. Kuka tekee menneestä historiaa?* 60–81. Turun Historiallinen Yhdistys ry, Historian, kulttuurin ja taiteiden tutkimuksen laitos, Turun yliopisto, Turku, 2010.

Heimo, Anne: *Kapina Sammatissa. Vuoden 1918 paikalliset tulkinnat osana historian yhteiskunnallisen rakentamisen prosessia*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Helsinki, 2010.

Heimo, Anne: *Paikalliset tulkinnat osana historian yhteiskunnallisen rakentamisen prosessia*. Luento Turun yliopiston kulttuurituotannon ja maisemantutkimuksen koulutusohjelman Porin yksikön tiloissa 23.9.2009.

Helsti, Hilikka: Hedelmällisen tiedon jäljillä – teemakirjoitukset tutkimuksen lähteinä. – Korkiakangas, Pirjo, Olsson, Pia & Ruotsala, Helena (toim.): *Polkuja etnologian menetelmiin*, 148–159. Ethnos Ry, Helsinki, 2005.

Hirsjärvi, Sirkka & Hurme, Helena: *Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö*. Gaudeamus Helsinki University Press, Helsinki, 2011.

Huotilainen, Minna: *Muistimme on tarinallinen*. Työ Terveys Turvallisuus, s. 36–38, 6-7/2013, Työterveyslaitos, 2013.

Hänninen, Vilma: *Sisäinen tarina, elämä ja muutos*. Akateeminen väitöskirja, Tampereen yliopisto, Tampere, 2003.

Kalela, Jorma: Historian rakentamisen mieli ja tutkijan valinnat. – Grönholm, Pertti & Sivula, Anna (toim.): *Medeiasta pronssisoturiin. Kuka tekee menneestä historiaa?* 40–59. Turun Historiallinen Yhdistys ry, Historian, kulttuurin ja taiteiden tutkimuksen laitos, Turun yliopisto, Turku, 2010.

Korkiakangas, Pirjo: *Muistoista rakentuva lapsuus. Agraarinen perintö lapsuuden työnteon ja leikkien muistelussa*. Suomen Muinaismuistoyhdistys, Helsinki, 1996.

Korkiakangas, Pirjo: Muistoista tulkintaan – muisti ja muisteluaineistot etnologian tutkimuksessa. – Korkiakangas, Pirjo, Olsson, Pia & Ruotsala, Helena (toim.): *Polkuja etnologian menetelmiin*, 129–147. Ethnos Ry, Helsinki, 2005.

Latvala, Pauliina: *Katse menneisyyteen. Folkloristinen tutkimus suvun muistitiedosta*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Helsinki, 2005.

Lyttylän kartta 1: 200 000, ETRS-TM35FIN -tasokoordinaatit
N 6840007 E 217261. Kansalaisen karttapaikka, Maanmittauslaitos.
<http://kansalaisen.karttapaikka.fi/kartanhaku/paikannimihaku.html?e=217261&n=6840007&scale=8000&lang=fi&mode=tausta> Luettu 11.4.2014.

Miettunen, Katja-Maria: *Muistelu historiakuvien rakentajana*. Tieteessä tapahtuu, s. 12–15, 2/2010, Tieteellisten seurain valtuuskunta, 2010.
<http://ojs.tsv.fi/index.php/tt/article/view/2679/2453> Luettu 5.2.2014.

Nurminen, Tuulia: *Ajan kultaamat muistot. Lyttylän koulukartano nostalgisten muistojen kohteena*. Kandidaatintutkielma. Turun yliopisto, kulttuurituotannon ja maisemantutkimuksen koulutusohjelma, Pori, 2013.

Olsson, Pia: Tutkijan vastuu ja velvollisuus – Tutkimuksen eettisiä kysymyksiä. Korkiakangas, Pirjo, Olsson, Pia & Ruotsala, Helena (toim.): *Polkuja etnologian menetelmiin*, 281–290. Ethnos Ry, Helsinki, 2005.

Porin kaupungin konserni- ja taloushallinto: *Porin kaupungin tilastollinen vuosikirja 2013. Väestö osa-alueittain ja kaupunginosittain vuosina 2004–2013*, 14–15. Neljäskymmenes vuosikerta. Porin kaupunki, 2013.
http://www.pori.fi/material/attachments/hallintokunnat/hallintopalvelut/julkaisut/6HSrzifBZ/Tilastollinen_vuosikirja_2013.pdf Luettu 25.4.2014.

Portelli, Alessandro: *The Battle of Valle Giulia*. University of Wisconsin Press, Wisconsin, 1997.

Portelli, Alessandro: Mikä tekee muistitietotutkimuksesta erityisen? – Fingerroos, Outi, Haanpää, Riina, Heimo, Anne & Peltonen, Ulla-Maija (toim.): *Muistitietotutkimus. Metodologisia kysymyksiä*, 49–64. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Helsinki, 2006.

Pöysä, Jyrki: Kilpikirjoitukset muistitietotutkimuksessa. – Fingerroos, Outi, Haanpää, Riina, Heimo, Anne & Peltonen, Ulla-Maija (toim.): *Muistitietotutkimus. Metodologisia kysymyksiä*, 221–244. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Helsinki, 2006.

Pöysä, Jyrki: Posiointiteoria ja posiointianalyysi. – Hägg, Samuli, Lehtimäki, Markku & Steinby, Liisa (toim.): *Näkökulmia kertomuksen tutkimukseen*, 314–343. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Helsinki, 2009.

Rautakilpi, Sirkku: *Muistitietotutkimus*. eNorssi, 2008.

<http://www.enorssi.fi/enorssi-verkosto/virmo/virmo-1/kashisnet/kasvatuksen-historian-tutkimus/muistitietotutkimus-1> Luettu 22.7.2014

Rimpinen, Ilmari: *Lyttylän (Lyttiskär) kylän vuosisataisia vaihteita*. Kaksiosainen artikkelisarja, Satakunnan Kansa, 1950-luku.

Ronkainen, Suvi: *Ajan ja paikan merkitsemät. Subjektiviteetti, tieto ja toimijuus*. Gaudeamus Oy Yliopistokustannus University Press Finland, Helsinki, 1999.

Sappinen, Eero: *Arkielämän murros 1960- ja 1970-luvuilla. Tutkimus suomalaisen työväestön elämäntavoista ja niiden paikallisista raumalaisista piirteistä*. Suomen muinaismuistoyhdistys, Helsinki, 2000.

Schrager, Samuel: What is social in oral history? – Perks, Robert & Thomson, Alistair (edit.): *The oral history reader*, 284-299. Routledge, Taylor & Francis Group, London, 1998.

Tuomaala, Saara: *Työätekevistä käsistä puhtaiksi ja kirjoittaviksi. Suomalaisen oppivelvollisuuskoulun ja maalaislasten kohtaaminen 1921–1939*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Helsinki, 2004.

Ukkonen, Taina: *Kertomisen voima*. Elore, 2/2003, Suomen Kansantietouden Tutkijain Seura ry, Joensuu, 2003. http://cc.joensuu.fi/~loristi/2_03/ukk203.html Luettu 6.2.2014.

Ukkonen, Taina: *Menneisyyden tulkinta kertomalla. Muistelupuhe oman historian ja kokemuskertomusten tuottamisprosessina*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Toimituksia 797, Helsinki, 2002.

Van Luyn, Ariella: *Fictionalising oral history: narrative, analysis, voice and identity*. Oral History Association of Australia Journal, 32, 2010.
<http://eprints.qut.edu.au/39053/1/c39053.pdf>
Luettu 4.7.2014

Varto, Juha: *Laadullisen tutkimuksen metodologia*. Osuuskunta Elan Vital, Lahti, 2005.
http://arted.uih.fi/synnyt/kirjat/varto_laadullisen_tutkimuksen_metodologia.pdf
Luettu 19.5.2014.

Viro, Ari & Viro, Kauko: *Lyttylän historiaa 1500-luvulta nykypäivään*. A. Viro & K. Viro, Pori, 2007.

Ylen aamu-tv: Tänään otsikoissa. *Merkillinen muisti – miksi tietyt asiat painuvat mieleen?* Työterveyslaitoksen tutkimusprofessori Minna Huotilaisen haastattelu.

To: Sanna Ukkola. T: YLE-I / Paula Pokkinen. E: 6.10.2014 klo 8.32 Yle TV1.

<http://areena.yle.fi/tv/2408418> Katsottu 6.10.2014

Liite 1

Lyttyläläisten teemakirjoitelmat

Teemakirjoittajien koodit:		
Sukupuoli	Koodinimi	Ajankohta, jota muistelu koskee
1. Nainen	TK/N/1	1930- ja 1940-luku
2. Nainen	TK/N/2	1940-luku
3. Nainen	TK/N/3	1940- ja 1950-luku
4. Nainen	TK/N/4	1950-luku
5. Nainen	TK/N/5	1960-luku
6. Mies	TK/M/1	1920-luku
7. Mies	TK/M/2	1930- ja 1940-luku
8. Mies	TK/M/3	1960-luku
9. Mies	TK/M/4	1960-luku
Koodit: TK=teemakirjoitelma, N=nainen, M=mies, numerot 1-9=järjestys numeroina		

Lyttyläläisnaisen teemakirjoitus otsikolla ”Muistoni Lyttylän koulukartanolta”.

Anonyymi teemakirjoitus. KMLA, LK 2008 TK/N/1.

Koska koko kansakouluaihani oli sota-aikaa (lukuun ottamatta alakoulun 1. luokkaa syksystä 1938 kevääseen 1939) niin se vaikutti oikeastaan kaikkeen koulutyössäkin. Maaseudun lapset tekivät voimiensa mukaan muulloinkin kaikenlaisia töitä pelloilla, kasvimailla yms. Talvella autoin äitiä vesisaavin vetämisessä avannolta, aina ei saatu vanhan naapurinisännän hevosapua.

Koulussa näitä ”ulkotöitä” oli myös, syksyllä kaivettiin perunoita pellosta ja vietiin puolukkaa. Meillehän yritettiin järjestää jotakin syötävää, olihan jo alakouluaihanani emaljikupit ja lusikka talon puolesta – oma kotoa tuotu maitopullo ja leipäpala. Kun opettaja Olga Viitala halstrasi keuhkotautia keittolassa, oli se mielestämme herkkua. Isänmaallinen tunnelma oli koko ajan, lauluja myöten (kansakoulussa) Pohjanhonka laulatti innokkaasti. Vaatimatonta oli monin tavoin. Saimme siskoni kanssa kuitenkin ensimmäiset hiihtohousut, kun äiti vaihtoi villoilla jotakin harmaata raitaista kangasta (hänen sisarensa ompeli). Vanhoja aikuisten vaatteita purettiin ja saatiin materiaalia kasvavien lasten vaatteisiin. Mutta vielä sota-ajan jälkeen monta vuotta tyttölapsi sai aivan hävetä kehnoja vaatteitaan.

Minulle on aina ollut selvää, että paikat luonnosta, taloissa, esineetkin tuovat muistot mieleen. Ankeita, iloisia, tavallisia.

Talvisodan aikaa: Pelon talvi

Kesken koulupäivän ulvoi jo tuttu, ilkeä hälytyssireeni. ”Äkkiä vaatteet päälle!” Opettaja määräsi kaikki metsikköön, pois aukealla rinteellä olevasta koulurakennuksesta. Siellä kyhjötettiin puiden ja kivien suojassa.

Kun viimein oli varmistuttu ”vaara ohi” – merkistä, opettaja Pohjanhonka puhalsi pilliinsä. Ohjeita täytyi noudattaa.

Maaliskuun alussa isä oli saanut kylän opettajalta kortin, jossa luki: ”Keväiset terveiset täältä länsirannikolta sinne jonnekin. Tervetuloa kevätkalastukseen! Hyvää vointia! J. W. Pohjanhonka”. Niin siinä kävi, että kevätkalastukseen miehet pääsivät sieltä jostakin. Isäkin sai lopputilin sodasta huhtikuun lopussa.

Kun puuliiterin edusta kuivui, alkoivat tytöt pallotella. Kouluunkin otettiin pallo mukaan. Tytöt hyppivät ja pyörivät eloisasti seinustoilla. Sorapihaan piirrettiin hyppyruutuja. Naruakin hypittiin. Pojat potkivat palloa ja kiipeilivät puissa koulun jälkeen. Kun koulun piha oli kokonaan kuiva, vei jokainen oppilas eräänä aamuna luudan mukanaan. Sitten opettajat järjestivät pihan siivoustalkoot.

*Tuli kevät. Leivoset visersivät peltoaukean yllä kadoten huikean siniseen avaruuteen, peipot lauloivat minkä ennättivät koulun saunan takaisessa metsikössä, tienvarren lehtikuusissa ja urheilukentän vanhassa tammessa. Niitä oli kaikkialla. Kottaraiset viheltelivät pönttöjensä vieressä, talitiaiset hyppelivät innokkaasti pensaikossa keittolan oven edessä. Kaikkialla helisi ja soi. Koulun laaja omenapuuriinne loisti pikkaurinkoja, voikukkia. Olga-opettajan ohjatessa solmi jokainen kukkaseppeleen päähänsä. Sitten riennettiin ”aurinkosaareen”, tuomien ympäröimän, kartanonaikaisen terassin muinaiselle paikalle. Pyöreämuotoisen nurmeltuneen kivilavoksen päällä pyörrettiin ja pyörrettiin, edestakaisin, laulaen:
”Voikukkaset ne kullalle loistavi vaan / lapsoset pyörivät /
voikukkakiehkurat / kruunut niin loistavat / kaikki solmimaan.”*

*Juostiin koulun raput ylös, läpi ison eteisen omaan pikku luokahuoneeseen. Ikkunat olivat avoinna kevään tulla ja maantiellä kulkijat pysähtyivät kuuntelemaan, miten alakoululaiset lauloivat täysin rinnoin opettajan säestäessä harmoonillaan:
”Minne käy tuulen ilmassa tie / minne käy tuulen ilmassa tie / minnekä myrskyt, merien aallot
viimeinkin vie? / Ihminen minne, minnekä hän, / ihminen minne, minnekä hän, / minnekä rientää ihmisen henki / tiedätkö sen?”*

Lyttyläläisnaisen teemakirjoitus otsikolla ”Muistoni Lyttylän koulukartanolta”.

Anonyymi teemakirjoitus. KMLA, LK 2008 TK/N/2.

Kouluaikojani muistellen

Aloin Lyttylässä kansakoulun elok. 1939. Normaalisti koulu alkoi vasta syysk. alussa. Opettajani Olga Viitala otti ekaluokkalaiset pari viikkoa ennen varsinaisen koulun alkua kouluun, jotta oppilaat perehtyisivät opetukseen. (Muistelen, ettei tämä ollut yleinen tapa, mutta tämä opettaja antoi kaikkensa oppilaiden hyväksi.) Samana syksynä raivosi Lyttylässä kurkkumätä. Vain neljä päivää istuin erään tytön vieressä, kun hän sairastui kurkkumätään. Samoin kävi hänen siskolleen, jotka molemmat menehtyivät. Marraskuussa alkoi sitten talvisota. Lunta oli paljon ja pakkasen ankaraa. Hälytyksen tullessa opettaja vei oppilaansa koulun eteläpuolella (-50 m koulusta) olevaan ”Aurinkosaareen”. Se oli aarin kokoinen tasainen alue metsän ympäröimä.

V. 1940 puolella sain uusia ystäviä, kun Reposaaresta muutti meille kotiin perhe, jossa oli 2 tyttöä. Heidän kotinsa paloi Reposaari-Mäntyluodon pommituksessa. Näiden tyttöjen ystävyys on säilynyt näihin päiviin saakka.

Kolmannella luokalla vaihtui opettaja nimeltään J. V. Pohjanhonka. Tämän opettajan muistavat varmaan kaikki kyläläiset, jotka hänen luokallaan ovat olleet. Nurkka ja karttakeppi ovat tutut välineet, joita tämä opettaja käytti. Hän oli kuitenkin opettaja, jota lämmöllä muistan. Hän laittoi oppilaat varsinaisen opetuksen lisäksi keväisiin puutarhatöihin sekä pihaharavointiin. Teimme kylän teistä ja asumuksista kartan siis suurensimme ja merkitsimme kylän paikannimet karttaan.

Juoksukilpailuja pidettiin -60 m oli matka. Pituus- ja korkeushyppyjä harjoiteltiin. Pesä- ja potkupallo kuuluivat ainakin pojille. Hiihtokilpailut olivat mukavia. Ainakin pari kertaa viikossa, silloin, kun keli salli hiihrettiin 5 km:n lenkki kilpaa. 3-6 luokat samaan kilpaan. Vanhimmat tietysti voittivat aina. Keväämmällä tietenkin hiihrettiin heti aamulla aamuhartauden jälkeen. Monet olivat jo hiihtäneet 5 km tullessaan kouluun, jopa enemmänkin. Kunto pysyi hyvänä verrattuna nykyisiin koululaisiin. Ja minkälaisilla suksilla? Meikäläiselläkin oli jonkun vanhat suoranirkkoiset sukset, niissä lenkit sekä jostain auton sisärenkaasta leikatut hihnat, jotka laitettiin monojen taakse jne. Sisätiloissa myös voimisteltiin.

Kemian- ja fysiikantunnilla pulpetit siirrettiin (5 ja 6 luokka) opettajan ympärille luokan taakse ja siellä tehtiin kaikenlaisia kokeita. 3-4 luokka hiljentyi piirtämään tai jotain muuta askarta tekemään. Joka maanantai oli myös käsitöitä. Pohjanhonka opetti poikia käsityöpajassa. Meitä tyttöjä opetti Rosa Kivimäki. Hän oli myös vaativa käsityöopettaja. Käsityötuntien (olisiko ollut -3 t) loputtua, joka kerta tämä Rosa Kivimäki piti rukoushetken. Hänellä oli vähän kimeä ääni. Sekö sitten jotakin tyttöä hymyilytti hän nauroi ääneen kesken hartauden. Siitä tuli kova häly, mutta en muista, miten siitä rangaistiin. Tämäkin opettaja on jättänyt hyvät ja kauniit muistot mieleeni.

Olin unohtaa runo- ja laulutunnit. Runokirjasta sai itse valita minkä runon esittää. Pojat esittivät hyvin usein ”Taas Pontan poikia matkas on, taas muijalla iskee Ilkka – -”. Siihen opettaja vastasi: ”Trala-lalla-lalla-lalla-laa”. Pojat eivät siis olleet Jyrinkoskea eikä Sinisaloa runonlausumassa. Laulutunnit olivat Pohjanhonkalle erikoisen tärkeitä. Menimme aina rivissä kateeredille, niillä joilla ei ollut lauluääntä jäivät istumaan pulpeteilleen. Opettaja itse soitti harmonia. Silloin laulettiin paljon talkoolauluja. Joskus olen niitä katsellut vieläkin vihoistani, mutta en muista niiden säveltä. Myös isänmaalliset laulut olivat Pohjanhongan lempilauluja. Joulukuun ja joulukuuhin harjoiteltiin näytelmiä ja piirileikkejä. Toukokuun viimeinen päivä oli ”Kun joutui armas aika ja suvi suloinen...”

Usein muistan näitä opettajiani, koska asun tällä samalla tontilla kuin lapsenakin. Silloin lähdin kouluun, kun koulun kello soi, jos en sattunut olemaan järjestäjä. (Yleensä järjestäjä soitti kelloa tunnin alkamisen merkiksi.)

Koko maailmani romahti erään joululomani jälkeen olin lähdössä Poriin, kun eräs henkilö tuli koululta, jossa oli hartaushetki, ilmoittamaan, että opettaja Pohjanhonka oli kaatunut harmoninsa viereltä ja lyönyt päänsä. Se oli hänen viimeinen soittonsa. Sen jälkeen Pohjanhonka siirtyi taivaalliseen soittojoukkoon. Hän opetti lyttiläisiä lähes 40 v. Opettaja Viitala asui Porissa viimeiset vuotensa ja eli yli 90 vuot. Molemmat opettajat antoivat lyttiläisille hyviä elämänohjeita.

Aamu on iltaa viisaampi ja sota on julmaa, mutta toi se tämänkin kylän koululle karjalaisia ja inkeriläisiä. Karjalaiset ovat sulautuneet kantaväestöön. Inkeriläisten tullessa täyttelimme heille oljista patjoja Olga Viitalan opastuksella. He asettuivat asumaan Nuorisoseuran talolle. Mikä meitä lapsia ihmetytti oli, kun tyttöjen ja poikien hiukset oli leikattu pulipäiksi. En muista kauanko he täällä olivat, mutta Maikki-niminen tyttö

kirjoitti minulle muiston: ”Kun pikkulintu lentää sun akkunasi luo, niin muista, että terveiset S:lle Maikilt tuo”.

Lyttyläläisnaisen teemakirjoitus otsikolla ”Muistoni Lyttylän koulukartanolta”.

Anonyymi teemakirjoitus. KMLA, LK 2008 TK/N/3.

Kouluni

Komea vanha kartano jossa oli kolme kerrosta. Alakerrassa toimi koulun keittola ja oma keittäjä joka teki todella hyvää ruokaa. Keskikerroksessa sijaitsivat käsityö/voimisteluluokka, ylä- ja alaluokka, alaluokkien opettajan asunto sekä iso eteinen jossa oppilailla oli vaatenaulakot. Ylimmässä kerroksessa majaili yläluokkien opettaja. Alaluokassa opiskeli kolme luokkaa samassa. Pulpetit olivat kahden istuttavia. Kun toisilla oli suullisia tehtäviä, toisilla oli piirustusta tai laskentoa. Musiikkitunnit olivat yhteisiä. Opeteltiin lauluja ja leikkejä joulu- ja kevätjuhliin. Välitunneilla pelattiin neljää maalia, jalkapalloa tai hypättiin narua ja ruutua.

Puucee sijaitsi ulkorakennuksessa korkealla toisessa kerroksessa. Taisi olla peräti 10-reikäinen. Tyttöillä oli vaikeuksia kun pojat tahtoivat käydä kurkkimassa alhaalta kun he olivat tarpeillaan.

Koulun piha oli laaja. Siellä olivat iso kenttä, puutarha ja aurinkosaari. Puutarhasta kävimme noukkimassa marjat, omenat ja päärynät opettajille. Pojat kävivät iltaisin omenavarkaissa ja opettaja yritti saada heitä kiinni huonolla menestyksellä. Aurinkosaari oli metsikkö jossa oli laaja puulajisto. Siellä kävimme opintoretkillä.

Jälki-istuntoa saaneet joutuivat lauantai-iltapäivisin kärsimään rangaistuksensa. Kaksi poikaa oli suorittamassa omaansa. Heidät oli määrätty seisomaan nurkkaan karttatelineen taakse. Opettaja oli mennyt käymään yläkerrassa. Pojat olivat riisuneet saappaansa ja jättäneet ne siihen missä olivat seisoneet. Koska kartta oli edessä näytti kuin siellä olisi seisottu kuten pitikin. Opettaja ei heti huomannut että pojat olivat livistäneet ikkunasta pihalle.

Muuan tapahtuma on vielä jäänyt mieleeni. Opettajalla oli koira, terrieri, joka vähän väliä karkaili ja sitä haettiin aina joukolla. Kerran koiraa ei löytynyt mistään ja luultiin jo että se oli jäänyt auton alle. Mutta koira oli mennyt linja-autoon ja vaihtanut autoa Porissa Noormarkkuun menevään. Sieltä tuli ilmoitus että täältä saa hakea. Oli meillä hauskaa kun koira tuotiin taxilla takaisin.

Joulu- ja kevätjuhlat olivat tapahtumat joihin koko kylä kokoontui. Nykyään koulu toimii Lyttylän Kiinteistöyhdistyksen kokoontumispaikkana sekä siellä voi järjestää eri tapahtumia.

Lyttyläläisnaisen teemakirjoitus otsikolla ”Muistoni Lyttylän koulukartanolta”.

Anonyymi teemakirjoitus. KMLA, LK 2008 TK/N/4.

Mieleeni muistuvia asioita liittyen Lyttylän entiseen kouluun

Ensimmäinen muistikuvani koulusta on se, että sain siellä calmette-rokotuksen. Olin silloin noin neljän ikäinen. Se oli 1940-luvun loppupuolta. Rokotuksen antoi terveydenhoitaja, joka kävi koululla varmaankin kerran vuodessa. Rokotuksen urhoollisesti kestätyäni sain elämäni ensimmäisen

Sisu-karkkiaskin tien toisella puolella sijainneesta Osuuskaupan myymälästä.

Koulussa oli kaksi luokkahuonetta. Alaluokkaan kuuluivat 1-3 luokat. Yläluokkaan 4-7 luokat. Minun ikäluokkani oli ensimmäinen, joka kävi siellä vain 6 luokkaa. Sen jälkeen siirryimme kansalaiskouluun muualle.

Mieleeni muistuu usein yläluokkien ajalta tapahtumat, jolloin me oppilaat kyselimme läksyt toisiltamme. Kyselijän vuoro vaihtui viikoittain. Läksyjen kyselijän paikka oli urkuharmoonin takana nurkassa. Siellä jokaiselta kysyttiin muutama kysymys. Lähes joka kerta laiskalle jätettiin joku. Laiskalle jäivät hyvin usein samat oppilaat. Laiskalle jäänyt joutui sitten seuraavan välitunnin ajan opiskelemaan kyseistä asiaa. Tämä on jäänyt mieleeni siksi, että nämä oppilaat olivat tavallaan sijaiskärsijöitä, eli kun nyt ajattelen asiaa, se oli lähes koulukiusaamista. Jäin itsekin kerran laiskalle, kun kysyttiin laulun sanoja. Minulta kysyttiin sellainen säkeistö, jota ei ollut edes läksynä. Kysyjä sattui olemaan nykyinen aviomieheni.

Hiihto on aina ollut minulle mieluinen laji. Sitä harrastettiin kouluajanani hyvin paljon. Talvella hiihdettiin kouluun. Koulun ympäristöön oli tehty latu jota hiihdimme kilpaa. Kilpailuja pidettiin kerran viikossa. Latu oli noin kolmen kilometrin mittainen. Sitä kierrettiin myös välituntisin. Kun nopeasti toimi, niin ehti hiihtää lenkin välitunnilla.

Aloittaessani koulun ruokailu tapahtui eteisessä. Pian kuitenkin valmistui alakertaan ruokala. Aluksi ruokailuastiana oli emalikulppi ja ruokailuvälineenä lusikka. Ruokana oli usein keittoa, velliä tai puuroa. Oli myös kastiketta ja perunaa. Kastike oli valmiina kupeissa ja perunat kuorittiin ja syötiin lusikalla. Näkkileipä oli hyvää, sitä käytiin joskus pihistämässä keittolasta pitkinä koulupäivinä.

Myöhemmistä tapahtumista päällimmäisenä mieleeni on jäänyt tyttäreni häät, jotka pidettiin koululla. Ennen häitä vietimme paljon aikaa koululla kunnostaen ja maalaten sisätiloja. Muistan miten hienolta tuntui, kun kaikki oli valmista, pöydät liinoitettu ja kukat pöydillä. Tila tuntui melkein kuin kodilta.

Minulla on hyvin läheinen suhde rakennukseen, koska toimin siellä isännöitsijänä. Ainoa murhe on rakennuksen rapistuva tila, mihin ei näytilä löytyvän parannusta.

Lyttyläläisnaisen teemakirjoitus otsikolla ”Muistoni Lyttylän koulukartanolta”.

Anonyymi teemakirjoitus. KMLA, LK 2008 TK/N/5.

Hirvijuhat, peijaiset

Kylässämme on vireästi toimiva metsästysseura. Pääasiassa metsästetään hirveä. Lokakuussa ilmestyvät punalakit punaisine liiveineen metsämaisemiin. Jos taas kerran on ollut hyvä metsästysönni ja saatu kaadettua monta hirveä, miehet palaavat tyytyväisinä metsästä koirineen. Melkein joka vuosi on järjestetty hirvipeijaiset. Se on ollut tapana varhaisista ajoista asti, että saatua metsänriistaa on juhlistettu, jos on ollut hirvi, karhu tai jokin muu riista. Juhlapaikkana on ollut kylämme entinen koulu. Kutsun ovat saaneet metsänomistajat jotka ovat vuokranneet maansa metsästykselle. Kyläläisten on silloin mukava kokoontua yhteen iltaa viettämään ja tuttavilla tapaamaan. Kohokohta on tietysti pitopöytä, josta ei valikoimaa puutu. Päätteeksi on sitten muhkeat kakkukahvit. Liikunnan mahdollisuutta ei myöskään suljeta pois, koska pelimannit jo virittelevät soittimiaan. Niin voi yhteinen karkelo alkaa. Kuulumiset on vaihdettu ja

kiitospuheet pidetty. Tyytyväinen juhlakansa suuntaa kotia kohti. Ja taas on yhdet hirvipeijaiset takana päin.

Lyttylän entinen koulukartano

Muuttaessani Lyttylään asumaan, pieneen ja kauniiseen kylään, näin siellä monia tutkimisen ja tutustumisen kohteita. Vaaleaksi maalattu koulurakennus, silloin vielä koulukäytössä viehätti minua. Se on keskellä kylää mahtavasti mäen päällä, toimien kuin maamerkkinä. Suuri ikivanha tammi oli portin pielessä, jonka myrsky myöhemmin kaatoi. Vanhat omenapuut puutarhassa ovat kuin sopivat kehykset vanhalle entiselle kartanorakennukselle. Tyyllillisesti rakennus ei viittaa erityiseen tyyliasuuntaan, vaan on silloista kartanorakentamista ja kaksikerroksinen. Viitteitä kansallisromantiikkaan näyttää olevan. Puupitsiset koristeleikatut avoterassi ja sisäänkäynti portaiden kaiteet sekä koruleikatut katon kärkikolmiot kertovat taitavasta rakentamisesta. Näin etufasadi on ollut komea ja kaunis. Vuosien saatossa monien omistajien vaihtuessa rakennus on muuttanut ilmettään. Koristeellinen ulkoterassi on poistettu, näin asujat ovat jättäneet myös oman kädenjälkensä. Jos antaa ajatuksen lentää ajassa taaksepäin, voisi kuulla työn äänet ja kartanon väen jokapäiväisissä askareissaan.

Lähemmin tutustuessani talon historiaan viehtymys on vain lisääntynyt. Oma kyläkoulu on ollut Lyttylän lapsille hyvä alku opin tielle.

Lyttyläläismiehen teemakirjoitus otsikolla ”Muistoni Lyttylän koulukartanolta”.

Anonyymi teemakirjoitus. KMLA, LK 2008 TK/M/1.

Tarinaa Lyttylän koulun vaiheilta

Isäni L. R. oli käynyt kaksi vuotta Lyttylän koulua. Opettajana oli ollut Pohjanhonka. Isäni oli ollut hyvin vilkas oppilas, hänen viimeiseen koulutodistukseen oli kirjoitettu ”suositellaan käytettäväksi polttamatonta pihlajan tuhkaa”, joka tarkoitti että lapselle pitäisi antaa piiskaa. Urheilu isälläni oli 10, muut numerot huonoja. Seuraavana kesänä opettaja hänet nähtyään oli sanonut: ”Jos suoritat laskennon ehdot pääset seuraavalle luokalle ja saat päästötodistuksen”. Isäni oli vastannut: ”Lähden isäni mukana Pihlavan Alströömin tehtaille työhön enkä tarvitse päästötodistusta”. Hän oli Alströömin palvelussa noin 40 vuotta.

Pohjahongan opettaja-aikana hänellä oli ollut myös karjaa. Koulun takana oli navetta ja heinäsuuli. Minun lapsuudessani olin mummuni kanssa monena kesänä tekemässä heinää koulun puutarhasta ja muulta koulun alueelta. Heinistä joutui maksamaan johtajaopettaja Välimäelle korvausta. Mummuni oli jo yli 80-vuotias. Hän niitti viikatteella heinän joka seivästettiin. Heinien kuivuttua ne usein kannettiin koulun heinäsuuliin jos ei ketään ehtinyt hevosella niitä keräämään. Talvella heinät vietiin suulista saareen jossa mummuni Saima Fagerdahl asui. Saareessa ei ollut peltoa. Tuffa oli halvaantunut eikä kyennyt osallistumaan työhön.

Aloitettuani kansakoulun meillä oli keskiviikkopäivät vapaita. Asuin saareessa ja jouduin veneellä kulkemaan osan matkasta. Syksyisin jokainen oppilas joutui keräämään määrätyn määrän puolukoita, joista joskus aina oli ruokana puolukkapuuroa. Koulun tontilla kasvatettiin perunaa ja oppilaat osallistuivat sen nostamiseen. Koululla oli myös kellari. Koulu oli puulämmitteinen. Talonmies hoiti luokkahuoneiden lämmityksen. Oppilaat joutuivat usein kantamaan puita opettajien asuntoihin. Rakennuksessa ei ollut alkuaikoina vesijohtoa. Oppilaiden juomalaitteessa oli iso vesisäiliö jota jouduttiin aina täyttämään uudelleen veden loputtua.

Porin maalaiskunnan lääkäri ja terveydenhoitaja kävivät aina syksyisin pitämässä terveystarkastuksen ja hoitivat rokotukset. Kaikki eivät pitäneet rokotuspiikistä. Kerran yksi oppilas pakeni ikkunasta ja toinen kiipesi alaluokan korkean kaapin päälle. Yläluokilla oli aina keskiviikkoisin pitkä päivä kun oli käsitöitä. Välitunnilla haimme kaupasta ranskanlonkan ja joskus myös sokerilimpsapullon jos ei kotoa ollut maitopulloa mukaan. Talvisin kun oli lunta tulivat oppilaat hiihtäen kouluun. Sukset nostettiin aina koulun kivijalkaa vasten nojalle. Välitunneilla laskettelimme koulun kellarimäestä ja oli hauskaa. Läheiselle pellolle oli tehty latu jonka ruokailuvälitunneilla aina kiersimme. Urheilutunneilla oli pidempi latu ja joskus oli hiihtokilpailuja. Vapaa-aikana myös hiihdimme ja laskimme mäkeä läheisillä kallioilla.

Lyttyläläismiehen teemakirjoitus otsikolla ”Muistoni Lyttylän koulukartanolta”.

Anonyymi teemakirjoitus. KMLA, LK 2008 TK/M/2.

Silloin kun...

Oli vuosi 1938. Aloitin koulun Lyttylän kansakoulussa 8-vuotiaana. Alakoulu sujui leikiten, koska osasin jo kouluun mennessä lukea, kirjoittaa ja laskea. Syyslukukauden olin 1. luokalla ja kevätlukukauden 2. luokalla. Yläkoulun puolella oli suuremmat vaatimukset. Opettaja oli ankara ja vaativainen. Monet keskeyttivät koulunkäynnin, koska oli liian vaikeata.

Oppilaat osallistuivat itse koulun toimintoihin. Ylemmiltä luokilta oli aina vuorollaan viisi järjestäjää; ylijärjestäjä, luokan, käsityö-voimistelusalin, eteisen järjestäjä ja kintturi. Ylijärjestäjä vastasi siitä, että kaikki toimivat. Luokkari tuuletti välitunnilla luokan ja valvoi ettei luokassa asiattomasti oleskeltu. Kintturi soitti kellolla välitunnin päättyneeksi ulko-ovella ja puhdisti sisään tulevien jalkineet. Jos joku yritti suoraan sisälle, niin kintturi rähähti että ”kintut”. Järjestäjät kantoivat lämmitysklapit sisälle, myös opettajalle yläkertaan. Vettä täytyi myös kantaa. Eteisen seinässä oli säiliö, jota täytettiin. Sen alla oli pesuallas. Ensimmäisinä kouluvuosinani oli mukana omat eväät, mutta myöhemmin tuli kouluruokailu. Alkuvuosina oppilaat maksoivat ruuasta. Kerran viikossa oli pankkipäivä. Silloin yritettiin saada muutama pikkukolikko säästöön tilille PoriSeudun Osuuskassaan. Määräajoin oli terveystarkastus, ”täisyyni”. Oppilaat kavahtivat tätä toimitusta. Kunnan terveyssisar oli pienikokoinen nainen ja sai lempinimekseen ”Kipinä”. Myöhemmin oli vähän kookkaampi ja sai nimen ”Kekäle”.

Muutama tapahtuma kouluajalta:

Poikien tupakointi tuli opettajan tietoon. Hän otti pojat luokseen ja tarjosi tupakat, ajatuksena että pojille tulisi tupakasta huono olo. Kun tupakat oli vedetty, niin yksi pojista sanoi että ”Saisko viäl”.

Oppilaalta kyseltiin läksyjä, eikä hän osannut. Oppilas katseli vaan ylöspäin ja sanoi: ”Millai nua sähköjohdot tual katos pysyy”.

Oppilas joutui rangaistuksena telineeseen pystytetyn kartan taakse seisomaan. Kun hän sai luvan tulla pois, niin kartan takaa alta näkyi vain saappaat. Oppilas oli mennyt ikkunasta ulos ja kotiin.

Oppilas sanoi opettajan pienelle pojalle: ”San koton sillai et ope viedää huomen lahtivajal”.

Koulu ja liikunta

Lyttylän koululla oli liikunnalla vahva sija. Joulujuhliin harjoiteltiin leikkejä, jotka esitettiin laulaen ja opettajan säestyksen tahdissa. Joulujuhlissa esitettiin myös aina yksi tai useampi näytelmä. Voimistelusalissa oli tanko, puomi ja seinällä kiipeilypuolat. Välitunnilla me pojat usein menimme ”klinkkus-miinaa ja munavalssia” ja vedimme leukaa tankoon. Kesällä kilpailtiin yleisurheilussa. Vakiolajit olivat 60 metrin juoksu, pituushyppy ja kuulun työntö. Myöskin opittiin pesäpallon alkeet. Talvella oli viikoittain hiihtokilpailuja. Myöskin oli silloisen Porin maalaiskunnan koulujen välisiä kilpailuja. Mieleeni on jäänyt kilpailumatka Ruosniemeen. (Silloin esim. Ruosniemi ja Vähä-Rauma kuuluivat Porin maalaiskuntaan.) Kilpailuun valitut oppilaat joutuivat menemään hiihtäen Ruosniemeen (välimatka noin 20 km). Pakkasta oli ja tuulen viima lisäsi pakkasen purevuutta. Yksi huoltomies oli hevosella mukana. Rekeen mahtui muutama oppilas kerralla, jos oli vaikeuksissa. Kilpailun päätyttyä lähdettiin kotimatalle. Toukarin Tuorin kartanon isäntä Siimon Valli oli nähnyt tai kuullut meidän retkestämme ja kutsui meidät levähtämään luokseen. Emännöitsijä tarjosi kuumaa mehua ja pikkuleipiä. Jokaiselle annettiin sokeripalan päällä anistippoja vilustumista vastaan. Lyttylän koulu menestyi hyvin näissä koulujen välisissä kilpailuissa. Siitä oli todisteena lukuisat kiertopalkinnot luokkahuoneen seinällä.

Puodan (Kellahden Alakylä) kanssa oli viestihiihtokilpailuja. Kummallakin koululla oli yksi tai useampi neljän oppilaan joukkue. Hiihdettiin koululta koululle ja takaisin. Välillä oli vaihtopisteet. Haaste kilpaan saatiin esim. näin: ”Me Puodan koulun oppilaat haastamme teidät etelän auringossa laiskistuneet ja veltostuneet oppilaat jaloön viestihiihtokilpaan kanssamme”. Tähän annettiin vastaus: ”Me Lyttylän koulun oppilaat otamme haasteen vastaan ja aiomme voittaa teidät pohjolan pakkasessa kangistuneet oppilaat”. Näin monipuolisella liikunnalla pyrittiin luomaan hyvää pohjaa terveelle elämälle.

Sotavuodet Lyttylässä

Sotavuosina koulu oli toiminnassa koko ajan. Muistan, että kouluruokailua ei vielä ollut. Eväinä oli voileipiä ja maitopullo. Lyttylässä oli sota-aikana karjalaisia ja inkeriläisiä.

Kaikilla lapsilla ei ollut kenkiä. Kunta avusti köyhiä lahjoittamalla ”kenkälapun”, jonka haltija oli oikeutettu kenkien hankkimiseen koulukilometrien perusteella. Sotavuosina käytettiin itse tehtyjä kenkiä, jotka koottiin puupohjista ja paperinaruista ja paperinarusta kudotusta kankaasta laitettiin päällinen. Kengissä oli 4-5 cm paksu pohja ja ne nähtiin välttämättömänä viimeisenä pahana. Nuoskakelillä niiden pohjaan kerääntyi nuoskaa, jolloin niillä oli vaikea kulkea. Kenkien päällisenä käytettiin myös paperinsekaista ainetta, joka ei ollut kovin kestävää. Löysin jostain vanhat saappaanvarret ja naulasinkin ne pohjiin kiinni.

Pahimpaan pommitusaikaan saimme koulusta vapaata, en muista oliko vapaata päiviä vaiko viikkoja. Ollessani yhdeksänvuotiaana metsätoissa tuli kerran ilmahälytys ja hevonen vietiin puun alle. Talvisodan aikana pommitettiin kovasti, mutta jatkosodassa ei sillä saksalaisten tukikohta oli lentokentällä. Aina hälytysten aikana käskettiin mennä suojaan. Hälytykset nostattivat pelkoa, avonaisilta paikoilta mentiin kellareihin suojaan.

Sota-aikana koulukirjoissa oli sotapropagandaa. Koulukirjojen sisältöä muutettiin maailman tilanteen mukaan. Puhuttiin Suur-Suomen luomisesta. Oli miehiä jotka eivät halunneet mennä rajan yli, ammuttiinko heidät omien puolesta etteivät olisi olleet huonona esimerkkinä muille. Sodassa kaatuneet olivat sankareita. Koulun seinällä oli ainakin joskus taulu, johon oli merkitty kaatuneiden nimet.

Vaikkei meillä ollut sähköä, niin oli patteriradio. Naapurit kokoontuivat meille kuulemaan sota uutisia.

Vaikka oli talvisota, silti ulkoiltiin ja hiihrettiin 30–40 asteen pakkasessa. Arkielämä pysyi normaalina, koulussa käytiin ja työt tehtiin hälytysten välillä. Ruokakorteista ja korttijärjestelmästä muistan, että kansanhoitojärjestelmä jakoi kortteja. Säännöstely oli tarkkaa. Esimerkiksi alkoholia ei saanut jos ei ollut antaa tyhjää pulloa kauppaan. Kaupassa kysyttiin: ”Onko sul kuorii?” eli tyhjää pulloa.

Sodan jälkeenkin muutaman vuoden välein tehtiin keuhkokuuvauksia koululla ja kaupungissa, siitä oli kovat ukaasit että oli pakko mennä.

Lyttyläläismiehen teemakirjoitus otsikolla ”Muistoni Lyttylän koulukartanolta”.

Anonyymi teemakirjoitus. KMLA, LK 2008 TK/M/3.

Kun talvet vielä oli talvia

Kansakouluvuosinani Lyttylän koulussa 1960–1965 talvet olivat lumisia ja pitkiä, lunta oli usein vyötärölle asti. Talvisiin koulunkäyntimuistoihini liittyy kova kilpailu koulun hiihtomestareista. Välitunneilla hiihrettiin aina hikipäissä välituntilatua, joka laski koululta alas puutarhaan marjapensaiden, omena-, luumu- ja päärynäpuiden välistä kulki pienen metsikön läpi, kiersi nykyisen luistelukentän Keskisen Einon suulin edestä ja nousi takaisin koululle. Koulun seinällä oli nimilista, johon merkittiin aina viiva kierroksesta. Parhaimmillaan ehti saada 3-4 viivaa välitunnin aikana. Lista ei saanut tehdä merkintöjä ennen tai jälkeen kouluajan, joskus kyllä kinattiin siitä, että joku oli vedellyt viivoja väärään aikaan. Päivittäin oli tärkeää porukalla laskea kuka oli johdossa. Myös hiihtokilometrien määrässä kilpailtiin, jokaisella oppilaalla oli lisäksi oma kansanhiihtokortti, johon merkittiin hiihtokilometrien kokonaismäärä. Itse olin aina kärkikolmikossa molemmissa listoissa ja harmitti kovasti jos joutui olemaan pois koulusta sairauden tai hammaslääkärin vuoksi.

Urheilutunneilla kierrettiin pidempiä latuja koko luokalla Varvin ja Popottajan maastossa. Usein oli myös koulun hiihtokilpailuja, joista parhaimmat pääsivät koulujen välisiin ja piirikunnallisiin kilpailuihin. Paras saavitukseni oli toinen sija piirimestaruushiihdoissa Enäjärven maastoissa, olisin voinut voittaakin, mutta oli niin hyvä luisto ja lentokeli, että oli vaikea pysyä pystyssä ja voimia jäi.

Koulumatkat (3 km) tehtiin talvella hiihtäen. Ladut poljettiin itse metsäpeltojen reunoja, metsäteitä ja polkuja seurailleen. Jos ladut olivat pahasti tukossa tai oli loskakeli köytettiin sukset polkupyörän runkoon kiinni. Suksia ei voinut jättää kotiin, koska silloin koulun lähellä asuvat pojat voisivat päästä välituntihiihdossa johtoasemaan.

Lyttyläläismiehen teemakirjoitus otsikolla ”Muistoni Lyttylän koulukartanolta”.

Anonyymi teemakirjoitus. KMLA, LK 2008 TK/M/4.

Minun ”koulupiirini” rajoittuu neljään vuoteen 1959–1963. Alakoulun opettajana oli Olga Viitala, isänikin opettaja, joka jäi eläkkeelle -63. Ikää oli jo niin paljon, että vauhti oli hiipunut. Kunnioitettiin todella. Neljännellä luokalla oli Lauri Lehtonen, joka nuorena aloitti hommat ja oli koulun lopettamiseen saakka. Alakoulusta mieleeni on jäänyt erityisesti joulujuhliin valmistautuminen luovine piirileikkeineen. Edistyneemmät pääsivät opettamaan pienempiään. Iloisin mielin koulua käytiin ja Rantasen Lempin

aterioita odotettiin. Käsityöpäivinä oli omat eväät ja maitopullo. Oli töiden kohokohta tuo evästunti noin klo 2. Käsityöope oli Tykys, jostaki Ahlaisista. Uskonto oli tosi tärkeä oppiaine alakoulussa lukemisen, kirjoittamisen ja matematiikan ohella. Arvosanat todistukseen olivat tiukassa. Kasin keskiarvo oli kova juttu.

Liite 2.

Keruukirje

Tuulia Nurminen

Turun yliopisto

Kulttuurituotannon ja maisemantutkimuksen laitos

PL 124

28101 PORI

5.12.2007

Arvoisa lyttyläläinen,

teen parhaillaan kandidaatin tutkielmaani aiheesta ”Lyttylän koulukartano muistin paikkana”. Kerään lyttyläläisten muistelmia entisestä koulukartanosta. Pyydän kunnioittavasti, että kertoisitte itsellenne tärkeistä muistoista liittyen Lyttylän entiseen kouluun ja sen pihapiiriin korkeintaan kolmen sivun vapaamuotoisella kirjoitelmalla. Muistelmat voivat liittyä esimerkiksi koulun käyntiin, harrastustoimintaan, erilaisiin juhliin kuten vaikkapa häihin, syntymäpäiviin, hirvipeijaisiin tai johonkin muuhun koulun alueella sattuneeseen tapahtumaan. Kirjoitelman ei siis tarvitse olla pitkä, esimerkiksi muistelmä yksittäisestä mieleenne jääneestä tapahtumasta riittää.

Toivon, että kirjoitelma on päivätty ja allekirjoitettu. Lisäksi toivon, että täytätte oheiset käyttölupalomakkeet ja palautatte toisen niistä kirjoitelman mukana. Toinen kappale käyttölupalomakkeista jää teille itsellenne. Kirjoitelmanne toimivat tutkimukseni ensisijaisena tutkimuslähteenä. Tähdennän vielä, että kyseessä ei ole historiateos eikä muistelmakokoelma, vaan tutkin erilaisia muistamisen ilmiöitä ja niiden liittymistä tiettyyn paikkaan.

Kirjoitelma voi olla käsin tai tietokoneella kirjoitettu. Ohessa on kirjekuori, jossa kirjoitelman voi palauttaa minulle. Kirjekuoreen ei tarvita postimerkkiä. Pyydän ystävällisesti palauttamaan kirjoitelman tammikuun 11. päivään mennessä, tai mielellään aiemminkin. Lisätietoja saatte puhelinnumerostani 040-... tai sähköpostiosoitteestani tbnur@utu.fi. Lämpimät kiitokset mielenkiinnostanne ja osallistumisestanne!

Ystävällisin terveisin

Tuulia Nurminen

Liite 3.

Lyttylälaisten teemahaastattelut

”Koulumuistoja Lyttylästä.” Lyttylä-trilogian toinen osa.

Suunnittelu ja ohjaus: Hannu Elo ja Ari Impola

Haastattelut: Hannu Elo

Kuvaukset: Ari Impola, Heli Härkisuo ja Erkki Kuisma

Musiikki: Ari Impola ja Yki Räikkälä

Editointi: Waltteri Reunamo, Ari Impola ja Hannu Elo

Tuotanto: Satakunnan Elävän Kuvan Keskus ry ja MEKA TV 2008

HAAST=Haastattelija

SEKK=Satakunnan Elävän Kuvan Keskus ry

LK 2008= Lyttylän koulukartano 2008

TH/N/M/... =Teemahaastattelun henkilön koodi

00:00= Kohtauksen alku minuuttien perusteella (DVD-levyn systematiikka perustuu minuutteihin)

Sukupuoli	Koodinimi	Ajankohta, jota muistelu koskee
mies	HAAST	Haastattelija
nainen	TH/N/1	1920-luku
mies	TH/M/1	1940-luku
mies	TH/M/2	1940- ja 1950-luku
nainen	TH/N/2	1930-luku
nainen	TH/N/3	1930-luku
mies	TH/M/3	1920- ja 1930-luku
mies	TH/M/4	1950-luku
mies	TH/M/5	1940-luku
nainen	TH/N/4	1950-luku
nainen	TH/N/5	1950-luku
nainen	TH/N/6	1940-luku
nainen	TH/N/7	1930-luku
mies	TH/M/6	1930- ja 1940-luku
nainen	TH/N/8	1930- ja 1940-luku
mies	TH/N/7	1930- ja 1940-luku
mies	TH/M/8	1930-luku
mies	TH/M/9	1940- ja 1950-luku
mies	TH/M/10	1930-luku

mies	TH/M/11	1940-luku
nainen	TH/N/9	1920-luku
mies	TH/M/12	1930- ja 1940-luku
nainen	TH/N/10	1920-luku

Lyttyläläismiehen teemahaastattelu.

Kohtaus 1.

TH/M/7: *Meneekö tämä nauhal ny voi hyvänen aika!*

HAAST: *Ei mitään kerro vaan, kerro vaan.* (SEKK, LK 2008, TH/M/7, 00:02.)

Lyttyläläisnaisen teemahaastattelu.

Kohtaus 2.

Kyl mar ne osas siel tehd kiusatekoi vaik kuin kauheesti ja välillä me annettii pojil selkää ja juu-u. (SEKK, LK 2008 TH/N/1, 00:54.)

Lyttyläläismiehen teemahaastattelu.

Kohtaus 3.

Joo Viitala oli hieno ihmine ja se oli tuolt noi Ähtärist kotosi ja ehdottomasti oikee hyvä hyvä ihmine hyvä opettaja ehdottoman oikee hyvä. Ja tota noi sit taas Pohjahonka, hän oli hän sit ku mää tuli isommaks ni hän oli hyvä mutta tua toi se opetussysteemi mikä hän oli, se oli jollai taval, se oli sitä spartalaista, sä olet kuullu siitä ehkä. Ni se oli sitä ja tota noi ja minu mielestäni ei se ollu iha hyvä joka paikas mut urheilus tietysti, hehheh, se oli valtavaa hehheh, et siin tua noin mut kyl siel monta kertaa oltii laiskalla et heh joo se on semmosta. (SEKK, LK 2008 TH/M/11, 01:05.)

Lyttyläläismiehen teemahaastattelu.

Kohtaus 4.

Et kyllä tua kyl siel joutu ja monet sitte sillo keskeytti koulun, sen voi kyllä keskeyttää sitte ko tua on nämä perustiedot, oli luku ja kirjoitus ja laskutaito. (SEKK, LK 2008 TH/M/6, 01:54.)

Lyttyläläismiehen teemahaastattelu.

Kohtaus 5.

Pohjahonka oli urheilumies ja hän oli musiikkimies ja hän oli oikeestas joka alan ja erittäin vaativa opettaja ja harmittaa vaan o jälkeensä, harmittanu et olis kuitenkin vaa tarvinnu enempi ottaa kiinni ittee niskast ja tehdä niinko opettaja neuvo ja opetti. (SEKK, LK 2008 TH/M/12, 02:11.)

Lyttyläläisnaisen teemahaastattelu.

Kohtaus 6.

HAAST: *No minkäslaine opettaja Pohjanhonka oli?*

TH/N/10: *Hyvä. Yksinkertaisesti hyvä. Sen tähde ko mää kannata ain sitä et täytyy vaatii, jos jotaki on läksyks täytyy osata se läksy ja jos o tehtävii ne täytyy tehdä ja hän Pohjanhonka oli vaativa ja se on hyvä.* (SEKK, LK 2008 TH/N/10, 02:34.)

Lyttyläläismiehen teemahaastattelu.

Kohtaus 7.

Nii et mää oli sen yhde puoli vuot sain hirveen huono todistukse Pohjanhonkalta, hehheh. (SEKK, LK 2008 TH/M/2, 02:58.)

Lyttyläläismiehen teemahaastattelu.

Kohtaus 8.

Ainoo mikä meil oli vähä semmone skisma, mä menin kouluu sitte tietysti nuorempana mitä olis kuulunu koskaan et mul toi syntymäpäivä meni edellise vuode puolel ja mää meni sit niinko seuraava vuode puolel mää meni syksyl

kouluu. Mä olin niinko vuotta nuarempi mitä muut sil luokal ja nyt kun Eila oli kaks vuot vanhempi ja hän opetteli lukemaa ja tavaamaa ni mä tietysti opettelin siin samas ko kaikki täyty tehd samallail ja mä en osannukkaa enää tavata ku mentii kouluu ja siin meil sit vähä Aino Viitalan kans tuli semmost jonkunäköst pient nokkapokkaa ku olis pitäny tavata mut enhän mää osannu enää tavata kissaa esimerkiks tai jotaki muuta ni mää lui se suoraa. Tavaamine oli unohtunu enkä ollu koskaa oppinukkaa että sen puoleen mä sitä vaa. (SEKK, LK 2008 TH/M/12, 03:07.)

Lyttyläläismiehen teemahaastattelu.

Kohtaus 9.

HAAST: *Ei oikeastaan tuntiakaan ettei joku ollu nurkassa tai tekemässä jotain seison tahommia että.*

TH/M/2: *Nii kyl se semmosta tietysti määrätyt tyypit oli semmosia hehheh et joutu helpommi nurkkaa ku toiset mä kun oon tämmöne rauhallinen niin tota emmä niinkään ainakaa kovi usei ollu. (SEKK, LK 2008 TH/M/2, 04:03.)*

Lyttyläläisnaisen teemahaastattelu.

Kohtaus 10.

HAAST: *Et oo käyny koulua?*

TH/N/3: *E. Mee isä oli semmone ettei uskonnon tähden.*

HAAST: *Uskonnon tähden ei lapset käyny koulua.*

TH/N/3: *Kirjoja oli muutettu sillo joskus maailmas uusittu ni ei hän saanu sitä päähäs. Se oli sen tähde.*

HAAST: *Aivan joo ja se...*

TH/N/3: *Määkään en oo kyl koskaa paljo auttanu suullani meil koulukäynnistäni piene aikaa viel jotaki, mut kyl mee opetettii lukemaa ja kirjottamaa ja laskemaa ja kaikki.*

HAAST: *Juujuu aivan.*

TH/N/3: *Ni ettei sillai ol mikää tonttu ettei mistää ol tietäny.*

HAAST: *Juujuu kyl mää sen ymmärsin mutta ei hyväksytty sitä koulun mallia ja kirjoja nimenomaan?*

TH/N/3: *Just, just se.*

HAAST: *Et ne käytännön asiat opetettii.*

HAAST: *Oikein ihan uskonto...*

HAAST: *...oli sitä mielt ettei sitä...*

TH/N/3: *Oli jumala sanast luotu ettei sitä olis saanu uusii.*

HAAST: *Nii elikkä niitä ne tosi vanhat oppikirjat oli niitä mitkä hyväksyttii mutta nämä uudemmat sitte kun tuli niin niitä ei hyväksyttykään.*

TH/N/3: *Juu ei.*

HAAST: *Niis oli liian paljon muutoksia ja uudistuksia.*

TH/N/3: *Juu ettei se ollu hyvä. (SEKK, LK 2008 TH/N/3, 04:23.)*

Lyttyläläisnaisen teemahaastattelu.

Kohtaus 11.

HAAST: *Minkäslainen opettaja se Pohjanhonka oli?*

TH/N/9: *Kova äijä, hehheh, kurin piti. (SEKK, LK 2008 TH/N/9, 05:50.)*

Lyttyläläisnaisen teemahaastattelu.

Kohtaus 12.

HAAST: *Minkälaisia muistoja sinulla on koulusta?*

TH/N/2: *Jaah mä en siihe mä en oikee ei mul mittää Pohjahonka oli siellä ja Viitala ja kyl se kaikki... (SEKK, LK 2008 TH/N/2, 06:00.)*

Lyttyläläismiehen teemahaastattelu.

Kohtaus 13.

Sitte ko äiti lähti Hämeenlinnaa seminaariin niin sitte minä tulin tänne Pohjarantaan lapseksi ja sisko oli tuolla Parkanossa isoisän ja tätinsä luona. Mähän en oo täältä käyny Lyttylässä koulua että mä oon käyny Pohjarannasta ja mä oon niitä varmaan nuorimpia jotka on kokenu semmosen ku huutolaisuuden. Että äiti meni seminaariin ja jätti kummisedälle ja tädille mut hoitoon. Mä olin

kaks talvee siellä että ne miten mä oon oppinu lyttyläisyydestä niin mä oon oppinu siellä aika paljon. (SEKK, LK 2008 TH/M/4, 06:21.)

Lyttyläläismiehen teemahaastattelu.

Kohtaus 14.

No se ei oikeastas käyny selville et minkä takia se on mut niinko meilläki kaikki joutu kyl oikeal kädel kirjottamaa vaik oli vasenkätine niin pakotettiin siihen oikeen käden kirjottamisee. Ei sinä aikan ku mää kävin kouluu ei sillo viel sallittu kyl sitä et olis saanu vasent kättä käyttää mut sitä emmä muist olikos koskaa siit mitää puhettakkaa, luonnolline asia siihe aikaa ettei hyväksytty. (SEKK, LK 2008 TH/M/12, 06:58.)

Teemahaastattelijan lukema tekstinäyte.

Kohtaus 15.

Tänä syksynä oli perunankaivuulomaa kaksi viikkoa. Loma alkoi kahdentenatoistapäivänä syyskuuta. Sitä ennen olin käynyt vain kolme päivää koulua, koska kesäloma oli niin pitkä. Niinä kolmena päivänä olimme kaivamassa opettajan perunoita. Ensimmäisen lomapäivän aamuna menin kunnostamaan vehnäseipäitä, kun tuuli oli kaatanut niitä ja repinyt vehniä pois. Ensin haravoin ne pienempiin läjiin ja sitten nostin seipäaseen. Kun sain sen työn tehtyä, söin ja lähdin marjaan. Olin marjassa niin kauan, että sain koppani täyteen. Sitten lähdin kotiin kun en voinut enempää poimia. (SEKK, LK 2008 HAAST, 07:32.)

Lyttyläläisnaisen ja – miehen teemahaastattelu.

Kohtaus 16.

HAAST: *Yks tai kaks semmosta asiaa jotka piti osata ilman että pääsi sieltä koulusta pois ne oli kaikki Lyttylän saaret.*

TH/N/6: *Joo se oli kotiseutuoppia.*

HAAST: *Muistatko sinä sen miten ne saaret oli tai se runo?*

TH/N/6: *Joo se oli kyl tosi pitkä, en muist kyl, Furuskari mää muistan siitä Puussa ja Furuskari ja Loistot ja...*

TH/M/1: *Joo se tulee ihan loruna kyl mut en mäikä muist sitä ihan tarkkaan.*

TH/N/6: *Eikä oo missään ylhäälläkkää.*

TH/M/1: *Ei ol mut kyl mää luulen et Viron rouva muistaa ne tarkkaan ihan sit.* (SEKK, LK 2008 TH/N/6 & TH/M/1, 08:24.)

Lyttyläläismiehen teemahaastattelu.

Kohtaus 17.

HAAST: *Annapas tulla koko litania.*

TH/M/12: *Täytyy vetää henkee ensiks. Linteri, Forsviiki, Tärnoora, Kalliokari, Matinkari...* (SEKK, LK 2008 TH/M/12, 08:58.)

Lyttyläläismiehen teemahaastattelu.

Kohtaus 18.

...Nuottakari, Palmusaari, Holma, Sletholma, Honkaniemi, Järkholma, Jäppilä, Kanikari, Pitkäkari, Saramäki, Furuskari... (SEKK, LK 2008 TH/M/8, 09:05.)

Lyttyläläismiehen teemahaastattelu.

Kohtaus 19.

Alaholma, Koivukari, Leppäkari, Rajaluoto, Impikari, Iikrunti, Karvela, Lolloluoto, Furuskari, Hakaluoto, Jukola, Pajula, Kuusikari, Kuusalo, Varvula, Jyrilä, Puussa, Leppäkari, Kalliokari, Koivuluoto, Lohikari, Karlssonni. (SEKK, LK 2008 TH/M/6, 09:15.)

Lyttyläläismiehen teemahaastattelu.

Kohtaus 20.

Naapurikylä, mikä siihen aikaan maalaiskuntaan kuului, Lyttylä, Toukari, Hyvelä, Ruosniemi, Aittaluoto, Raumankylä, Kokemäki, Pihlava, Yyteri, Pietniemi, Preiviiki, Viasvesi, Kuuminainen, Vuoltee eli Niittymaa, ne oli ne kylät ja sit oli nämä Ahlainen, Noormarkku, Luvia, Merikarvia, Siikainen, Pomarkku, Kulllaa, Nakkila, Harjavalta, Kankaanpää, Kiikoinen, Kauvatsa, Kokemäki. Oli

nää naapurikunnat mitä sillon piti niinko osata ulkoo ja sit ne tarttis kartalt viel näyttää. Samoin oli nämä Lyttylän saaret. Siel oli koulul semmone kartta minkä Pohjanhonka itte oli tehny ja sitä en tie et mihin se on joutunu. Olen yrittäny penkooki monest suunnast mut ei sitä oo löytyny. Ne täyty kartalt myös näyttää nämä saaret. Ja sillon tuota alkuvuosin kun yläkoulu puolel menin ni sillo tehtii tämmöne joka syksy. Nii oli tämä kahden metrin harppi minkä kans mitattii otettii suunta aina näist Lyttylän teistä ja sitte ko tuli mutka merkittii siihe metrimäärä taas uus suunta otettii ja taas metrimäärät kirjoitettiin ylös ja piirrettii kartta ja se oli jokasen tehtävä semmonen siihen aikaan ja sitä mä en muista merkittiinkö niihi taloja kovinkaa paljo mut tuo oli pisin kuitenkin mitä me jouduimme tekemään ku tehtii Suntilan riuttal saakka tehtii tämä mittausta koska sieltä joutu vielä kävelemää takasi kotii ja sielt tulee sitte jo seittemä kahdeksa kilometrii. Ku meikäläisetki pääsi kotii saakka ni kyl ne äitin keittämät perunat maistu hyväl sillo ku pääsi kotii vihdoi viimei. (SEKK, LK 2008 TH/M/12, 09:30.)

Lyttyläläismiehen teemahaastattelu.

Kohtaus 21.

Kaikki nämä päätiet käyti ja ne tua kompassil otettii suunta ja mitattii se matka kui paljo oli siihe suuntaa ja taas ku tie mutkitteli ja sit merkittii talot mitä oli tien varrella ja vaik ny vähä hiuka kauempanaki sillai et oli tien tuntumas ja siitä joka oppilas piirsi sit kartan. (SEKK, LK 2008 TH/M/6, 11:15.)

Lyttyläläisnaisen teemahaastattelu.

Kohtaus 22.

Se oli tämmöne mitta kahden metrin mitta. Mentiin sitte ja mitattii ain millo mentii Kellahre toho rajalle ja millo lährettiin tonne Porrii, Toukari Kahaluodo ja sitte tua noi ni kaikki varvit ja puuviikit ja kaikki. (SEKK, LK 2008 TH/N/2, 11:40.)

Lyttyläläisnaisen teemahaastattelu.

Kohtaus 23.

Ja sit oli näin että tehtiin semmosia retkiä kotiseuturetkiä tai miks ny sanos. (SEKK, LK 2008 TH/N/10, 12:00.)

Lyttyläläismiehen teemahaastattelu.

Kohtaus 24.

No se oli uuni lämmitys viel maininta, et eihän sillo ollu viel vesijohtoi. Siel oli järjestäjät, viis järjestäjää, ylijärki oli mikä vastas kaikesta et kaikki tuli, kaikki sujui luokassa käsityöpajassa ja eteisesä ja sit oli kintturi, mikä oli ulko-ovel ja soitti kellot ku tua välitunti pääty ja tua puhdisti kaikkei jalkineet. Ja jos joku meinas men ohitte sielt toiste ohitte ni kintut, täyty rähähtää sitte tua ei siit päässy sillai ohitte ja luokkari tuuletti luokan ja piti huolen siit ettei asiattomasti oleskeltu luokasa. (SEKK, LK 2008 TH/M/6, 12:09.)

Lyttyläläisnaisen teemahaastattelu.

Kohtaus 25.

HAAST: *Mitäs hauskoja tapahtumia oli?*

TH/N/2: *Urheilu oli. Mä olen tykänny urheilust ain kauheesti ja tykkäsin sit urheil.*

HAAST: *Ja hiihdettiinki paljo.*

TH/N/2: *Hiihdettii. Nykyään kouluissa on vähennetty kaikki tua urheilu ei siel ol ennä semmosta. Ja sit puuviikis meil oli semmone et ko opetettii uimaa ni siel oli uintikilpailuki siellä rannasa et pystyko menemää sen ja sen matkan sitten nii.*

HAAST: *Ja hiihtokilpailuja oli talvella aina.*

TH/N/2: *Aina, mmm, kyllä oli paljo ja sit seuratalol oli taas isoja kilpailuja. (SEKK, LK 2008 TH/N/2, 13:10.)*

Lyttyläläismiehen teemahaastattelu.

Kohtaus 26.

HAAST: Pohjahonka oli kuulemma opettaja joka arvosti erittäin paljon liikuntaa. Mikäs oli se mitä Välimäki piti arvossa?

TH/M/2: Jaa mitäs se nyt olis voinu olla...

HAAST: No välituntilatu jota talvella hiihdettiin?

TH/M/2: Joo oli oli se oli vähän sitä alkumatka samaa latua ku meni sinne popottajalle, mut sitte se jostaki mentiinkö peräti sieltä Aaltosen pelloille tai sieltä kumminki laskettiin, siitä misä ruiskukoppi oli sillo mistä nyt mennää sinne Salosen mikä se nyt on, mut Masahan siinä asu aikasemmin se yks talo siinä. Siitä mäestä laskettiin ja sitten mentiin sinne tavallaan sinne niinku sinne Aaltoselle päin ja sieltä sitte jostaki kautta niinku takasi et se ei ollu mikää kovin pitkä latu se semmonen välituntilatu. (SEKK, LK 2008 TH/M/2, 14:10.)

Lyttyläläisnaisen teemahaastattelu.

Kohtaus 27.

Mää olin ain semmone piäni ja heikko ja surkee ni mää olin siel loppupäässä mut sit kyl sitte kato ku oli se aikuiste latu pitkä latu ku tääl sitte aikuiset tuolt kiersi, ni kyl me sit ain tua Keskiye Irja kans sit lährettii illal ain siin hiihtämää se ladu mut ku mää olin vähä semmonen etten mää uskaltanu koskaa laskee niit korkeit mäkiä, Irja meni mut mää en (naurahtaa). (SEKK, LK 2008 TH/N/7, 15:29.)

Teemahaastattelijan lukema tekstinäyte.

Kohtaus 28.

Tänä vuonna annettiin meille koululaisille erikoinen urheiluloma. Se alkoi helmikuun puolivälissä ja kesti pari viikkoa. Lauantaina olimme viimeisen kerran koulussa. Kun tulín kotiin koulusta niin Anni lähti Pomarkkuun hiihtämään. Sunnuntaina oli oikein kaunis ilma. Aurinko paistoi ja oli hyvä hiihtokeli. Ensin aamulla tein koulutöitä sillä tiesin, etten ehtisi niitä viikolla tekemään. Kun Martti ja Arvo tulivat meille, niin lähdin heidän kanssaan hiihtämään. (SEKK, LK 2008 HAAS, 16:00.)

Lyttyläläismiehen teemahaastattelu.

Kohtaus 29.

TH/M/9: Sitte myös järjestettiin kovien tuiskujen jälkeen näitä talkoita ja tämä puolihan oli silloin tukossa sit vallan tämä näin tämä tie joka meni Kahaluodon ja Toukarin kautta. Sehän oli tuo Kahaluodon aukee ummes ettei siit päässy menemään ja sitte koululaiset avas sen usein sitte ku tuiskut meni ohitte ja kevät alko tulemaan. Ni sitte tämä liikennöitsijä silloin ainaki mä muistan et Lahdenpään Reino tai Lahdenpään Veikon kyytisä kaks linja-autoo meni ja mukulat sinne linja-autoon ja tua lapioitas jokainen toi kotoos lumilapion ja sitte autoon ja sitte avattii tietä ain muita varten. Semmoset varhot kohdat kaivettii auki ja tua noi ni Veikko näytti minkä levusii tehdää. Me lapioitii niit auki sitte poikain kans ja flikatki oli töisä mukana. Ja sitte päästii vihdoi viimei Toukarille ja sit tultii takasi ku oli tie auki ja eikä kukaa onneks loukannu missää et se oli sikäli onnellist ettei kukaa jääny mihinkää et me ymmärrettii varoo siinä ku linja-auto otti vähä semmost santsii sit siinä et se pääsi sit sinne niitä luotuja kohti. Alle tuli lunta, kauheesti kerty mut kyl siit sit vaa tie saatii. Sillo ei ollu viel sillo viiskyt luvul siinä alkupuolel ni sillo ei ollu viel semmosii koneit ku nyte on ei ollu viel keksitty edes traktori kaivuriikaa semmosta perää, neki tuli sit vasta joskus siinä viiskymment luvun lopus ihan.

HAAST: Oliko paljon murinaa ku joutu kaivamaan?

TH/M/9: Eei se oli hianoo ku päästii sinne koulutyöstä, päästii oikei töihi, aattel kuule, kui hieno homma ku saatii koko päivä painaa kuule ja tua noi ni eväät oli mukan kotoo, sit varustauduttu jo vähä paremmil eväil sillo ku tiesi et mennää tiet aukasemaa. Se oli koko päivä sit meni siinä koulupäivä meni siinä mut se sit otettii kii jollaki muul lail. Ehkä seki autto siihe oppimisee ku aivot sai kunnollise tuuletukse sielä lapion varressa (naurahtaa). (SEKK, LK 2008 TH/M/9, 16:49.)

Lyttyläläismiehen ja – naisten teemahaastattelu.

Kohtaus 30.

HAAST: Koulus oli silloin puutarhaki, mitä oliko se opettajan käytössä vai?

TH/M/1: Se oli opettajan.

TH/N/6: *Nii mut kyl meki siel oltii marjoi poimimaan ja nii viinimarjoi ja semmosii.*

TH/N/5: *Muistattekste semmost puuta ku oli siin ku mentii portist sissää mis oli semmosii pienii marjoi?*

TH/M/1: *Apinan leipäpuuks sanottii.*

TH/N/5: *Ne oli kauheen hyviä. Sit ku tuli pakkanen ni ne pehmeni sillai sit, mukulat jonoon kaikki ja siit sai jokainen vähä opettaja jako ja otti puusta pois ja jako niit siin sit.*

TH/N/6: *Apinan leipäpuu mimmone se oli?*

TH/M/1: *Se oli tuuhee niinku jalava tai joku tän tyyppine hiuka niinko omenaa muistuttava hyvin pienet ne hedelmät ihan tommosii.*

TH/N/6: *Kirsikka vai?*

TH/N/5: *Olikse se sama ko oli siin ku portist mentii sisään ni vasemmal puolel siin pellol semmone korkee puu?*

TH/M/1: *Joo.*

TH/N/5: *No se oli se.*

TH/N/6: *Mut se oli ain hienoo pääst sin puutarhaa poimimaa marjoi ja.*

TH/M/1: *Muutoin ne oli kyl ne luumut ja omenat mitä siel oli, nehän oli tua pommisuojattu sillo soda jälkee ku Honka oli opettaja ni sillo tuli nämä omenavarkait, oli sit muka kauheesti maailma täyn ja no tietysti sielläki kävi sit nuijat se o selvä ko hyvii omenoit oli ja ittel ei ollu. Honka pisti niist semmosii pommei mitä sai sit ostaa et se oli narul pantu puun ympäri sitte ja sitte ko se naru potkasi tai siihe kompastu ni sit pamahti ja sillo yläkerta kopisi hehheh ja taas mentii hehheh.*

TH/N/6: *Emmää semmosest tiedä.*

HAAST: *Ni hän suojas niit mekaanisesti.*

TH/N/6: *Ni ja päärynäpuitaki mä aina muistan ne ensimmäiset päärynät ko mää oon nähny on ollu koulu puutarhas. Onksielä muute mitää enää jäljellä?*

HAAST: *Vanhoja omenapuita.*

TH/N/6: *Jaa. (SEKK, LK 2008 TH/M/1, TH/N/5 & TH/N/6, 19:03.)*

Lyttyläläismiehen teemahaastattelu.

Kohtaus 31.

HAAST: *Ei enää monikaan osaa vuolla kirvesvartta ni mites sillon?*

TH/M/3: *Honka oli aika hyvä käsityöopettaja. Ku määki koulus sitte mää tein mitä jonku pienen hyllyn ja sit mää tein tavallise tuoli sillai oikee malli jälkee ja seuraavan pöytä ja sit mä tein kaapi, mitä se puoltoist metrii korkeen kaapin.*

HAAST: *Ni minkä ikäsenä sä teit nämä?*

TH/M/3: *Siis toisel luokal, kolmannel ja neljännel.*

HAAST: *Siis tarkoittaa että tommosena kakstoist kolmentoist vanhan?*

TH/M/3: *Joo.*

HAAST: *Se on aika kova saavutus!*

TH/M/3: *Mä sain ne toimeks muitaki teki sitte sillai.*

HAAST: *Pelkillä käsityövälineillä ei siellä mitään paljon moottori...*

TH/M/3: *Ei mittää muuta ku tavalliset höylät ja sahat ja muut vehkeet mitä oli.*

(SEKK, LK 2008 TH/M/3, 20:59.)

Lyttyläläisnaisten teemahaastattelu.

Kohtaus 32.

HAAST: *Mitäs tytöt teki käsitöissä? Mitäs Anja on tehny käsitöissä?*

TH/N/6: *Patalappuja varmaan. Kutonu, ei sillon ollu mitään... Jaa hetkinen, sillon oli se Kivimäen Roosa oli käsityöopettaja. Sillon varmaa nii kyl sillon varmaa jotai ommeltii sukkii varmaa yritettii kutoo patalappuja ja emmää tiitä tuliko siit koskaa mittää.*

TH/N/5: *Sukkii me ainaki ja sit pöytäliinoi. (SEKK, LK 2008 TH/N/6 & TH/N/5, 22:05.)*

Lyttyläläisnaisen teemahaastattelu.

Kohtaus 33.

TH/N/2: *Ja huonekaluja ne laitti ja mitä sillo huonekaluja oli muuta ku hyvi yksinkertasta.*

HAAST: *Ni --- kerto eilen tossa kun juteltiin että hän on semmosena kymmenen kakstoist vuotiaana tehny kotiin koulussa niin tota pöydän ja tuolin ja kaikkia tämmösiä käyttöhuonekaluja.*

TH/N/2: *Joo koulul tehtiin koululaisille opetettiin ne teki niitä.*

HAAST: *No mitäs tytöille opetettiin koulussa?*

TH/N/2: *No ne teki valkosest liinast ne teki pairan ittelles ja sit virkattii kun ne hihat oli tämmöset virkattiin tämä näin ja sit tämä näi Kivimäen emäntä Ruusa Kivimäki niin hän oli käsityöopettaja ja sitte tua noi vanttuut ja sukkaa opetettii kutomaa ja tyynyliinan ja.*

HAAST: *Niin tämmöstä perinteisiä naisten niinko liinavaatteisiin liittyviä asioita ja pojille oli sitten puutyö?*

TH/N/2: *Pohjahonka opetti. Kyllä se oli kyl kauheen hyvä et sillai tehtii. (SEKK, LK 2008, TH/N/2 22:29.)*

Lyttyläläisnaisen teemahaastattelu.

Kohtaus 34.

TH/N/10: *No esimerkiks kudottii, lapaset kudottii ja sit tehtii, no me mitä milläki luokal mää en muist ensimmäist... käsin ei siel konneel... jaa olisko viimeisel luokal saanu konneel neuloo. Tyynyliina ja sen mää muistan et tehtii semmone paitakin. Aluspaita et siin oli puolihihat ja sitte napit lankast tehtii siihe napit oikee oli täs... Ja tua mut sit oli leninki ja sit viimeisel luokal ehkä sit sai konneel vissii mut käsi ja tietysti jos tekee koruompeluu ja tämmöst voi tehd silti sit et.*

HAAST: *Muistatko tämän käsityöopettajan etunimee?*

TH/N/10: *Roosa. (SEKK, LK 2008 TH/N/10, 23:49.)*

Lyttyläläismiehen ja – naisen teemahaastattelu.

Kohtaus 35.

TH/M/7: *Mää en muista muutako sen mää muista, se oli semmost vaaleet kauraryynipuuroo mitä sanottii haaveilusopaks se oli semmost.*

TH/N/8: *Mut eiksiel ollut rusinoit joukos ko se haaveiluvellii oli.*

HAAST: *Niistä tulee sana haaveiluvelli.*

TH/M/7: *Emmä muist mist se tuli.*

TH/N/8: *Rusinast varmaa sitte ko siel oli niit sattumia. (SEKK, LK 2008 TH/M/7 & TH/N/8, 24:48.)*

Lyttyläläisnaisen teemahaastattelu.

Kohtaus 36.

HAAST: *Oliko sillon maailmassa ku sä kävit koulua ni oliko sillo kouluruokailu jo?*

TH/N/10: *Ei. Ei ollut ei ei minu aikanani ollu.*

HAAST: *Mites sitä jakso käydä koulupäivänä pitikö olla omat eväät vai?*

TH/N/10: *Hö, maitoo pullossa ja sitä hapan kuivaa ruisleipää pala ei mittää, siis kovaa semmost ruisleipää, ei mittää voita eikä mitää semmosia ei semmosist tiedetty, mitää ei ollu kyl se vaa sit sillai et. (SEKK, LK 2008 TH/N/10, 25:09.)*

Lyttyläläismiehen teemahaastattelu.

Kohtaus 37.

HAAST: *Puhutaan kurin ja järjestyksen pidosta niin kuinka helppoa se oli Pohjanhongalle? Mites se järjestys saatiin aikaan?*

TH/M/6: *No kyl siin oli vähä nykyajan mittapuun mukkaa vähä kovakourasiaki otteita et kyl siel tukkaa ja yhdelt oppilaalt korvastaki vedettii et veri rupes tulemaa korvasta ja mut se oppilaat lähti kyl kottii. Et mä en ol varma et mimmoset seuraukset siit tuli, tuliko siit sit johtokunna käsittely mutta tua ja... semmonen rankastusmuoto oli kumminki että tua jos jotaki oli väärin tehny ni pantii seisomaa sinne tua sin kaapin ettee ja käret ettiippäi. No sit jos ei siin oikei tyrnävästi seisonu, rupes horjumaa oli veltosti, ni toine polvi ylös. Sit oli viäl sit tua jos vieläki oli huonosti siin ni käsie pääl kirjoja painoks. (SEKK, LK 2008 TH/M/6, 26:17.)*

Lyttyläläismiehen teemahaastattelu.

Kohtaus 38.

TH/M/7: *Ankara opettaja se oli mut se oli hyvä et se vaati nii mut rangaistukset oli vähä liia kovia. Oleksää kuullu niist rangastuksist?*

HAAST: *Joku o kertonu jotaki mut kerro ny sää.*

TH/M/7: *No mää kerro ny semmose tää o kaikist pahi. Saanko mä noust ylös.*

HAAST: *Joo ole hyvä.*

TH/M/7: *Ankarin rangastus oli semmone että joutu tälläi näi olemaa, ja sitte tota täyty ol toine jalka tälläi ylhääl ja sit kädet edes. Tämä oli ankarin rangastus mitä minäki olin tuli jostaki pahanteost enkä mä koskaan tehny pahaa, heh.*

(SEKK, LK 2008 TH/M/7, 27:34.)

Lyttyläläismiehen teemahaastattelu.

Kohtaus 39.

Kyl se jossain jos tuota noinnii työtä teki siin pöytäs vieres nii jos siin jotai semmost sattu niin sillon karttakeppi viuhahti siinä sormille. Juu ei se oikeestaan päähä lyöny eikä mihinkää mut sormille sormille se löi. (SEKK, LK 2008

TH/M/8, 28:15.)

Lyttyläläismiehen teemahaastattelu.

Kohtaus 40.

No sitä se oli juu ku siel oli semmone systeemi et kun siel oli neljä luokkaa oli samas huonees ni oli sitä et ne kaks ylempää luokkaa otettii sin etee ja oli penkit ja ne istu niis penkeis ja sit tämmöset oppilaat jotka ain oli vähä sillai et muisti kaikkee mut ei sitä mitä olis pitäny muistaa ni ne pantii näihi kulmii, ja ain ku tunti alko ni opettaja ensimmäisen löi karttakepil jaaha kulmapöytä ylös.

Nämä nousi automaattisesti ylös neljä tolppaa siin ku ne tiesi et turha kysyy niilt sen jälkee ne saa siin seisoo muutenki koko ajan ja niinko ne seisoki. Nimekki viel muistan mut en sano, hehheh. (SEKK, LK 2008 TH/M/12, 28:42.)

Lyttyläläismiehen teemahaastattelu.

Kohtaus 41.

No kyl se vähä pisteli ja pani toho noi vaa löi nappias vähä karttakepil päälle ja sit otti tukast sillai nii kato et se varmasti otti ja sitte tua noi et se oli. (SEKK, LK 2008 TH/M/11, 29:30.)

Lyttyläläismiehen ja – naisen teemahaastattelu.

Kohtaus 42.

TH/M/1: *Jos tunnil teki jotai jos puhu tai vilkuili tai supatteli kaverin kans ni tua siit sai ain viivan ja tää viiva tarkotti viittä minuuttia rangastuksena ja tua ne kerättii sit ain viiko päästä ku lauantainaki käyti viel kouluu ja mul oli niit viivoi sit kyl runsaasti. Mää luule et tais ol kaikkee enite mitä kenelläkää siel koulus ollu.*

TH/N/6: *No voi kauheeta oleppas sää ollu harmilline!*

TH/M/1: *Olen ollu kyl epätoivone oppilas ja tua, heh. (SEKK, LK 2008 TH/M/1 & TH/N/6, 29:43.)*

Lyttyläläismiehen teemahaastattelu.

Kohtaus 43.

No mää, mut vapautettii jostaki syyst mä en muist et mää olsi seisonu siel kädet eteepäi kovinkaa montaa kertaa ainakaa mut ne nurkat uuninurkat mä siin kyllä olen tutkinu. Ne on tutun näkösi vieläki et ei siinä mieles mitää noin heh. Joskus ku kaike näkösi tulee mieleen ni seisottii niis nurkis sit taas minä tai kyl siin varmaa muitaki oli ja sit oli semmone Saarni Esko oli samaa ikäluokkaa suurin piirtein ja hän oli menny ja ko poikanuijat kaikkii tekee ni hän oli ryypänny mustetta tietysti. Ja no kieli oli sitte semmone niinko ois mustetta syöty ja tota noi ni me olimme siel nurkas sitte ja se joka oli siin nurkan takana sillai ettei opettaja nähny se koitti koko ajan kattel sin luokkaa päi, ja no esko ko siel veti sormie kans ni toise sorme meni korvaa ja toine suupielee auki ja lykkäs se sinise kiele ulos sielt ni tuli kai siel pyrskähdyks ja uuninnurkas sillo karttakeppi paukku taas

siel erkkerin pääl jonku verra. Ja taisi siel se Saarni poikaki saada vähä siit samast kepest. Et tämmösii niit sattuu kaikkii. (SEKK, LK 2008 TH/M/12, 30:17.)

Lyttyläläisnaisen teemahaastattelu.

Kohtaus 44.

No ne pantii ne pantii istumaa sitte, tuntikaupal takapuolet roikku penkilt ja sillai istumaa sitte. (SEKK, LK 2008 TH/N/1, 31:36.)

Lyttyläläisnaisen teemahaastattelu.

Kohtaus 45.

Nurkkaa vällyi ja sit läksy uudestas. (SEKK, LK 2008 TH/N/9, 31:51.)

Lyttyläläismiehen teemahaastattelu.

Kohtaus 46.

HAAST: Mitäs se Honka ritsoista sano, uskalsiko kukaa viedä kouluun niitä ritsoja?

TH/M/5: Ei se mut joku oli kertonu et noil pojil on semmoset, Viron Kaukokin muistaa sen. (SEKK, LK 2008 TH/M/5, 31:59.)

Lyttyläläismiehen teemahaastattelu.

Kohtaus 47.

HAAST: Entä mitäs tota noi ritsat kuulu elämään?

TH/M/8: Ritsat, no mä olen vieläki ampunu ritsal mut hehheh kyl niit oli koulussakin, opettaja ni joskus se mä en tiedä mistä se johtu että se tuli tuota noin niin esiin ni se määräsi että kaikki tuo ritsat huomenna kouluun että sit ne poltettiin tota noi ni siellä keittolan uunis. (SEKK, LK 2008 TH/M/8, 32:16.)

Lyttyläläismiehen teemahaastattelu.

Kohtaus 48.

HAAST: Minkäslainen opettaja Viitala oli verrattuna Pohjanhonkaan?

TH/M/5: Minun mielestäni se oli... hän oli oikein hyvä, kyl mää sanosin ainakin annan kymmenen pistet ja annan viel Pohjahonkalleki koska se oli yhtenä asiana se kuri. Sit oli taas se et kun lähdettiin hiihtämään urheilemaan mentii kellahtelaiste kans tai puodalaiste kans tai ruosniemeläiste kans ni se oli voitettava ja se olis tänä päivän sama homma. (SEKK, LK 2008 TH/M/5, 32:49.)

Lyttyläläismiehen teemahaastattelu.

Kohtaus 49.

No se oli tua poikia tietysti oli muutama ja opettaja tua otti ne sit koulu jälkee ni luokses sinne ja tarjos tupakkaa, pistää väkisi pojat vetämää et ne et tulis jotaki huonoo oloo. Siit no pojat veti sitte kaikes yks pojist sano sit ku oli veretty saisko viel hehheh oli tietysti jo polttanu ni paljo ettei pienist... (SEKK, LK 2008 TH/M/6, 33:27.)

Lyttyläläismiehen teemahaastattelu.

Kohtaus 50.

Se oli kyl omalaatune hevone se ei semmost oo ollu ennen eikä varmaa tulekkaa koskaa. Sit se oli mahdottoma perso tupakal kun meil viljeltii kessuu totta kai sillo oli kaht laatuu oli tätä amerforttii mikä oli semmone pyöreelehtine myöhäne lajike, ja sit oli virginia mikä oli soikee lehtinen ja semmonen valmistu tälläki leveysasteel. Ja no meil oli semmone tapa et meil oli tos mäes suuli misä oli mylly ja siin oli saha ja pärehöylät ja muut mitä siel oli ja tota siel oli hyvä kuivat tätä kessun lehtee rautalankaa läpitte ja orsille. Ja no putte oli sit joku kaunis yö ni onnistunu keplottelemaan sen suulin oven auki ja syöny kaikki ne tupakanlehdet mitä siin oli sillai sopival korkeudel saatavan ja tota noi ni tietysti siel sit tuli ärräpäitä aamusti sit ko mentii kattomaa ku hevone oli syöny kaikki makas siel sit tyytyväisen siel suulis ja tota noi ni ei siin sit enää mitää voitu siin vaihees mut sit seuraavan päivän ko se oli tapahtunu tämä nii me ruvettiin ajamaa sit halkoi sin suulii puusuulin puolel halkopino siin ja hevonen oli rattaiden edes siin ja tehtiä näit kuormii ni kyl se sit nii mahottoman kauheita kaasupilvii päästeli ja semmosia muikeita hajuja et oikein silmät karvasteli tai sillon niinko alkuaikan

vuorikemiast tuli vähä samantyyppisii tuoksahduksii. Et kyl se tehtäväs oli tehny täyttä tavaraa oli kyl mitä oli mennyy sisäl. (SEKK, LK 2008 TH/M/12, 34:10.)

Lyttyläläismiehen teemahaastattelu.

Kohtaus 51. 35:58

Ei ku mää kokeilin loppujen lopuks ni mä kokeilin täälä täälä oli nämä melkei painostettii niinku vetämää tupakkaa. Ykät ja Einot ja kaikki asu sillon viel kotona, Ottoki taisi asuu ja mä oon sillai niinku ensimmäiset savut vetäny melkei painostuksen alasena ja tuli vielä paha olo. (SEKK, LK 2008 TH/M/2, 35:58.)

Lyttyläläismiehen teemahaastattelu.

Kohtaus 52.

Heh, se oli nii suurikokone hevone viel et sil se turpavärkkiki oli nii levee, et kun tos perunamaas oltii ja sit se veti ain sahraa sen verta et saatii perunavako auki ja noukittii perunat pois ni se nukku ain sen väliajan seiso paikallas ja nukku ja alahuuli venu sillai alas, ni mä pistin sin kahdeksa pient perunaa sin se alahuulee eikä se tietäny mitää ennenko sit vast ku ruvettii hakemaa taas ni tota noi ni sit se virkos ja rupes ihmettelee mikä kauhee alahuules, hehheh. Oli tyytyväine ku sai perunoit suuhus. (SEKK, LK 2008 TH/M/12, 36:25.)

Lyttyläläismiehen teemahaastattelu.

Kohtaus 53.

Sieltä oli ylisenpään pojat ja alisenpään pojat oli kyllä ja ne otti joskus yhteen sillai et ne löi aidanseipäilläki ja ne koulun tykönä muistaakseni kokoontu sillai mää olin nii nuori et mä en ollu näitten mukan mut joskus mää vahingos tuli sinne ja joku kuuli sielt et hae Lauri ny minul seipää jostai ja mää hai jostai seipää ja sit mää lähdi karkuu mut ne tappeli kyllä. (SEKK, LK 2008 TH/M/7, 36:59.)

Lyttyläläismiehen teemahaastattelu.

Kohtaus 54.

Piiputtelust viel sen verta me oltii alise poikai kans joskus sit yhteistoiminnas tuota Lahdenpään Reinol, oli hän ei varmaa tätä itte muista ni häl oli korkist tehty piipunpesä ja siin oli tommone, se oli niinko niklattu putkee se varsi. No ei häl oikee ollu tupakkaakaa sit me jouduttii pistää koivulehtii, kuivuneit koivulehtii, mitä sin hakattii sin piipupesää. Sit ku vedetii aikamme savuja muutaman kerran imastii ni se tuli niin kuumaks se piipunvarsi et ei sitä sopinu pistää enää suuhu ja se loppu siihe se piiputtelu. (SEKK, LK 2008 TH/M/12, 37:26.)

Lyttyläläismiehen teemahaastattelu.

Kohtaus 55.

Kyl mar siel oli sit kaikennäköst siin oli noit veljeksii mitä tuol varvis asu suuri joukko ni tua siel oli joukos sit semmosii et käytii syysehtoo pimmees ni huutelemas vesiränni syöksytorvesta tai lyöttii siihe oikee lujjaa et varmaa yläkertaa saakka kuulu leinonen tuli hurjaa vauhtii sielt alas et ketä tietenkää ollu missää et kaikki oli hävinny. (SEKK, LK 2008 TH/M/1, 38:04.)

Lyttyläläismiehen teemahaastattelu.

Kohtaus 56.

Joo kessuaikan sitte ku sota aika oli ja tupakast oli nuusaa ja kessu oli merkkitavaraa ni sitä tietysti innostuttii viljelemää minä niinku muukki ja ei sunkaa semmost sit voinu kellää tarjot jos ei sitä itteki ollu kokeillu ja maistanu ja meil oli sit kaikennäköset välineet. Mullaki oli piippu ja kessupussi mukan ku mää lähdi kouluu aamusti ja tota noi ni kessupussi täyty ain jättää siihe Heikkilä kalliol. Siin oli sähköpylväs siin mee kulmas ja siin pylvään juures oli hyvä pistää kessupussi ku se pullotti turhanpäite taskus ja piippu oli semmone et se meni jotenkuten siel taskus. Ja no sitte yhten aamun kuitenkin kävi niin että tua siin alhaal portaitte alapääs ni siinä oli näitä flikkaplätiköitä joitaki liisoja ja mitä heit siin oli ja kertoivat siin sit et tänää käy köpelösti pojil he o opettajal kannellu

et pojil o piiput ja tupakat, ja mä kuuli se sattumalt siin ja lähdi sin koulu puuceehe kävelemää ja siin ko mää meni sin mää heiti piippuni sen koulu saunan ylitte sin mettää ja se on siel viel tänä päivän se piippu. Ja no kaikilt muilt löydettii tietysti piiput ja välineet mut ei minult ja opettaja viel kehu et no tua siin o ainoo yks mies ku on osannu ol ilma tupakkia. Toiset ei uskaltanu sanoo et seki polttaa ko mä olin siihe aikaa viimisel ja luokal toiset oli vähä pienempii ilmeisesti. Ja no sit kävi viel niin köpelösti et nämä kaikki kenelt löydettiin tupakkavälineet joutu tuomaa sit lapun kouluun et on koton sanonu et on tupakoinu mut mun ei tietysti tarvinnu semmosii kyl mä oo tupakkamies. Siihen mun tupakkapoltonni loppu, sit sen jälkee sitä sit käyttäny. (SEKK, LK 2008 TH/M/12, 38:29.)

Lyttyläläismiehen teemahaastattelu.

Kohtaus 57.

HAAST: Juho Pohjanhonka. Opettaja Lyttylässä 1920-luvulta 1940-luvun lopulle. Tässä ohjelmassa käsitellään vuosiluokkia viisi ja kuusi ja niitten oppimateriaaleja kouluvuosilta 1943 viiva 1944 ja haastattelukohteena tässä on Oiva Nurminen. Sulla on hirveen hyvät materiaalit jotka on jääny sieltä koulusta. Kerropas minkä takia ne on nyt jääny sulle että ne ei oo menny sitte sinne roskiin ja keräyspaperiin mitä muut materiaalit usein menee?

TH/M/6: No kyl se on tua kyl se on pääasias vaimon ansiota et hän on ne säilyttäny. Minä en oo tua kerriinny paljo niihi huomiotani kiinnittämään näinä kuluneina vuosikymmeninä. Nyt vasta ku vanhemmalla ikkää nii ne o alkanu neki kiinnostaa et mitä sillo o oikee tullu tehtyy.

HAAST: Eikse oo aika nurinkurinen tilanne isolla paikkakunnalla kaupungissa maailmassa koulu ja koulunkäynti oli tasokkaampaa ku tämmösessä pienessä Lyttylän kylässä jossa oltiin tiettomien, lähes tiettömien taipaleitten takana ja ja oltiin täällä niinkun herran kukkarossa ja kuitenkin opettaja oli niin innovatiivinen ja aikaansa seuraava että tänä päivänä kehtaa puhtaasti näyttää nämä vertailupohjaks meidän tämänpäiväselleki koululaiselle.

TH/M/6: Kyl minun mielestäni se oli yksinomaa tämä opettajan ansioo et hän oli niin valveutunu ja täytyy sanoo et siin oli tua taito ja kysymykses et oli taitava opettaja et. (SEKK, LK 2008 TH/M/6, 40:37.)

Lyttyläläismiehen teemahaastattelu.

Kohtaus 58.

Kyllä sielä kaikenmoista tehtiin piirusteltii ja tuota ni lueskeltiin ja sitte tua niin tua kyllä toi oli toi oli uskonto sillä oli Honkalla se oli semmonen erikoisala sillä sitä se vaati ja sitä tuota nii täyty osata, siellä oli siitä raamatunhistoriasta taikka siitä uskontokirjasta ni siel oli aina määrätty palsta mikä annettiin kerralla läksyy ja se olis pitäny ulkoo osata se oli semmonen mut ei kai se sit siihen aikaan oppiin sopinu että niitä ny ulkoo luetaan ku lueskelee jumalauta, juu se oli hyvä ko sai edes sen ulkoläksynä meneen läpitte juuh. (SEKK, LK 2008 TH/M/10, 43:00.)

Lyttyläläismiehen teemahaastattelu.

Kohtaus 59.

HAAST: Haluaisin tarkistella noita sinun muistiinpanoja ja ja myöskin minua kiinnostaa se että niitten dokumentointi tuleville polville on erityisen tärkeitä. ja se dokumentoinnin merkitys siinä että nähtäis että ei sillon neljäkymmentäluvulla sota-aikanakaan oltu toimetomia tumput suorana vaan kyllä sillon tehtiin ihan aidosti koulutöitä. Tämän päivän lapsilla useilla on sellanen käsitys että koulu oli sillon maailmassa semmonen läpihuutojuttu ja se ei varmaan pidä paikkaansa kyl siellä niin paljon opiskeltiin. Sä olet itse joskus kertonut että et ole käynyt muuta koulua mutta olet pärjännyt sillä koulunkäynnillä koko elämän.

TH/M/6: Kyllä, kyl siit oli hyötyy siitä hyvästä opista moneen tilantees kyllä et.

HAAST: Kerropas jotain sellasia hyötyjä mitä sul on elämän varrella tullu siitä että olet ollut Juho Pohjanhongan oppilas ja yläluokilla käyty sellasia asioita läpi ni mitä esimerkiksi?

TH/M/6: *No kyl esimerkiks on sellanen tua ku jatkoluokil opetettii se kirjanpito ni siit mul oli ainaki suuri hyöty ko nyt ku tuli tämä maatalouskirjanpito ni pystyi sen tekemään helposti sen opin perusteella.* (SEKK, LK 2008 TH/M/6, 43:43.)

Lyttyläläismiehen teemahaastattelu.

Kohtaus 60.

Se oli kova opettaja se se tuota niin se vaati kakaroilta, juu se oli semmonen ja tua sitte jos ei oikeen hyvin osannu ja mennä niin sit tuli jälki-istuntoo, siellä tuli sitä varmasti ei ollu, juu se oli sitä jälki-istuntoo. (SEKK, LK 2008 TH/M/10, 45:34.)

Lyttyläläismiehen teemahaastattelu.

Kohtaus 61.

HAAST: *Miten vietin kesäni tarkoittaa neljäkymmentäkolme kesää nämä on hyvin henkilökohtasia, onko nämä nyt sellasia että nämä on positiivisesti henkilökohtasia että nämä on periaatteessa luettavia kaikille?*

TH/M/6: *No juu kyllä ne lukkee saa en mä usko et siel mittää semmost salattavaa tai vaarallista on.* (SEKK, LK 2008 TH/M/6, 45:56.)

Lyttyläläismiehen teemahaastattelu.

Kohtaus 62.

HAAST: *Ei paljon tarvittis kirjoja tehdä ku ottas tästä suoraan kopion ja sanois että kuuskymmentäviis vuotta sitten oli tämmöstä materiaalia oppilaan tekemänä, että täs on ihan hyvin opeteltavissa kaikki asiat. Mä alan jo pikkuhiljaa uskoa että mitä sä sanoit opettajasta että hän oli hyvin valveutunu ja mmh edistyksellinen. Tää on lennätinjärjestelmä miten lennätin toimii. Morseaakkoset, onko nämä opeteltu kouluaikana?*

TH/M/6: *Kyllä.* (SEKK, LK 2008 TH/M/6, 46:24.)

Lyttyläläismiehen teemahaastattelu.

Kohtaus 63.

HAAST: *Kuuskymmentäviisvuotta sitten kun olet tehnyt tämmöstä materiaalia niin miten sun mielestä ja kun seurasit omien lasten koulunkäyntiä ni oliko siinä yhtä vaativia materiaaalitekoja silloin ku ne kävi koulua?*

TH/M/6: *Ei varmaa ol ollu mää olen ollu hämmästyny kumminki kui vähil kotitöil siit o selvitty, ei kotitehtäviä paljon ollu.* (SEKK, LK 2008 TH/M/6, 47:00.)

Lyttyläläismiehen teemahaastattelu.

Kohtaus 64. 47:33

HAAST: *Tarkottaakse sitte ny näin karkeasti katsottuna että koulunkäynti on helpottunu?*

TH/M/6: *No silt se vaikutas siltä näkökannalt katottuna mut tua ei muute tied mitä siel koulus o opittu ja opetettu että tua...* (SEKK, LK 2008 TH/M/6, 47:33.)

Lyttyläläismiehen teemahaastattelu, haastattelijan kommentti.

Kohtaus 65

Tehtävä poliisin tietoon vuosina kolmekymmentneljä ja kolkytyhdeksän tulivat seuraavat autovahingot näistä alkoholitapauksia neljäneljäkahdeksan laskettava prosentuaalisesti alkoholin vaikutukset onnettomuuksiin. Aivan nykyaikaa. Tänä päivänä samoja tehtäviä voidaan laskea. (SEKK, LK 2008 HAAST, 47:55.)

Lyttyläläismiehen teemahaastattelu.

Kohtaus 66.

Juu ja tua no me oltiin sitte sielä laiskallaoloaikamme ja luimme ja sitte tua oli se semmonen tapa viel että se oli ottanu semmosen tavan vielä että niitä oli suoritettava niitä laiskanläksyjä ja kans ei se ollu se vaan että siellä olit, niitä oli sen verran temperamenttisesti lueskeltava ni että sieltä osas sille kertooki juu ja se maantieto oli semmonen joka tuota niin vähä pysyki mieles paremmin mutta kyllä niinku raamatun historia ja nuo kyl ne oli kyllä, ne oli kyllä ne oli semmosia ne ei paljo mieleen jääny. (SEKK, LK 2008 TH/M/10, 48:20.)

Lyttyläläismiehen teemahaastattelu, haastattelijan kommentti.

Kohtaus 67.

Tämän materiaalin läpikäynti heittää romukoppaan aivan varmasti sen että entisajan koulunkäynti oli vaan sitä että pojat oli pussihousuissa koululla ja pääasiallinen systeemi oli välitunti ja syksyisin omenavarkaissa käynti eikä siinä koulunkäynnillä ollu mitään merkitystä ni tämä heittää kyllä semmoset käsitykset aivan varmasti romukoppaan. (SEKK, LK 2008 HAAST, 48:59.)

Lyttyläläisnaisen teemahaastattelu.

Kohtaus 68.

HAAST: *Ketkä ollu kylällä semmosii hyvin merkityksellisii ihmisii?*

TH/N/4: *Esimerkiks niinko Pohjanhonka, et se entinen opettaja mikä tääl on ollu ni se. Mä en ol ikän nähny hänt enkä mut kuullu olen paljon ni ilmeisesti hän o semmone merkkihenkilö et mikä o jääny niinko ton ajatuksii ja. Opettajat oli tietysti semmosii ja sitte tua Sjöblomin Sulho ollu semmone ain et mil oli semmone... sil oli semmone auktoriteetti et kakarat usko sitä ja se sai sanottuu esimerkiks ko linja-autossaki kuljettii ja ain sanottii huoment ja hei tai jottai ko ni se oli semmone ja sitä mun mielestäni se o niinko ollu semmone.*

HAAST: *Muistatko miten hän sano huomenta?*

TH/N/4: *Huomenet (naurahtaa). (SEKK, LK 2008 TH/N/4, 49:25.)*

Lyttyläläismiehen teemahaastattelu.

Kohtaus 69.

Kävellen lähdeii täst aamulla ja suoraa Forsviiki kaut tost mentii ja suorinta tietä mitä oli ni aamuisin ja matkaan meni tommonen puoli tuntii kolme varttii. Mut takasippäi tultii joskus jopa viis tuntii ja juostiiki melkei sit viel aika paljo siin. Et se jollaki taval niinko piteni se matka taaksepäin tultaes mut siin tietysti täyty ottaa huomioon et siin käytiin mones puussaki siin välillä ja kaiken näkösii muitaki leikkei jouduttii tekemään et se pakkas vähä menemään pitkäks se takasintulomatka. (SEKK, LK 2008 TH/M/12, 50:21.)